

**ISTRAŽIVANJE PREVALENCIJE HIV-a, HEPATITISA C
I RIZIČNIH PONAŠANJA KOD OSOBA
KOJE INJEKTIRAJU DROGE U HRVATSKOJ –
Bio-bihevioralno istraživanje metodom uzorkovanja
upravljanim ispitanicima u Zagrebu, Splitu i Rijeci**

2022.

ISTRAŽIVANJE PREVALENCIJE HIV-a, HEPATITISA C I RIZIČNIH
PONAŠANJA KOD OSOBA KOJE INJEKTIRAJU DROGE U HRVATSKOJ –
Bio-bihevioralno istraživanje metodom uzorkovanja upravljanim ispitanicima
u Zagrebu, Splitu i Rijeci

Izdavač: Hrvatski zavod za javno zdravstvo Zagreb, Rockefellerova 7

Autori: Sandra Šević, Goran Koletić

Naziv projekta

Istraživanje prevalencije HIV-a, hepatitisa C i rizičnih ponašanja kod osoba koje injektiraju droge u Hrvatskoj – Bio-bihevioralno istraživanje metodom uzorkovanja upravljanim ispitanicima u Zagrebu, Splitu i Rijeci

Naručitelj projekta

Hrvatski zavod za javno zdravstvo

Financiranje projekta

Hrvatski zavod za javno zdravstvo
Europski centar za praćenje droge i ovisnosti o drogama (EMCDDA)

Nositelj istraživanja

Hrvatski zavod za javno zdravstvo

Voditeljice projekta

Josipa-Lovorka Andreić

Lidija Vugrinec

Pomoćnica voditeljica projekta

Lara Ježić

Koordinatori provedbe istraživanja

Sandra Šević

Odsjek za sociologiju, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu

E-mail: ssevic1@ffzg.hr

doc. dr. sc. Goran Koletić

Odsjek za sociologiju, Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu

E-mail: gkoletic@ffzg.hr

Suradnici na projektu

prim. Tatjana Nemeth Blažić, dr. med.

specijalist epidemiologije

Služba za epidemiologiju zaraznih bolesti

Odjel za HIV, spolno i krvlju prenosive bolesti, Hrvatski zavod za javno zdravstvo

Email: tatjana.nemeth-blazic@hzjz.hr

prim. Mirjana Lana Kosanović Ličina, dr. med.

specijalist epidemiologije

Odjel za epidemiologiju zaraznih bolesti, Nastavni zavod za javno zdravstvo „dr. Andrija Štampar“

E-mail: mirjanalana.kosanoviclicina@stampar.hr

prof. dr. sc. Ivana Božičević, dr. med.

Medicinski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Škola narodnog zdravlja „Andrija Štampar“

E-mail: ivana.bozicevic23@gmail.com

Suradne institucije i udruge i članovi istraživačkih timova

„Hrvatski Crveni križ“ / Gradsko društvo Crvenog križa Zagreb

dr. sc. Siniša Zovko, dr. med.

Jelena Glamatović

Andrea Kozar Pasanec

Bojan Mamula

Filipa Stvorić

Udruga „Help“, Split

Nevenka Mardešić

Tatjana Dumanić

Ivana Petrovski

Adela Rajčić

Tijana Skelin

Udruga „TERRA“, Rijeka

Ilijana Grgić

Ante Dunić

Boris Malvić

Marko Mušković

Ana Plovanić

Zahvale

Mirjana Orban, dr. med. spec. psih., Služba za mentalno zdravlje i prevenciju ovisnosti, Nastavni zavod za javno zdravstvo „dr. Andrija Štampar“, Zagreb

prof. dr. sc. Zoran Zoričić, KBC „Sestre milosrdnice“, Zagreb

Tomislav Beganović i Arian Dišković, Hrvatska udruga za borbu protiv HIV-a i virusnog hepatitisa HUHIV, Zagreb

Iva Jovović, Udruga za unapređenje kvalitete življenja „LET“, Zagreb

Snježana Čavala, dr. med., Marko Vukadinović, dr. med.,

Josip Žitko, dr. med., sr. Lara Obradović

Ana Soldo, mag. pharm, Hrvatska ljekarnička komora

Željko Petković i Sanja Mikulić, Hrvatski zavod za javno zdravstvo, Služba za suzbijanje zlouporabe droga

Senad Handanagić, dr. med.

Skraćenice

AIDS – sindrom imunodeficijencije (engl. - *Acquired Immunodeficiency Syndrome*)

CDC – Američki centar za sprečavanje i kontrolu bolesti (engl. *Centers for Disease Control and Prevention*)

CMZ – Centar za mentalno zdravlje

ECDC – Europski centar za sprečavanje i kontrolu bolesti (engl. *European Centre for Disease Control*)

EEA – Europski gospodarski prostor (engl. *European Economic Area*)

EMCDDA – Europski centar za praćenje droga i ovisnosti o drogama (engl. *European Monitoring Centre for Drugs and Drug Abuse*)

EU – Europska unija (engl. *European Union*)

HIV – virus humane imunodeficijencije

HCV – virus hepatitisa C

LOM – liječnik obiteljske medicine

NISD – Nacionalni informacijski sustav za droge

OID – osobe koje injektiraju droge

OST – opioidna supstitucijska terapija

RDS – metoda uzorkovanja upravljanim sudionicima (engl. *Respondent Driven Sampling*)

SZO – Svjetska zdravstvena organizacija (engl. *World Health Organization*)

UNAIDS – Zajednički program Ujedinjenih naroda za HIV i AIDS (engl. *Joint United Nations Programme on HIV/AIDS*)

ZJZ – Zavod za javno zdravstvo

SAŽETAK I GLAVNI NALAZI ISTRAŽIVANJA

Ciljevi istraživanja U ovom izvještaju prikazani su glavni nalazi drugog vala biobihevioralnog istraživanja metodom uzorkovanja upravljanog sudionicima među osobama koje injektiraju droge (OID) u Rijeci, Splitu i Zagrebu, koje je rađeno u svrhu daljnjeg razvijanja programa prevencije i liječenja infekcija koje mogu biti povezane s injektiranjem droga i rizičnim spolnim ponašanjima. Prvi val istraživanja proveden je 2014. i 2015. godine,¹ a cilj je ovog istraživanja bio nastavak praćenja populacija OID u trima hrvatskim gradovima, s fokusom na izradi novih procjena: a) prevalencije infekcije virusom humane imunodeficijencije (HIV) i virusom hepatitisa C (HCV), b) učestalosti rizičnih i protektivnih ponašanja, i c) pokrivenosti populacije OID zdravstvenim programima.

Metode Budući da OID čine populaciju koju je teško uzorkovati konvencionalnim istraživačkim metodama koje se primjenjuju u istraživanjima opće populacije,² za uzorkovanje je primijenjena metoda uzorkovanja upravljanim sudionicima (engl. *respondent driven sampling* – RDS). S ovom metodom uzorkovanja, istraživanje započinje sudjelovanjem inicijalnih sudionika, odnosno OID koje su dobro umrežene u lokalnoj populaciji OID i koje su za ovo istraživanje bile odabrane u suradnji s lokalnim nevladinim udrugama koje rade s OID. Potom OID koje sudjeluju u istraživanju regrutiraju druge OID koje poznaju (dio su njihovih društvenih mreža). Na ovaj je način u istraživanju dobrovoljno i anonimno sudjelovalo sveukupno 517 osoba, od kojih 301 osoba u Splitu, 130 osoba u Rijeci i 86 osoba u Zagrebu.

Istraživanje je provedeno u prostorijama Gradskog društva Crvenog križa, odnosno u logističkom centru u kojem se provodi program smanjenja šteta za OID u Zagrebu, u prostorijama udruge „Help“ u Splitu i u prostorijama udruge „Terra“ u Rijeci. Prikupljanje podataka u trima gradovima započelo je 11. ožujka 2022., a završilo je 1. srpnja 2022. godine u Splitu i 22. srpnja 2022. godine u Rijeci i Zagrebu. Istraživanje je uključivalo testiranje na HIV i HCV te prikupljanje bihevioralnih podataka putem *online* upitnika. Prije uključivanja u istraživanje sudionici su usmeno pristali sudjelovati u istraživanju kako bi se očuvala njihova anonimnost te je informirani pristanak za njih potpisao voditelj istraživačkog mjesta. Ukoliko su imali reaktivne nalaze prilikom testiranja na HIV ili HCV, svim je sudionicima bilo omogućeno upućivanje na daljnju dijagnostičku obradu i liječenje. Za analizu podataka korišten je RDS *Analyst* program koji omogućuje smanjenje pristranosti u uzorku jer se dobivene procjene prilagođavaju s obzirom na veličinu društvene mreže i valova odaziva svakog sudionika istraživanja.

Glavni nalazi istraživanja

Sociodemografske karakteristike osoba koje injektiraju droge

- U trima gradovima, četvrtina (26,4%) OID su žene. S obzirom na dob, 11,3% OID su u dobi između 18 i 24 godine, 15,7% OID su u dobi između 25 i 34 godine, 44,9% OID su u dobi između 35 i 44 godine, a 28,1% OID imaju 45 ili više godina.
 - U usporedbi s 2015. godinom, prosječna dob OID viša je za otprilike pet godina te u 2022. godini iznosi blizu 40 godina.
- S obzirom na zdravstveni status, tek 16,1% OID svoje zdravlje procjenjuju odličnim ili vrlo dobrim, 45,5% OID svoje zdravlje procjenjuju dobrim, a čak 38,3% OID svoje zdravlje procjenjuju dovoljnim ili lošim. OID u Zagrebu lošijeg su zdravlja od OID u Splitu i u Rijeci.
- S obzirom na socioekonomski status, svaka druga OID kraj s krajem spaja vrlo teško ili teško (51,6%), a još

32,3% OID kraj s krajem spaja s malim teškoćama. Tek 15,6% OID kraj s krajem spaja bez teškoća. U trima gradovima, zaposlena je tek svaka četvrta OID (26,0%). Udio zaposlenih nešto je veći među OID u Rijeci (33,6%) u odnosu na udjele zaposlenih među OID u Splitu (21,9%) i u Zagrebu (26,3%).

- Tijekom života, u zatvoru je boravila svaka druga OID (49,6%).
 - U usporedbi s 2015. godinom, udio OID koji su boravili u zatvoru nije se smanjio.

Prevalencija infekcija HIV-om i HCV-om

- U trima gradovima, prevalencija HIV infekcije među OID je niska i iznosi manje od 1,0%.
- Prevalencija HCV infekcije među OID je visoka; Više od jedne trećine OID u Rijeci (37,2%) i Zagrebu (37,2%), i više od polovice OID u Splitu (59,5%) pozitivna je na HCV.
 - U odnosu na 2015. godinu, zabilježen je porast prevalencije HCV infekcije od 5,7 postotnih bodova (p.b.) u Rijeci, 21,2 p.b. u Splitu i 8,1 p.b. u Zagrebu.
- U trima gradovima, viša prevalencija HCV infekcije zabilježena je kod žena koje injektiraju drogu, posebno u Rijeci i Zagrebu, OID u dobi od 35 godina i starije, posebno u Rijeci i Splitu, OID koje su bile u zatvoru, posebno u Rijeci i Splitu te OID koje injektiraju stimulatивne droge ili i opioide i stimulatивne droge.

Pristup liječenju HCV infekcije

- Dvije od pet (41,1%) OID koje imaju prisutna protutijela anti-HCV, otprije su već imale pozitivni HCV nalaz. Među njima, svaka treća (35,3%) OID je navela da je bila ili je trenutno u liječenju, a tek svaka sedma (13,4%) OID se i izliječila od HCV infekcije. U Zagrebu je pristup OID dijagnosticiranju i liječenju HCV infekcije lošiji nego u Rijeci i Splitu.

Testiranje na HIV i HCV

- Postotak OID koje su se testirale na HIV u posljednjih 12 mjeseci (bez onih koji znaju da su HIV pozitivni) je nizak; tek 17,0% OID testiralo se na HIV. U Splitu je pristup OID testiranju na HIV lošiji nego u Rijeci i Zagrebu.
- Postotak OID koje su se testirale na HCV u posljednjih 12 mjeseci je nizak; tek 20,2% OID testiralo se na HCV, bez značajnih razlika u pristupu testiranju na HCV među trima gradovima.

Injektiranje droga

- Pri prvom injektiranju, OID su u prosjeku imale 20 godina, no čak trećina OID prvi je put drogu injektirala prije 18. godine života.
 - Pri prvom injektiranju, manje od 18 godina imalo je otprilike trećina OID u Rijeci (porast od 7,2 p.b. u odnosu na 2015. godinu), u Splitu (pad od 5,1 p.b.) i u Zagrebu (porast od 12,7 p.b.).
- U posljednjih 30 dana, 68,0% OID injektiralo je samo opioide, 7,8% OID injektiralo je samo stimulatивne droge (kokain i/ili amfetamin/metamfetamin), a 24,1% OID injektiralo je i opioide i stimulatивne droge. U usporedbi sa Splitom i Zagrebom, OID u Rijeci rjeđe injektiraju stimulatивne droge, posebice kokain.
 - U odnosu na 2015. godinu, injektiranje stimulatивnih droga moguće je da je u porastu u svim trima gradovima, pri čemu u Rijeci dolazi do porasta injektiranja amfetamina ili metamfetamina (porast od 4,3 p.b.), kao i kokaina (porast od 6,8 p.b.), dok do porasta injektiranja kokaina dolazi u Splitu i u Zagrebu. OID u Splitu u većoj mjeri injektiraju kokain (porast od 23,6 p.b.) ili kokain pomiješan s heroinom (porast od 19,8 p.b.), dok OID u Zagrebu u većoj mjeri injektiraju kokain (porast od 21,2 p.b.).
- Svaka peta OID (19,7%) drogu je injektirala svakodnevno u posljednjih 30 dana.
 - U Splitu, u odnosu na 2015. godinu, kada je drogu svakodnevno injektiralo 73,6% OID, u 2022. godini je u posljednjih 30 dana drogu svakodnevno injektiralo 23,2% OID.

Iskustva s predoziranjem opijatnim drogama

- Tijekom života opijatnom se drogom predoziralo blizu polovice OID (45,3%), a među njima, više od trećine OID (38,8%) tijekom života se predoziralo opijatnom drogom tri ili više puta.
 - U odnosu na 2015. godinu, veći broj OID u Zagrebu ima iskustvo predoziranja opijatnim drogama (porast od 13,8 p.b.).
- Pri posljednjem predoziranju, hitna medicinska pomoć pružena je tek dvama od tri OID (63,6%). U usporedbi s Rijekom, gdje je pri posljednjem predoziranju hitna medicinska pomoć pružena trima od četiri OID koji su se predozirali (77,5%), u Splitu je hitna medicinska pomoć pružena tek nešto više od polovice slučajeva predoziranja među OID (57,9%).

Korištenje sterilnog pribora za injektiranje

- Devet od deset OID (89,2%) koristile su sterilnu iglu i špricu pri posljednjem injektiranju.
 - U odnosu na 2015. godinu, 2022. godine je manje OID koristilo sterilnu iglu i špricu pri posljednjem injektiranju (pad od 7,0 p.b. u Rijeci, 11,1 p.b. u Splitu i 5,1 p.b. u Zagrebu).
- U posljednjih 30 dana, igle i šprice je dijelilo (primili ili prosljedili korišteni pribor) čak 29,4% OID. OID u Splitu (12,1%) mnogo rjeđe dijele igle i šprice od OID u Rijeci (21,8%) i u Zagrebu (40,4%).
- U posljednjih 30 dana, ostali pribor za injektiranje dijelilo (primili ili prosljedili korišteni ostali pribor – žlicu, kuhalo, filter, itd.) je 34,1% OID. OID u Rijeci (14,1%) mnogo rjeđe dijele ostali pribor za injektiranje od OID u Splitu (20,5%) i u Zagrebu (46,5%).

Pristup sterilnom priboru za injektiranje i programima prevencije HIV/AIDS-a

- Polovica OID tijekom života je koristilo usluge programa za zamjenu igala i šprica (56,5%). Veći udio OID u Splitu (70,1%) i u Rijeci (69,0%) koristilo je usluge programa za zamjenu igala i šprica, u usporedbi sa Zagrebom (46,0%).
- U trima gradovima, polovica OID (45,0%) pokriveno je programima prevencije HIV-a te su u posljednja tri mjeseca primili dvije ili više intervencija (dobili su sterilne igle i šprice, dobili su kondome i/ili lubrikante, pričali su o upotrebi kondoma i zaštiti spolnog zdravlja). Osim razlika među trima gradovima (pokrivenost programima prevencije HIV-a nešto je veća u Splitu (51,0%) i Rijeci (48,5%) u usporedbi sa Zagrebom (41,0%)), pokrivenost programima prevencije HIV-a veća je među muškarcima nego među ženama, pogotovo u Rijeci (58,8% muškaraca pokriveno je programima prevencije HIV-a, u usporedbi s 24,9% žena) i u Zagrebu (44,3% muškaraca pokriveno je programima prevencije HIV-a, u usporedbi s 33,9% žena).

Pristup liječenju od ovisnosti

- Polovica OID (55,0%) trenutačno je uključeno u neki od programa liječenja sa svrhom odvikavanja od ovisnosti o drogama. OID u Zagrebu (73,3%) u većoj su mjeri uključene u neki od programa liječenja sa svrhom odvikavanja od ovisnosti o drogama u usporedbi s OID u Rijeci (57,3%) i u Splitu (58,0%).
- Među OID koje su koristili opioide u posljednjih 30 dana, dvije od tri OID (71,0%) trenutno primaju supstitucijsku terapiju (metadon ili buprenorfin). Udio OID koji primaju supstitucijsku terapiju manji je u Splitu (52,7%), u usporedbi s Rijekom (81,5%) i Zagrebom (77,9%). Pokrivenost supstitucijskom terapijom veća je među muškarcima nego među ženama u svim trima gradovima, a posebice u Splitu (59,0% muškaraca koji su u posljednjih 30 dana injektirali opioide trenutno prima supstitucijsku terapiju, u usporedbi s 35,5% žena).

Spolno ponašanje

- Među OID koji su imali seksualni odnos u posljednjih 30 dana, pri posljednjem je seksualnom odnosu kondom koristila tek svaka treća OID (34,0%). OID u Rijeci u manjoj mjeri koriste kondome pri seksualnom odnosu (16,6%), u usporedbi s OID u Splitu (39,1%) i u Zagrebu (36,1%).
- U posljednjih 12 mjeseci, više od jednog seksualnog partnera imala je svaka treća OID (37,3%).
- Jedna od 20 OID (4,8%) u proteklih je 12 mjeseci primila novac, drogu ili nešto drugo za seksualni odnos. Udio OID koje su u proteklih je 12 mjeseci primile novac, drogu ili nešto drugo za seksualni odnos znatno je veći u Splitu (11,7%), u usporedbi s Rijekom (0,4%) i sa Zagrebom (2,4%), u velikoj mjeri zato što je u Splitu znatni udio žena koje injektiraju drogu (33,0%) uključen u komercijalni seksualni rad (u usporedbi s 2,9% muškaraca koji injektiraju drogu).
 - U odnosu na 2015. godinu, među OID u Splitu veća je prevalencija komercijalnog seksa (porast od 7,1 p.b.).

Znanje o prevenciji HIV-a

- Sveobuhvatno znanje o prevenciji HIV-a izrazito je nisko među OID. Tek jedna od četiri OID (27,7%) zna točno prepoznati načine prevencije seksualnog prenošenja HIV-a i ne vjeruju u glavne zablude o prijenosu HIV-a.

Stigmatizacija povezana s uporabom droga i iskustva diskriminacije i nasilja

- Svaka treća OID (32,4%) iskusila je stigmatu i diskriminaciju u posljednjih 6 mjeseci zbog korištenja droge (osjećali su se isključeno iz obiteljskih aktivnosti, netko ih je grdio, ili ih je netko ucjenjivao). Udio OID koji su u posljednjih 6 mjeseci iskusili stigmatu i diskriminaciju znatno je veći u Rijeci (69,3%) u usporedbi sa Splitom (41,7%) i posebice sa Zagrebom (17,6%). Stigmatizacija i diskriminacija zbog korištenja droge u svim je trima gradovima veća među ženama nego među muškarcima koji injektiraju drogu, a razlika je najveća u Splitu (35,8% muškaraca koji injektiraju drogu iskusili su stigmatu i diskriminaciju zbog korištenja droge, u usporedbi s 56,4% žena).
- Svaka četvrta OID (27,4%) iskusila je fizičko i/ili seksualno nasilje u posljednjih 12 mjeseci. Udio OID koji su u posljednjih 12 mjeseci iskusili fizičko i/ili seksualno nasilje znatno je veći u Rijeci (57,6%) u usporedbi sa Splitom (21,5%) i posebice sa Zagrebom (22,1%). Fizičko i/ili seksualno nasilje u svim trima gradovima u većoj mjeri doživljavaju žene nego muškarci koji injektiraju drogu, a razlika je najveća u Splitu (13,4% muškaraca koji injektiraju drogu iskusili su stigmatu i diskriminaciju zbog korištenja droge, u usporedbi s 41,0% žena).
- Jedna od deset OID (11,5%) nije koristila zdravstvene usluge zbog stigme ili diskriminacije (zbog brige ili iz straha od diskriminacije ili negativnih reakcija i/ili zbog brige ili iz straha da netko ne sazna da koriste droge) u posljednjih 12 mjeseci, premda su im trebale. OID u Rijeci u većoj mjeri ne koriste zdravstvene usluge zbog stigme i diskriminacije premda im trebaju (19,6%), u usporedbi s OID u Splitu (13,1%) i u Zagrebu (8,7%). U Splitu žene koje injektiraju drogu (19,0%) u većoj mjeri od muškaraca koji injektiraju drogu (10,7%) ne koriste zdravstvene usluge zbog stigme i diskriminacije, dok je u Zagrebu obrnuto (4,8% žena koje injektiraju drogu ne koriste zdravstvene usluge zbog stigme i diskriminacije premda im trebaju, u usporedbi s 10,1% muškaraca koji injektiraju drogu).

PREPORUKE

Vijeće Europske unije je 2021. godine donijelo novu Strategiju i pripadajući Akcijski plan EU-a u području droga za razdoblje 2021.–2025.^{3,4}, a trenutno je u procesu usvajanja i Nacionalna strategija djelovanja na području ovisnosti za razdoblje 2022. do 2030. godine.⁵ Ovi dokumenti pružaju sveobuhvatan politički okvir i prioritete za politiku Europske unije i Hrvatsku o drogama u navedenim razdobljima. Niže navedene preporuke temelje se na nalazima dvaju valova biobiheviornog istraživanja metodom uzorkovanja upravljanog sudionicima provedenih 2014./2015. godine i 2022. godine među OID u Rijeci, Splitu i Zagrebu i u skladu su s mjerama i strateškim prioritetima.

Kako bi se smanjila prevalencija i učestalost zaraznih bolesti povezanih s uporabom droga i druge negativne zdravstvene i društvene posljedice, potrebno je povećati dostupnost i pristupačnost usluga za smanjenje rizika i štetnih posljedica te osigurati dostupnost drugih mjera za zaštitu i podupiranje osoba koje uzimaju droge.

- **Povećati pristup dijagnosticiranju i liječenju HCV infekcije i time osigurati ranu dijagnozu hepatitisa C i smanjenje širenja, odnosno incidencije HCV infekcije u Hrvatskoj**
 - U svrhu sprečavanja novih HCV infekcija i s njima povezanih komorbiditeta među OID, nužno je poboljšati pristup dijagnosticiranju i liječenju nakon dijagnoze. Trenutno je učestalost liječenja i izlječenja HCV infekcije među OID u Hrvatskoj izrazito niska; liječilo se manje od pola OID kojima je ranije dijagnosticirana HCV infekcija ili su imali reaktivan nalaz u istraživanju, a tek trećina ih je bila izliječena. Imajući u vidu visoku prevalenciju HCV infekcije koja je u posljednjih sedam godina u porastu, potrebno je svim HCV pozitivnim OID omogućiti daljnju dijagnostičku i kliničku obradu i liječenje, za koje preduvjet ne smije biti apstinencija. Prema navodima djelatnika iz suradnih udruga, OID ne pristupaju liječenju HCV infekcije jer, prema trenutnim smjernicama, konzumentima droga se ne odobrava liječenje. Liječenjem HCV infekcije smanjuje se mogućnost prijenosa infekcije na druge osobe, što ovu mjeru čini važnom za smanjenje širenja odnosno incidencije ove infekcije u Hrvatskoj.
- **Povećati opseg i učestalost testiranja na HCV i HIV**
 - U posljednjih sedam godina, zabilježen je porast prevalencije HCV infekcije među OID, posebice u Splitu, gdje je prevalencija infekcije HCV među OID porasla s otprilike 40% u 2015. godini na gotovo 60% u 2022. godini. Povećanje opsega i učestalosti testiranja na HCV i HIV doprinijelo bi ranom otkrivanju HCV i HIV infekcije, čime bi se osigurala visoka pokrivenost liječenjem pozitivnih osoba i posljedično smanjilo širenje odnosno incidencija ovih infekcija u Hrvatskoj. Premda je preporuka za OID testiranje na HCV i HIV barem jednom godišnje, prema nalazima ovog istraživanja čak četiri od pet OID u svim trima gradovima nije se testiralo na HCV i HIV u prethodnih 12 mjeseci. U odnosu na istraživanje iz 2015. godine, stopa testiranja na HIV i HCV među OID nije se značajno promijenila.
- **Sprečavanje predoziranja i smrtnih slučajeva povezanih s drogom**
 - Prema nalazima kohortnog istraživanja smrtnosti osoba koje su liječene zbog uporabe psihoaktivnih droga u razdoblju od 2010. do 2019. godine, u odnosu na prethodne godine (12,89 na 1.000 osoba-godina), stopa smrtnosti udvostručila se u 2018. godini (22,69 na 1.000 osoba-godina) i utrostručila u 2019. godini (32,17 na 1.000 osoba-godina).⁶ Porast smrtnosti povezane s drogom i visoka prevalencija predoziranja bez smrtnog ishoda među OID u ovom istraživanju, uz blagi porast u odnosu na istraživanje provedeno prije sedam godina, zahtijevaju odgovor s više instance, odnosno uspostavu

sustava za sprečavanje predoziranja i smrtnih slučajeva povezanih s drogom. Da bi se ostvario opći cilj za smanjenje smrtnih slučajeva povezanih s drogom u EU-u, nužno je osigurati dostupnost programa uzimanja naloksona kod kuće. Temeljem rezultata ovog istraživanja, u slučaju predoziranja hitna medicinska pomoć pružena je trima od četiri OID iz Rijeke i tek dvama od tri OID iz Splita i iz Zagreba. Uz stvarne napore u borbi protiv socijalne isključenosti, kriminalizacije korištenja droga, stigmatizacije povezane s uporabom droga i diskriminacije unutar zdravstvenog sustava kojoj su OID izložene, nužno je zakonodavno regulirati, tj. osigurati dostupnost naloksona zaposlenicima organizacija civilnoga društva koje provode programe smanjenja štete kao i samim OID i njihovim obiteljima. U suradnji s organizacijama civilnoga društva koje provode programe smanjenja štete, potrebno je educirati OID i njihove obitelji o primjeni naloksona u slučaju predoziranja opijatnim drogama.

- U suradnji s organizacijama civilnoga društva koje provode programe smanjenja štete potrebno je razmotriti i mogućnost otvaranja soba za sigurno injektiranje, u kojima OID mogu injektirati drogu pod nadzorom. Uz sprečavanje predoziranja i smrtnih slučajeva povezanih s drogom, uspostavljanje soba za injektiranje osigurava se korištenje sterilnog pribora za injektiranje, čime se ujedno sprečava širenje krvlju prenosivih infekcija.
- **Povećati dostupnost i osigurati dobrovoljan, nediskriminirajući, rodno i rodno osjetljiv pristup učinkovitim liječenju ovisnosti**
 - Da bi se osigurao dobrovoljan, nediskriminirajući i rodno osjetljiv pristup učinkovitim liječenju ovisnosti i kontinuitet skrbi, nužno je uspostaviti suradnju zdravstvenih službi, služba za socijalnu potporu i služba za mlade. Dostupnost usluga potrebno je evaluirati i po potrebi poboljšati, imajući u vidu specifične potrebe i ključne značajke različitih skupina OID. Primjerice, preporuča se da usluge odgovaraju potrebama žena (uključuju potporu za skrb o djeci i potporu za žene žrtve nasilja), da uključuju osiguravanje primjerenog stanovanja za beskućnike i ostale osobe koje žive u substandardnim uvjetima te da su prikladne za OID koje su starije životne dobi (donošenje pribora za injektiranje, hrane, pratnja za bolničke usluge i slično).⁷ Dodatno, u suradnji s organizacijama civilnoga društva koje provode programe smanjenja šteta potrebno je informirati OID o mogućnostima liječenja od ovisnosti, za one OID koje žele prestati koristiti drogu. Paralelno, nužno je provoditi programe smanjenja stigmatizacije unutar zdravstvenog sustava i na taj način raditi na smanjenju prepreka liječenju na institucionalnoj razini.
- **Razvoj, financiranje i implementacija pozitivnih mjera za smanjenje siromaštava i povećanja zapošljavanja OID**
 - Potrebno je osvijestiti da su OID u višestruko nepovoljnom položaju, zbog čega mjere usmjerene na poboljšanje zdravlja i dobrobiti OID moraju uključivati i borbu protiv siromaštva i socijalne isključenosti, s posebnim naglaskom na osiguravanju materijalne sigurnosti OID. Smanjenje siromaštva i osiguravanje pristupa stanovanju, obrazovanju, tržištu rada i zaštiti od diskriminacije u navedenim područjima života omogućilo bi ostvarenje boljeg zdravstvenog i socioekonomskog statusa OID. S obzirom na nizak socioekonomski status i nisku stopu zaposlenosti, potrebno je s institucijama iz područja socijalnog i obrazovnog sustava te sustava zapošljavanja razmotriti načine kojima se može poboljšati pristup stanovanju i zapošljavanje OID te, po potrebi, osigurati dodatna edukacija. Ovakve mjere nužno trebaju biti rodno osjetljive i odgovarati potrebama žena koje injektiraju drogu te uključivati potporu za skrb o djeci, potporu za žene žrtve nasilja i potporu za žene koje su uključene u komercijalni seksualni rad. Mjere također trebaju uključivati i osiguravanje primjerenog stanovanja i prevenciju beskućništva među OID te dostupnost ciljanih usluga za konzumente droga koji su starije životne dobi, a koji često nemaju podršku obitelji.⁷ Naposljetku, u suradnji s Centrima za socijalnu skrb potrebno je financijski podržati trenutno dostupne stambene kapacitete i otvaranje novih stambenih zajednica za rehabilitirane ovisnike, uključujući i prijestupnike koji izlaze iz zatvorskih sustava, kako bi se ostvarila njihova reintegracija u društvo.

Osigurati održivo financiranje i osnažiti kapacitete programa za smanjenje šteta

- **Omogućiti i financirati provođenje testiranja u zajednici**
 - Povećanju opsega i učestalosti testiranja na HCV i HIV među OID doprinijelo bi jačanje programa testiranja u zajednici. Potrebno je pratiti dobre prakse udruga i organizacija za smanjenje šteta u Hrvatskoj i Europi te odobriti mogućnost provođenja brzog testiranja i savjetovanja od strane educiranog nemedicinskog osoblja, odnosno zaposlenika udruga i organizacija koje već imaju uspostavljene bliske kontakte s lokalnim OID.
- **Osigurati dostupnost besplatnog sterilnog pribora za injektiranje, kondoma i lubrikanata⁸**
 - Visoka prevalencija HCV-a upućuje na injektiranje droga nesterilnim priborom koji su već koristile druge OID. Imajući u vidu visoku razinu diskriminacije kojoj su OID izloženi u zdravstvenom sustavu i pri kupnji sterilnog pribora za injektiranje u ljekarnama, potrebno je nastaviti financiranje trenutnih i uspostaviti financiranje novih programa za smanjenje šteta, čime bi se osigurala dostupnost besplatnog sterilnog pribora za injektiranje. Budući da dio OID pri injektiranju koristi nesterilni pribor poput žlice, kuhala, filtara, kiseline ili vode, programi prevencije parenteralnih infekcija kod OID trebaju omogućiti korisnicima dostupnost besplatnih sterilnih igala i šprica ali i ostalog sterilnog pribora za injektiranje.
 - Potrebno je osigurati i dostupnost besplatnih kondoma i lubrikanata kao i promovirati njihovu upotrebu. Programi dijeljenja besplatnih kondoma i lubrikanata mogu uključivati i informiranje o povećanom riziku od zaraze spolno prenosivim infekcijama uslijed konzumacije stimulativnih droga poput kokaina, amfetamina i metamfetamina, čije korištenje među OID je u porastu u odnosu na razdoblje otprije sedam godina.
- **Razmotriti mogućnost uspostave online elektroničkih i mobilnih programa za smanjenje štete i dostave sterilnog pribora i edukativnih materijala putem pošte kako bi se doprlo do najranjivijih osoba**
 - Uz intenziviranje programa dijeljenja sterilnog pribora za injektiranje u „drop in“ centrima i u udrugama koje se bave zaštitom zdravlja OID kao i putem terenskog rada, potrebno je razmotriti mogućnost uspostave *online* naručivanja i dostave putem pošte besplatnog sterilnog pribora za injektiranje i edukativnog materijala na kućnu adresu za one OID koji nisu u mogućnosti doći na fizičke lokacije. Prijašnja iskustva diskriminacije i stigmatizacije, strah od mogućih iskustava diskriminacije i stigmatizacije, kao i kriminalizacija korištenja droga predstavljaju ozbiljnu prepreku pristupu uslugama programa za smanjenje šteta, posebice među korisnicima stimulativnih droga, među mladim OID i među OID u višestruko nepovoljnom položaju. Uspostava *online* programa za smanjenje šteta u Hrvatskoj, na temelju pozitivnih iskustava iz inozemstva,⁹ omogućila bi veću dostupnost sterilnog pribora za injektiranje, informiranje i edukaciju o prevenciji rizika povezanih s injektiranjem droga, kao i podršku i povezivanje OID s različitim sustavima skrbi. Omogućavanjem dostupnosti naloksona kod kuće, ovim bi se putem OID i njihovim obiteljima mogle dostaviti i kućne doze naloksona za sprečavanje smrtnih slučajeva povezanih s drogom. Model pružanja usluga smanjenja šteta putem *online* platforme mogao bi pridonijeti i većem obuhvatu OID koji injektiraju stimulativne droge ili i opioide i stimulativne droge, populacije koja je u posljednjih sedam godina u porastu, koje su u povećanom riziku od zaraze HCV-om, a za koju trenutno u Hrvatskoj nije dostupno dovoljno specijaliziranih usluga.
- **Osnažiti programe informiranja i edukacije OID**
 - Osim što trebaju biti rodno osjetljivi, programi informiranja trebaju biti prilagođeni potrebama i ključnim značajkama ostalih skupina klijenata, npr. trebaju obuhvatiti osobe koje koriste više vrsta droga, višestruko ranjive osobe poput beskućnika, mlade, starije konzumente droga i obitelji osoba koje uzimaju droge. Uz razvoj sadržaja novih materijala za informiranje, potrebno je razmotriti i mogućnosti korištenja elektroničkih i mobilnih medija u svrhu informiranja, kako bi se doprlo do osoba koje nisu u neposrednom kontaktu s organizacijama civilnog društva koje provode programe za smanjenje šteta.

- U suradnji s OID i s osobama koje imaju iskustvo s drogama, potrebno je revidirati postojeće programe informiranja i osnažiti kapacitete organizacija civilnog društva koje provode programe za smanjenje šteta i financijski podržati razvoj novih programa informiranja i edukacije OID o:
 1. prevenciji rizika povezanih s injektiranjem droga, uključujući zarazu krvlju prenosivim infekcijama i predoziranje. Uz edukaciju o ostalim postupcima pri predoziranju, kada se zakonodavno regulira te osigura dostupnost naloksona kod kuće, potrebno je educirati OID i njihove obitelji o primjeni naloksona u slučaju predoziranja opijatnim drogama.
 2. prevenciji fizičkog i seksualnog nasilja i mogućnostima povezivanja s organizacijama koje pružaju pomoć žrtvama nasilja. Iskustvo fizičkog nasilja imala je jedna od tri OID u trima gradovima, dok je seksualno napadnuta svaka druga OID u Rijeci i jedna od šest, odnosno pet OID u Splitu i Zagrebu.
 3. zaštiti spolnog zdravlja, odnosno o prevenciji rizičnog spolnog ponašanja i zarazi spolno prenosivim infekcijama, kao i o mogućnostima testiranja na i liječenja spolno prenosivih infekcija (uključujući HPV i sifilis) i obavljanja redovitih ginekoloških pregleda. Informiranje o zaštiti spolnog zdravlja izrazito je važno, budući da tek jedna od tri OID znaju točno prepoznati načine prevencije seksualnog prenošenja HIV-a i ne vjeruju u glavne zablude o prijenosu HIV-a.
 4. novim mogućnostima liječenja HCV infekcije. Mnoge OID kojima je ranije dijagnosticirana HCV infekcija istaknule su da se ne liječe jer smatraju da ne trebaju liječenje ili se boje nuspojava liječenja. Stoga je potrebno povećati znanje OID o novoj terapiji za HCV (sofosbuvir i velpatasvir) za koju su nuspojave značajno blaže. Paralelno je potrebno osigurati dostupnost liječenja za OID i raditi na smanjenju prepreka liječenju na institucionalnoj razini, uključujući smanjenje stigmatizacije unutar zdravstvenog sustava.
 5. mogućnostima liječenja od ovisnosti, za one OID koji žele prestati koristiti drogu.
 6. mogućnostima povezivanja sa skrbi, uključujući i dostupnost usluga primjerenih skupinama kojima je potrebna posebna skrb (npr. roditelji s djecom, beskućnici), za što je nužno ostvarivanje partnerstva između organizacija civilnog društva koje rade u području smanjenja šteta i pružatelja usluga u područjima zdravstvene i socijalne skrbi te skrbi za djecu i mlade.
- **Uspostaviti i provoditi mjere smanjenja stigmatizacije povezane s uporabom droga i zaštite ljudskih prava i dostojanstva OID**
 - U suradnji s organizacijama civilnoga društva koje provode programe smanjenja štete i s osobama koje imaju iskustvo korištenja droga, potrebno je uspostaviti i provoditi mjere senzibilizacije i edukacije zdravstvenog i ljekarničkog osoblja. Rezultati istraživanja pokazuju da OID doživljavaju visoku razinu diskriminacije unutar zdravstvenog sustava, gdje su mnogima bile uskraćene zdravstvene usluge koje su im trebale. Strah od diskriminacije ili negativnih reakcija mnoge je također odvratilo od korištenja zdravstvenih usluga premda su im bile potrebne. Osim u kontaktu sa zdravstvenim osobljem, mnogi OID diskriminaciju doživljavaju i od ljekarničkog osoblja prilikom nabave sterilnih igala i šprica. S obzirom na procjenu da su ljekarne važan izvor nabave sterilnih igala i šprica, treba i nadalje omogućivati kupovinu sterilnih igala i šprica u ljekarnama po niskim cijenama te razmotriti mogućnost dobivanja besplatnog pribora za injektiranje u ljekarnama. U suradnji sa stručnim društvima farmaceuta (kao što je Hrvatska ljekarnička komora) nužno je osigurati nastavak i unaprjeđenje suradnje na ovom području.
 - U suradnji s organizacijama civilnoga društva koje provode programe smanjenja štete i s osobama koje imaju iskustvo korištenja droga, potrebno je uspostaviti i provoditi mjere senzibilizacije i edukacije policijskih službenika, službenika u zatvorskom sustavu i probacijskim službama. Prema rezultatima istraživanja, blizu polovice OID bilo je u kontaktu s policijom u posljednjih 12 mjeseci, a mnoge od njih pri legitimaciji policija nije tretirala s poštovanjem. Nadalje, s obzirom na nalaze istraživanja prema kojima je čak polovica OID tijekom života boravila u zatvoru, potrebno je usvojiti i provoditi alternative prisilnim sankcijama za prijestupnike koji uzimaju droge kao što su „(suspenzija kazne i) liječenje, rehabilitacija i oporavak te društvena reintegracija“^{4,10} Provođenje alternativa prisilnim sankcijama pridonijelo bi i ostvarenju boljeg zdravstvenog statusa OID, imajući u vidu da je boravak u zatvoru povezan s povećanim rizikom od zaraze HCV-om. Naposljetku, djelatnici iz suradnih udruga su istaknuli da mnoge OID tijekom boravka u zatvorima započnu liječenje HCV-a, ali nakon izlaska prestaju s liječenjem HCV- ili ga ne završe do kraja, zbog čega je važno osigurati kontinuitet liječenja.

- U suradnji s organizacijama civilnoga društva koje provode programe smanjenja štete i s osobama koje imaju iskustvo korištenja droga, potrebno je izraditi i provoditi osposobljavanje osoblja koje pruža usluge liječenja i skrbi u zdravstvenim i socijalnim službama i te osigurati zdravstvenu, psihološku i socijalnu podršku OID. Takvi programi edukacije trebaju uključivati i osvještavanje o višestrukome nepovoljnom položaju OID te uzimati u obzir specifične potrebe OID, a pogotovo žena koje su žrtve fizičkog i seksualnog nasilja. OID trpe visoke razine fizičkog i seksualnog nasilja. Iskustvo fizičkog nasilja imala je jedna od tri OID u trima gradovima, dok je seksualno napadnuta svaka druga OID u Rijeci i jedna od šest, odnosno pet OID u Splitu i Zagrebu.

Uspostaviti i osigurati financiranje zasebnih programa usmjerenih na sprečavanje uporabe droga i podizanje svijesti o štetnim učincima droga među mladima.

- Više od trećine OID drogu su počeli injektirati dok su bili maloljetnici, zbog čega je nužno s institucijama obrazovnog sustava raditi na primarnoj prevenciji ovisnosti o drogama. Razvoj, provedba i povećanje dostupnosti mjera rane intervencije trebaju se provoditi u partnerstvu između pružatelja usluga u na institucionalnoj razini – uključujući obrazovni sustav i sustave zdravstvene i socijalne skrbi te skrbi za djecu i mlade – i organizacija civilnoga društva koje provode programe smanjenja štete i osoba koje imaju iskustvo korištenja droga, uz uključenje roditelja i obitelji. Da bi programi prevencije ovisnosti bili dostupni svim mladima, važno je imati u vidu specifične potrebe i ključne značajke različitih skupina mladih te sadržaj preventivnih poruka prilagoditi specifičnim ciljanim skupinama, npr. mladim muškarcima i ženama, mladima koji su u višestruko nepovoljnom položaju, mladima koji su migranti ili izbjeglice i mladima koji su žrtve nasilja, uključujući obiteljsko i rodno uvjetovano nasilje. S obzirom na porast korištenja stimulativnih droga, kao i kombinacija opioida i stimulativnih droga, nužno je da programi prevencije ovisnosti među mladima uključuju i podizanje svijesti o rizicima korištenja stimulativnih droga, uključujući i prevenciju potencijalno rizičnih seksualnih ponašanja, kao i prevenciju nasilja među mladima i informiranje o sustavima pomoći mladima koji su žrtve fizičkog ili seksualnog nasilja.
- Uz razvoj sadržaja novih materijala za primarnu prevenciju ovisnosti, potrebno je razmotriti i mogućnosti korištenja elektroničkih i mobilnih medija u svrhu informiranja, kako bi se povećala dostupnost pouzdanih informacija o prevenciji ovisnosti. Uz financijska sredstva koja je nužno osigurati za izradu i provođenje aktivnosti primarne prevencije ovisnosti među mladima, potrebno je osigurati financiranje i dostupnost obrazovnih kampanja usmjerene na obitelji, nastavnike, socijalne radnike i lokalne donositelje odluka. Paralelno je potrebno dodatno financijski podržati postojeće i osigurati financiranje razvoja novih programa prevencije ovisnosti i smanjenje šteta na terenu.

Za ostvarivanje djelotvornijeg, inovativnijeg i agilnijeg pristupa sve složenijem fenomenu droga, potrebno je poboljšati kvalitetu prikupljenih podataka i poticati veću razmjenu i uporabu rezultata.

- Potrebno je osigurati interoperabilnost, razmjenu i uporabu podataka koji se prikupljaju unutar različitih institucija i sustava skrbi, uključujući zdravstveni sustav, policiju, pravosuđe i zatvorski i probacijski sustav. Potrebna je učinkovita digitalizacija sustava praćenja, harmonizacija ulaznih podataka u svrhu usporedivosti, povezivanje pojedinaca pomoću jedinstvenih identifikacijskih šifri u svrhu praćenja pri prelasku iz sustava u sustav, razmjena i/ili pristup podacima iz relevantnih sustava i/ili institucija, dostupnost sirovih podataka praćenja, osiguravanje etičkih aspekata u okviru razmjene podataka (anonimnost, povjerljivost) i dodatne edukacije djelatnika koji unutar ovih sustava prikupljaju ili unose rutinske, programske podatke.
- Potrebno napraviti procjenu veličine populacije OID. Budući da je broj uključenih u Rijeci i Zagrebu manji u odnosu na 2015., procjenom veličine populacije valja provjeriti reflektira li ta razlika pad ukupnog broja OID.

- Također je potrebno provesti procjenu dostupnosti usluga koje pružaju udruge i organizacije za smanjenje šteta prvenstveno u Zagrebu, budući da tek pola OID u Zagrebu, ali četvrtina OID u Rijeci i Splitu nikad nije koristila usluge programa za zamjenu igala i šprica.
- Uz prikupljanje rutinskih podataka, preporuka je provoditi istraživanja prevalencije HIV-a, HCV-a i rizičnih ponašanja kod OID u ostalim regijama i gradovima Hrvatske, kao i u zatvorskoj populaciji.
- Naposljetku, kako bi se mogli pratiti trendovi, istraživanje metodom uzorkovanja upravljanim sudionicima potrebno je ponovno provesti unutar idućih pet godina u Rijeci, Splitu i Zagrebu. Ovisno o trenutnim procjenama populacija OID u ostalim regijama Hrvatske, u istraživanje metodom uzorkovanja upravljanim sudionicima preporuka je uključiti i ostale gradove u Hrvatskoj, posebice Pulu. Prije provedbe istraživanja potrebno je napraviti procjenu veličine populacije i formativno istraživanje među OID. S obzirom na poteškoće pri provođenju istraživanja u Zagrebu, u pripremi provođenja idućih istraživanja nužno je razmotriti mogućnosti prikupljanja podataka na nekoliko lokacija u gradu i korištenje mobilnih istraživačkih timova. Naposljetku, uz korištenje brzih testova na slinu, potrebno je razmotriti mogućnost korištenja dodatnih brzih molekularnih testova na HCV (engl. *point-of-care HCV RNA assays*), u skladu s najnovijim preporukama Svjetske zdravstvene organizacije,¹¹ kojima se može ustanoviti prisustvo aktivne infekcije HCV-om.

SADRŽAJ

1	UVOD	15
2	METODE	18
2.1	Istraživačka mjesta i edukacija osoblja	18
2.2	Sudionici istraživanja	18
2.2.1	Uključenje osoba koje injektiraju drogu u istraživanje	18
2.2.2	Kuponi za sudjelovanje u istraživanju (regrutacijski kuponi)	19
2.2.3	Kriteriji za uključenje sudionika istraživanje	20
2.2.4	Informirani pristanak.....	20
2.3	Prikupljanje bioloških i bihevioralnih podataka	21
2.3.1	Prikupljanje bioloških podataka	21
2.3.2	Prikupljanje bihevioralnih podataka	22
2.4	Tijek istraživačkog procesa	22
2.5	Upravljanje prikupljenim podacima	23
2.6	Osiguranje kvalitete istraživanja.....	24
2.7	Etička pitanja	24
3	REZULTATI	25
3.1	Uzorak i dinamika uzorkovanja.....	25
3.1.1	Valovi regrutacije sudionika.....	26
3.1.2	Homofilija.....	28
3.2	Dijagnostika ključnih indikatora.....	29
3.2.1	Dijagrami konvergencije.....	29
3.2.2	<i>Bottleneck</i> dijagrami	31
3.3	Populacijske procjene	33
3.3.1	Usporedba procjena u populaciji OID u Rijeci, Splitu i Zagrebu 2022. i 2015. godine	34
3.3.2	Glavni rezultati drugog vala bio-bihevioralnog istraživanja metodom uzorkovanja upravljanim sudionicima u Zagrebu, Splitu i Rijeci	38
4.	OGRANIČENJA ISTRAŽIVANJA	67
4.1	Rijeka	67
4.2	Split	68
4.3	Zagreb	68
5.	LITERATURA	69
6	POPIS TABLICA I SLIKA	71
7	PRILOZI	73
	Prilog 1. GAM (engl. Global AIDS Monitoring) indikatori UNAIDS-a za osobe koje injektiraju droge	74
	Prilog 2. Indikatori Europskog centra za praćenje droga i ovisnosti o drogama (engl. European Monitoring Centre for Drugs and Drug Abuse).....	77
	Prilog 3. Program edukacije istraživačkih timova.....	81
	Prilog 4. Obrazac za informirani pristanak	84
	Prilog 5. Upitnik o veličini mreže i bihevioralni upitnik.....	86
	Prilog 6. Ostali obrasci za prikupljanje podataka.....	102
	Prilog 7. Nalazi izdani sudionicima istraživanja.....	113

1 UVOD

Intravenska uporaba svakako spada u štetnije obrasce konzumacije droga i nosi sa sobom povećani rizik od infekcija koje se prenose krvlju, kao što su HIV i virusni hepatitis. Naime, osobe koje injektiraju droge (OID) u riziku su od prakticanja štetnih ponašanja poput zajedničke uporaba igala, šprica i ostalog pribora za injektiranje te učestale promjene seksualnih partnera i nekorištenja zaštite, što ih izlaže mogućnosti obolijevanja od zaraznih bolesti koje se prenose krvlju i spolnim putem. Stoga je poznavanje veličine populacije osoba koje injektiraju droge ključno kako bi se kvantificirao teret bolesti povezan s intravenskim uzimanjem droga i planirale mjere smanjenje šteta i zdravstvene usluge u skladu s tim.¹²

Prema Europskom izvješću o drogama,¹³ svega petnaest država članica ima novije (2015. ili kasnije) procjene prevalencije intravenske konzumacije droga. Ti se slučajevi kreću u rasponu od manje od 1 slučaja na 1.000 stanovnika u dobi od 15 do 64 godine u Grčkoj, Španjolskoj, Mađarskoj i Nizozemskoj do više od 10 slučajeva na 1.000 u Estoniji. Posljednjih godina se kao glavno sredstvo intravenske uporabe droga navode opiodi, dok je u prošlosti primat imao heroin. Među korisnicima koji su 2020. godine prvi put uključeni u specijalizirani tretman ovisnosti i kojima je heroin primarno sredstvo ovisnosti, samo 22% ih je navelo intravensku uporabu kao glavni način primjene, što predstavlja pad u odnosu na 35% koliko ih je zabilježeno 2013. godine. Zabrinjava i rastući trend injektiranja drugih droga, uključujući amfetamine, kokain, sintetske katinone, propisane opiodne i druge lijekove. Injektiranje sintetskih katinona povezano s *chemsex* praksama i među marginaliziranim skupinama koje injektiraju droge, smatra se uzrokom slučajeva izbivanja HIV-a i HCV-a u tim populacijama.¹³ Općenito se injektiranje stimulansa povezuje s rizičnijim ponašanjima i mogućim posljedičnim izbjanjima krvno prenosivih zaraznih bolesti.¹²

Dugoročni trendovi u pogledu novih slučajeva zaraze HIV-om povezanih s intravenskom konzumacijom droga u Europi su u padu. Ipak, istraživanja seroprevalencije na podnacionalnoj razini provedena u Estoniji, Litvi, Poljskoj i Rumunjskoj između 2017. i 2020. godine pokazala su da je prevalencija antitijela na HIV među intravenskim korisnicima droga veća od 20%. Tijekom 2020. godine u Europskoj uniji zabilježena su 563 nova slučaja zaraze HIV-om (1,3 na milijun stanovnika) i 128 novih slučajeva razvoja AIDS-a povezanih s intravenskom konzumacijom droga. Prevalencija antitijela na HCV među osobama koje injektiraju droge u 15 europskih država kreće se između 13-86%. Među njima čak šest država bilježi prevalenciju HCV-a između 51-75%.¹³

Prema Godišnjem izvještaju nadzora HIV/AIDS-a na području Europe¹⁴ zabilježen je pad novodijagnosticiranih osoba uslijed pandemije virusa COVID-19 između 2019. i 2020. godine. Tijekom 2021. godine mnoge države su prijavile porast novodijagnosticiranih osoba u odnosu na 2020. Međutim, unatoč tome Europska regija bilježi 24% manje dijagnoza u odnosu na 2019. godinu. Tijekom 2021. godine 46 od 53 država koje dostavljaju podatke Europskom centru za prevenciju i kontrolu bolesti, prijavile su 106.508 novo dijagnosticiranih osoba virusom HIV-a, što obuhvaća 16.624 osoba iz država EU/EEA. U zadnjem desetljeću, prisutan je ustrajan trend stopa dijagnosticiranih osoba, koji je najviši na području Istočne Europe (32,4 na 100 000 stanovnika), nešto niži na području EU/EEA i Zapadne Europe (4,3 i 3,9 na 100.000 stanovnika) i najniži za Centralnu Europu (3,1 na 100.000 stanovnika). Tijekom 2021. godine najčešće zabilježeni put prijenosa zaraze je bio kod muškaraca koji imaju spolne odnose s muškarcima, dok su u Istočnoj regiji kao glavni put prijenosa zabilježeni heteroseksualni spolni kontakt i intravenska uporaba droga. Kasno dijagnosticiranje zaraze virusom HIV-a najčešće se povezuje s populacijom osoba koje su zaražene heteroseksualnom transmisijom (59%). Sukladno izvještaju ECDC-a, intravensko uzimanje droga otpada na 4% novih dijagnoza virusa HIV-a tijekom 2021. godine na području Europe, a najviše u Latviji (24%) i Grčkoj (20%).¹⁴

Prema Godišnjem epidemiološkom izvještaju za hepatitis C, 28 država članica EU/EEA prijavilo je 13 914 slučajeva hepatitisa C. Isključujući države koje prijavljuju samo akutne slučajeve preostaje 13 901 slučajeva što odgovara gruboj stopi 3,9 slučajeva na 100.000 stanovnika. Od prijavljenih slučajeva 6% ih je bilo klasificirano kao akutni slučajevi, 35% kao kronični slučajevi, a za 53% slučajeva je status nepoznat. Put prijenosa prijavljen je samo za 31% slučajeva, a većina se odnosi na intravensku uporabu droga (59% slučajeva sa potpunim podacima).¹⁵

Prema podacima Registra osoba liječenih zbog zlouporabe psihoaktivnih droga, u Hrvatskoj je u 2021. godini u zdravstvenom sustavu bilo liječeno 5.624 osoba. Od ukupnog broja liječenih 4.605 je uzimalo opioide (81,9%). U 2021. godini sedam županija prijavilo je stopu liječenih osoba na 100.000 stanovnika, višu od hrvatskog prosjeka (229,5 osoba na 100 000 stanovnika). Najviša je stopa u Istarskoj županiji (561,1), slijede Zadarska (546,1), Šibensko-kninska (452), Primorsko-goranska (316,9), Splitsko-dalmatinska (288,3) županija te Grad Zagreb (238,1). Prema podacima prikupljenim izravno od strane terapijskih zajednica u 2021. godini u svim terapijskim zajednicama liječeno je ukupno 438 osoba. U 2021. godini postotak liječenih koji su uzimali opioide u terapijskim zajednicama iznosio je 37,7%, što je pad u odnosu na 2020. godinu kada je postotak iznosio 57,3%. S obzirom na preporuke u okolnostima pandemije COVID-19 o smanjenju posjeta pacijenata zdravstvenim ustanovama i povećanju online liječenja, podaci o svim osobama na liječenju nisu evidentirani u Registru.

Prisutna je zabrinutost da je pandemija bolesti COVID-19 poremetila distribuciju sterilne opreme za konzumaciju droga i pridonijela padu testiranja na HIV i virusne hepatitise 2020. godine. Slijedom navedenog, važno je pažljivo praćenje budućih trendova, s ciljem utvrđivanja bilo kakvog štetnog učinka pandemije na zdravstvene ishode u navedenom području.

Podaci za Hrvatsku također pokazuju da su osobe koje injektiraju droge u većem riziku od HIV-infekcije, hepatitisa C i hepatitisa B. Prema podacima Registra za HIV/AIDS (HZJZ) udio zaraženih putem injektiranja droga među svim prijavama slučajevima HIV/AIDS-a u razdoblju 1985.-2021. iznosi 4% i posljednjih 10-ak godina je u blagom opadanju. Međutim, prema podacima Registra osoba liječenih zbog zlouporabe psihoaktivnih droga (HZJZ), u razdoblju od 2009. do 2021. godine broj zaraženih osoba HIV virusom je stabilan te se kreće od 0,2 do 0,5%. Vezano uz hepatitis C, tijekom 2021. godine zabilježeno je 27,5% zaraženih osoba. Istraživanje prevalencije HIV-a, hepatitisa C i rizičnih ponašanja kod osoba koje injektiraju droge u Hrvatskoj, provedeno tijekom 2014.-2015. godine u tri najveća hrvatska grada, uključilo je 831 osobu koja injektira droge. U posljednjih 12 mjeseci OID su najčešće injektirali čisti heroin (55,8% u Zagrebu, 77,1% u Splitu i 57,8% u Rijeci) te rjeđe metadon (51,9% u Zagrebu, 20,8% u Splitu, 24,0% u Rijeci) i kokain (26,2% u Zagrebu, 29,1% u Splitu i 11,7% u Rijeci). Od ostalih droga, najčešće injektirane su buprenorfin u Rijeci (39,9%) te amfetamin/metamfetamin u Splitu (38,6%). Prevalencija HIV-a niska je među OID u sva tri grada te iznosi 0,2% u Rijeci i Zagrebu, a 0,3% u Splitu. S druge strane, prevalencija HCV-a je visoka. Točnije, otprilike trećina OID u predmetna tri grada pozitivna je na HCV (38,3% u Splitu, 31,5% u Rijeci, i 29,1% u Zagrebu).¹

Kako su osobe koje injektiraju droge skupina s povećanim rizikom od zaraze HIV-om i virusnim hepatitisima te mogu imati važnu ulogu u prijenosu infekcija na razini opće populacije, prikupljanje podataka o proširenosti HIV-infekcije i virusnih hepatitisa te razumijevanje rizičnih ponašanja koji doprinose širenju ovih infekcija i praćenje trendova tijekom vremena pomaže u osmišljavanju i daljnjem razvoju ciljanih preventivnih programa i intervencija u svrhu sprečavanja širenja infekcija na populaciju. Analiza procjene rizika među populacijom osoba koje injektiraju droge u državama EU/EEA (Grčka, Rumunjska) pokazuje da i razmjerno mali početni broj slučajeva može brzo prerasti u epidemiju.¹

Jedna od komponenti smjernica Svjetske zdravstvene organizacije, tzv. Druge generacije praćenja HIV-infekcije te Smjernica ECDC-a i EMCDDA-a za prevenciju i nadzor zaraznih bolesti među osobama koje injektiraju droge, jest provođenje biobehavioralnih istraživanja u ovoj ključnoj populaciji u ciklusima svakih 3 – 5 godina u geografskim područjima gdje je njihova koncentracija najveća.¹

Ovaj izvještaj opisuje provedbu i rezultate biobehavioralnog istraživanja koje je imalo za cilj odrediti procjene prevalencije HIV-infekcije i hepatitisa C među osobama koje injektiraju droge u tri najveća hrvatska grada: Zagrebu, Splitu i Rijeci te prikupiti podatke o sociodemografskim podacima sudionika i rasprostranjenosti rizičnih i protektivnih ponašanja vezanima uz HIV u ciljanoj populaciji, u svrhu doprinosa dosadašnjim podacima,

omogućivanja praćenja trendova te daljnjeg razvijanja i prilagodbe programa prevencije i suzbijanja infekcija u toj populaciji.

Istraživanje pod nazivom „Istraživanje prevalencije HIV-a, hepatitisa C i rizičnih ponašanja kod osoba koje injektiraju droge u Hrvatskoj“ financirali su Hrvatski zavod za javno zdravstvo i Europski centar za praćenje droga i ovisnosti o drogama. Nositelj istraživanja je Hrvatski zavod za javno zdravstvo. Suradne institucije i udruge u provedbi istraživanja bile su „Hrvatski Crveni križ“ / Gradsko društvo Crvenog križa Zagreb, Udruga „Terra“ (Rijeka) i Udruga „Help“ (Split).

2 METODE

2.1 Istraživačka mjesta i edukacija osoblja

U Zagrebu je istraživanje provedeno u prostorijama **Gradskog društva Crvenog križa**, odnosno u logističkom centru u kojem se provodi program smanjenja šteta za OID. Istraživačko mjesto bilo je otvoreno od ponedjeljka do petka (s iznimkom državnih blagdana) od 12.00 do 15.30 sati, a nalazilo se na adresi Heinzelova ul. 64, Zagreb. Članovi istraživačkog tima u Zagrebu bili su zaposlenici organizacije „**Hrvatski Crveni križ**“, Zagreb. U Splitu je istraživanje provedeno u **udruzi „Help“** (<http://www.helponline.hr>) koja provodi programe smanjenja štete za OID te vodi centar za zamjenu igala i šprica u Splitu. Istraživačko mjesto bilo je otvoreno od ponedjeljka do petka (s iznimkom državnih blagdana) od 10.00 do 18.00 sati, a nalazilo se na adresi Šetalište Bačvice 10, Split. U Rijeci je istraživanje provedeno u **udruzi „Terra“** (<https://www.udrugaterra.hr/>) koja provodi programe smanjenja šteta za OID te vodi centar za zamjenu igala i šprica u Rijeci. Istraživačko mjesto bilo je otvoreno od ponedjeljka do petka (s iznimkom državnih blagdana) od 13.00 do 17.00 sati, a nalazilo se u uredima udruge, na adresi Krešimirova 12, Rijeka.

Istraživački tim na istraživačkom mjestu činile su sljedeće osobe:

1. Konzultant provedbe iz udruge;
2. Osoba koja upravlja istraživačkim mjestom (engl. *site manager*) i koja provjerava zadovoljava li sudionik kriterije za uključanje, objašnjava proceduru istraživanja te pita sudionika za pristanak za sudjelovanje u istraživanju. Ta osoba ujedno može biti i anketar;
3. Osoba koja sa sudionikom popunjava bihevioralni upitnik (anketar);
4. Osoba koja organizira i prati izdavanje kupona (kupon-menadžer); i
5. Osoba koja uzima uzorke za testiranje, interpretira rezultate testiranja i radi na savjetovanju.

Osoblje koje je provodilo istraživanje je prošlo intenzivnu dvodnevnu edukaciju prije početka istraživanja. Edukacija je bila organizirana u Mariji Bistrici 7. i 8. ožujka 2022. godine (Prilog 3. Program edukacije istraživačkih timova). Sastojala od teorijskog dijela i radionica, tj. praktičnih vježbi, a organizirali su je i vodili koordinatori provedbe istraživanja te voditelji i suradnici na projektu. Temeljila se na RDS priručniku SZO-a,¹⁶ a korišteni su primjeri iz prijašnjih RDS istraživanja.

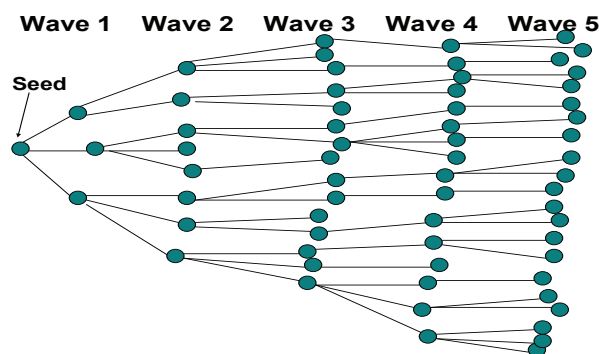
2.2 Sudionici istraživanja

2.2.1 Uključenje osoba koje injektiraju drogu u istraživanje

Osobe koje injektiraju drogu čine populaciju do koje je teško doprijeti (tzv. skrivenu populaciju), koju je teško uključiti u istraživanje i uzorkovati konvencionalnim istraživačkim metodama koje se primjenjuju u istraživanjima opće populacije.² Kako bi uzorak u istraživanju što bolje reprezentirao populacije osoba koje injektiraju drogu u Rijeci, Splitu i u Zagrebu za potrebe ovog istraživanja primijenjena je **metoda uzorkovanja upravljanim**

sudionicima (engl. *respondent driven sampling* – RDS). Prema smjernicama Svjetske zdravstvene organizacije (SZO) i američkog Centra za kontrolu bolesti (engl. *Centers for Disease Control and prevention* – CDC), u epidemiološkom praćenju HIV i HCV infekcija među osobama koje injektiraju droge u većini se zemalja svijeta upotrebljava ova metoda kvazi-probabilističkog uzorkovanja. Naime, pretpostavlja se da su osobe koje injektiraju droge dobro „socijalno umrežene“, što omogućava da oni sami u istraživanje uključuju svoje poznanike koji također injektiraju droge.^{2,16–19} Budući da za skrivene populacije, poput populacija osoba koje injektiraju drogu, ne postoji okvir uzorkovanja, vjerojatnost uključenja u uzorak računa se temeljem veličine društvene mreže svakog od sudionika istraživanja, čime je moguće izračunati i populacijske procjene za cijelu populaciju osoba koje injektiraju drogu na istraživanom području. Istraživačka mjesta na kojima se provodi RDS istraživanje i na koja potencijalni sudionici dolaze sudjelovati u istraživanju u većini istraživanja su nevladine udruge ili medicinske ustanove.

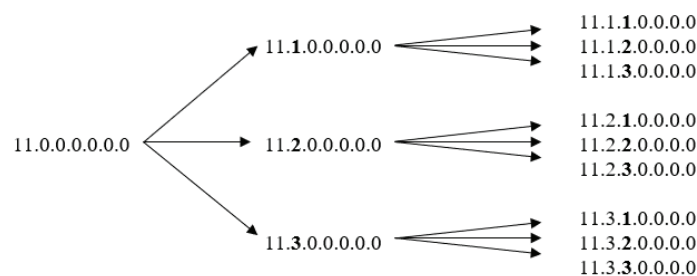
Istraživanje je započelo odabirom **inicijalnih sudionika** (engl. *seeds*). Udruge su odabrale inicijalne sudionike koji su dobro „socijalno umreženi“, odnosno koji imaju mnogo kontakata u populaciji osoba koje injektiraju droge u gradu u kojem se istraživanje provodilo. Važno je napomenuti da se jedino inicijalne sudionike u istraživanju odabire namjerno (neprobabilistički) kako bi što bolje predstavljali populaciju koja se istražuje. Inicijalni sudionici također moraju zadovoljiti kriterije za uključanje u istraživanje. Nakon što su sudjelovali u istraživanju (testirani su na HIV i HCV te odgovorili na sva pitanja iz upitnika) podijeljena su im tri regrutacijska kupona i bili su zamoljeni da ta tri kupona daju svojim poznanicima koji injektiraju droge, kako bi se i oni mogli uključiti u istraživanje. Za sudjelovanje u istraživanju svaki je sudionik dobio odgovarajuću primarnu novčanu naknadu (bon za trgovinu u protuvrijednosti od 100 kn) te potom i sekundarnu novčanu naknadu (bon za trgovinu u protuvrijednosti od 50 kn) za svako uspješno uključanje druge osobe u istraživanje. Princip izdavanja regrutacijskih kupona i nagradnih bonova nastavlja se prema istim kriterijima, odnosno putem regrutacijskih kupona postupno se unutar same populacije OID uključuju novi sudionici, time čineći nove regulacijske valove (Slika 1).

Slika 1. Prikaz tijeka nastanka uzorka metodom uzorkovanja upravljanim sudionicima

2.2.2 Kuponi za sudjelovanje u istraživanju (regrutacijski kuponi)

Sudionik koji je završio sve potrebne korake na istraživačkom mjestu dobio je tri regrutacijska kupona za uključanje drugih OID u istraživanje. Na svaki se regrutacijski kupon upisuje šifra koja omogućava da se svaki novi sudionik može povezati sa sudionikom od kojeg je zaprimio regrutacijski kupon. U RDS-u se koristi sistematična metoda numeriranja kupona. Ovisno o broju inicijalnih sudionika, sistem za numeriranje kupona započeo je s jedinstvenim brojem koji je dan inicijalnom sudioniku. Na primjer, u istraživanju s pet inicijalnih sudionika, prva dva broja na svakom kuponu bila su 11, 12, 13, 14 i 15. Prva dva broja označavaju inicijalnog sudionika, drugi broj označava prvi val, treći broj je drugi val, itd. (Slika 2). Predloženi identifikacijski brojevi kupona nisu unaprijed napisani, nego ih je kupon menadžer pažljivo upisivao na regrutacijske kupone.

Slika 2. Numeriranje kupona

Regrutacijski kuponi su sadržavali sve važne informacije vezane uz istraživanje (naziv projekta, adresa istraživačkog mjesta gdje se provodi istraživanje, broj telefona, radno vrijeme, datum do kada je kupon valjan) te je svaki kupon perforacijom bio podijeljen na dva djela. Gornji dio kupona služio je kao “kupon za upućivanje sudionika” (engl. *referral coupon*), koje sudionik koji je već sudjelovao u istraživanju daje drugima kako bi se i oni uključili u istraživanje. Drugi dio kupona služio je kao “platni kupon” i sudionik ga je čuvao kako bi s tim dijelom kupona došao i provjerio može li dobiti sekundarnu naknadu. Sekundarna naknada se izdavala za svakog novog sudionika koji je uspješno uključen u istraživanje. Na oba dijela kupona bila je upisana šifru napisanu na gornjem i donjem dijelu kupona. Izdavanje i primanje kupona bilježilo se u bazu za praćenje kupona koju je vodio kupon-menadžer. Uz šifre kupona, bilježile se i jedinstvene RDS šifre koje su unaprijed pripremljene za svakog sudionika i za svako istraživačko mjesto.

2.2.3 Kriteriji za uključenje sudionika istraživanje

Kriteriji za uključenje sudionika u istraživanje bili su sljedeći:

1. Osoba muškog ili ženskog spola s navršениh 18 godina i starija.
2. Injektirala je drogu u nemedicinske svrhe u posljednjih 30 dana.
3. Živi barem 12 mjeseci u gradu u kojemu se istraživanje provodi.
4. Sposobna je dati informirani pristanak za sudjelovanje u istraživanju.
5. Posjeduje ispravan i važeći kupon za uključenje u istraživanje.

U istraživanje se nisu mogli uključiti one osobe koje:

1. Su mlađe od 18 godina.
2. Nisu injektirale drogu u posljednjih 30 dana u nemedicinske svrhe (ne može pokazati ožiljke od injektiranja).
3. Nisu sposobne dati informirani pristanak za sudjelovanje u istraživanju.
4. Ne žele ili nisu sposobne odgovoriti na sva pitanja iz bihevioralnog upitnika.
5. Ne žele ili nisu u mogućnosti dati uzorak za testiranje na HIV i hepatitis C.
6. Nemaju ispravan i važeći kupon za uključenje u istraživanje.¹
7. Već su sudjelovale u istraživanju.

2.2.4 Informirani pristanak

Za svakog su sudionika pripremljena dva tiskana primjerka informiranog pristanka (vidjeti Prilog 4. Obrazac za informirani pristanak). Nakon što je sudionik upoznat s ciljem, metodama i planom istraživanja, tj. nakon što im je pročitana tekst informiranog pristanka, sudionici su usmenom potvrdom pristajali na sudjelovanje u istraživanju. Ako je sudionik suglasan sa sudjelovanjem u istraživanju, jedan primjerak informiranog pristanka potpisao je voditelj istraživačkog mjesta te ga arhivirao, a drugi primjerak uručen je svakom sudioniku. Arhivirani primjerak informiranog pristanka također sadrži jedinstveni RDS šifru sudionika.

¹ Osim u istraživanju u Zagrebu, gdje su inicijalni sudionici u istraživanje uključivani u dogovoru s organizacijom „Hrvatski Crveni križ“ koja je provodila prikupljanje podataka, ali i s Udrugom za unapređenje kvalitete življenja „LET“ koja također u Zagrebu provodi programe za osobe koje injektiraju droge, s dnevnim bolnicom „KBC Sestre milosrdnice“ i s liječnicima obiteljske medicine.

2.3 Prikupljanje bioloških i bihevioralnih podataka

2.3.1 Prikupljanje bioloških podataka

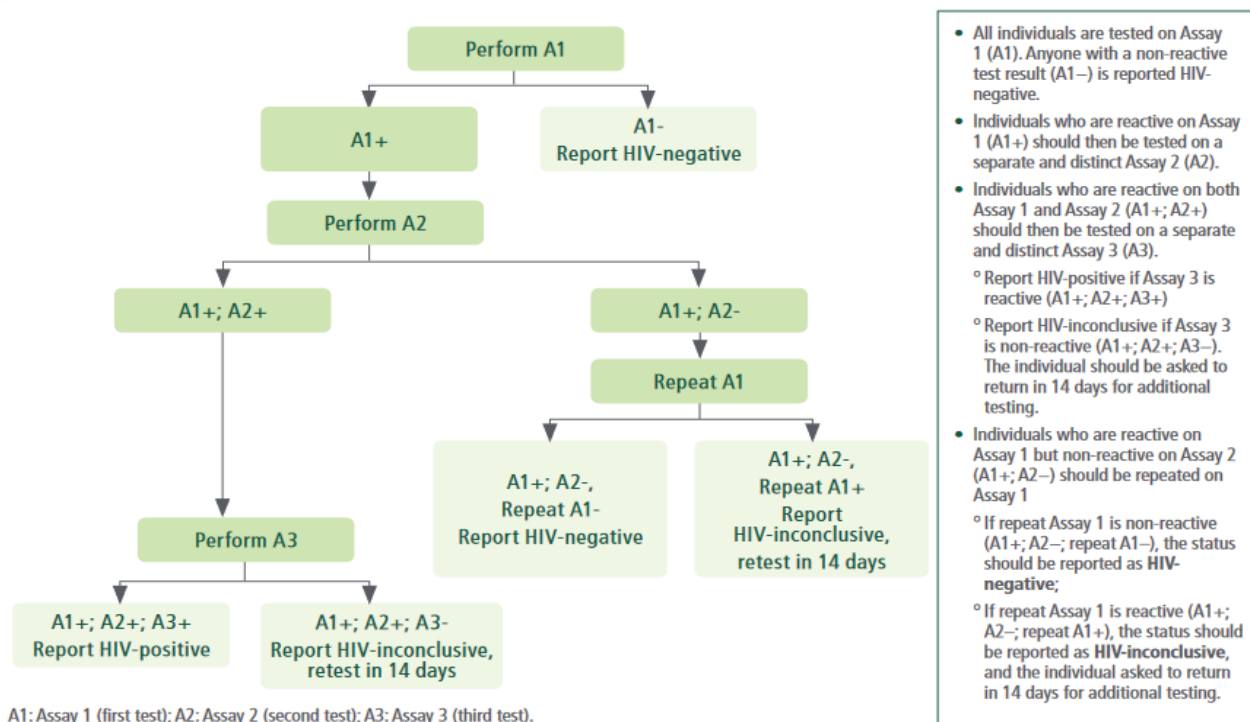
Uzimanje uzoraka, testiranje i interpretaciju i izdavanje nalaza provodili su educirani članovi istraživačkog tima, tj. oni koji su uspješno prošli edukaciju u organizaciji Hrvatskog zavoda za javno zdravstvo. Educirani djelatnici mogu biti i nezdravstveni djelatnici (engl. *lay providers*), koji djeluju pod stručnom supervizijom i prema smjernicama za dobrovoljno savjetovanje i testiranje na HIV i hepatitis C Hrvatskog zavoda za javno zdravstvo i Svjetske zdravstvene organizacije. U slučaju reaktivnih testova na HIV i na HCV, savjetnik je sudionike upućivao na savjetovanje s liječnicima kako bi bili upućeni na daljnju medicinsku obradu i liječenje.

Testiranje na HIV je proveden testom **Oraquick Advance® Rapid HIV-1/2 Antibody Test**, OraSure Technologies, Bethlehem, Pennsylvania, za koji se uzima obrisak usne šupljine.² Budući da su svi sudionici RDS istraživanja kojima je test bio reaktivan otprije znali da su pozitivni na HIV, potvrdni testovi na HIV se nisu proveli niti najednom istraživačkom mjestu. Planirano je da se potvrdni testovi na HIV provedu koristeći:

- **INSTI™ HIV-1/HIV-2 Antibody Tests**, bioLytical Laboratories, Inc. Richmond, Canada – uzorak: puna krv iz jagodice prsta³
- **TOYO anti-HIV 1/2/0 test, Turklab, Izmir, Turkey** – uzorak: puna krv iz jagodice prsta⁴

Testiranje na HCV je provedeno sljedećim testom:

- **OraQuick® HCV Rapid Antibody Test**, OraSure Technologies, Bethlehem, Pennsylvania, USA – uzorak: obrisak usne šupljine

Slika 3. Algoritam testiranja na HIV pomoću tri testa preporučeni od strane SZO²⁰

² Karakteristike testa Oraquick Advance® Rapid HIV-1/2 Antibody Test: senzitivnost 99.1%; specifičnost 100% (podaci WHO)

³ Karakteristike testa INSTI™ HIV-1/HIV-2 Antibody Tests: senzitivnost 99.6%; specifičnost 99.3% (podaci proizvođača)

⁴ Karakteristike testa TOYO anti-HIV 1/2/0 test: Osjetljivost: 99.8% Specifičnost: 99.9% (podaci proizvođača)

Slika 3 prikazuje algoritam testiranja na HIV pomoću tri testa preporučeni od strane SZO:

- Ukoliko uzorak nije reaktivan na 1. testu (A1-), upisuje se HIV-negativan rezultat testa i time se završava proces testiranja.
- Ukoliko je 1. test reaktivan (A1+), radi se 2. test.
 - Ukoliko je nalaz i 2. testa reaktivan (A1+, A2+), radi se treći test. Ako je rezultat 3. testa reaktivan (A1+, A2+, A3+), upisuje se HIV-pozitivan rezultat testa.
 - Ako je rezultat 3. testa ne-reaktivan (A1+, A2+, A3-), osobi se savjetuje da se ponovno testira preko svog liječnika opće medicine za 14 dana i rezultat se upisuje kao „neodređen“ za potrebe istraživanja.
- Ukoliko je 1. test reaktivan, a drugi nereaktivan (A1+, A2-), ponavlja se 1. test.
 - Ukoliko je i nalaz ponovljenog testa negativan (A1+, A2-, A1-), upisuje se negativan konačni rezultat testiranja.
- Ako je rezultat ponovljenog testa reaktivan (A1+, A2-, A1+), osobi se savjetuje da se ponovno testira preko svog liječnika opće medicine za 14 dana i rezultat za potrebe istraživanja upisuje kao „neodređen“.

2.3.2 Prikupljanje bihevioralnih podataka

Uz provedbu testiranja na HIV i HCV, sa sudionicima istraživanja proveden je i intervju za koji je konstruiran bihevioralni upitnik. Upitnik korišten u istraživanju temeljio se na upitniku iz prvog vala istraživanja provedenog 2014./2015. godine, a koji je sastavljen na temelju sličnih standardiziranih upitnika korištenih u drugim zemljama za istraživanja osoba koje injektiraju droge. U odnosu na prethodni upitnik, u upitnik korišten 2022. godine uključena su i pitanja o iskustvima diskriminacije, stigme i nasilja i pitanja o kontaktima s policijom u prethodnoj godini. Anketni upitnik ispunjavao se *online* i sadržavao je pitanja o znanju o HIV-u i HCV-u i prijašnjim iskustvima testiranja na HIV i HCV, sociodemografski modul i module o korištenju droga, pristupu sterilnom priboru za injektiranje, nabavi igala i šprica, predoziranju, liječenju od ovisnosti o drogama, iskustvima s policijom i boravak u zatvoru, modul o iskustvima nasilja, i modul o spolnom ponašanju. U sklopu upitnika postavljena su i pitanja kako bi se dobili indikatori GAM (engl. *Global AIDS Monitoring*) indikatori UNAIDS-a za osobe koje injektiraju droge (vidjeti Prilog 1. GAM (engl. *Global AIDS Monitoring*) indikatori UNAIDS-a za osobe koje injektiraju droge). Dodatno su se u sastavljanju pitanja za upitnik koristila i pitanja za izračune indikatora Europskog centra za praćenje droga i ovisnosti o drogama (engl. *European Monitoring Centre for Drugs and Drug Abuse*) (vidjeti Prilog 2. Indikatori Europskog centra za praćenje droga i ovisnosti o drogama (engl. *European Monitoring Centre for Drugs and Drug Abuse*)).

Upitnik je testiran prije početka prvog vala istraživanja 2014. godine s osobama koje injektiraju drogu u prostorijama „Hrvatskog Crvenog križa“ u Zagrebu. Dodatne izmjene upitnika uvrštene su u završnu verziju materijala za prikupljanje bihevioralnih podataka nakon edukacije istraživačkog osoblja održane u Mariji Bistrici 2022. godine. Završna verzija upitnika dostupna je u prilogu ovom izvještaju (Prilog 5. Bihevioralni upitnik).

2.4 Tijek istraživačkog procesa

Sudionici istraživanja posjetili su istraživačko mjesto dva ili više puta. Prilikom prvog dolaska na istraživačko mjesto, uključeni su u istraživanje te su dali uzorke za testove na HIV i na HCV i s anketarom su ispunili bihevioralni upitnik. Prilikom drugog odnosno naknadnih dolazaka na istraživačko mjesto, sudionici istraživanja su dobili sekundarne naknade, za svakog od svojih kontakata koji su sudjelovali u istraživanju, i tom su prilikom s kupon menadžerom ispunili i kratki upitnik o tome kako je protekla podjela kupona za uključivanje u istraživanje, odnosno regrutacija sudionika u istraživanje.

Prilikom prvog posjeta istraživačkom mjestu sudionici (uključujući inicijalne sudionike) su prošli kroz sljedeće korake istraživanja:

1. Provjeru zadovoljavanja kriterija za uključenje;
2. Davanje informiranog pristanka za sudjelovanje u istraživanju;

3. Savjetovanje prije testiranja na HIV i hepatitis C;
4. Testiranje na HIV i hepatitis C;
5. Popunjavanje bihevioralnog upitnika;
6. Dobivanje rezultata testova;
7. Dobivanje kupona za uključenje drugih sudionika u istraživanje;
8. Dobivanje primarne naknade (bon za supermarket u protuvrijednosti od 100 HRK)

Sve osobe koje su dale informirani pristanak za sudjelovanje u istraživanju su prije testiranja prošle savjetovanje o testiranju na HIV i HCV. Nakon toga su dali uzorke oralne tekućine kako bi ih se testiralo brzim testovima na HIV i na hepatitis C. Savjetovanje prije testiranja je uključivalo informacije o proceduri testiranja i značenju mogućih rezultata. U ovom dijelu se nije prolazilo kroz edukacijski dio savjetovanja (koji uključuje tipove rizičnih ponašanja i moguće načine prijenosa HIV-a i HCV-a) kako bi se u bihevioralnom upitniku moglo adekvatno ocijeniti znanje sudionika o prevenciji HIV i hepatitis C infekcija. Nakon što su ispunili bihevioralni upitnik, sudionicima se usmeno priopćilo rezultat testiranja uz savjetovanje poslije testiranja. U slučaju reaktivnog nalaza na HIV i/ili HCV sudionicima je savjetovano da se jave svom odabranom liječniku obiteljske medicine. Također su im izdani nalazi testiranja (Prilog 7. Nalazi izdani sudionicima istraživanja) koji su trebali pokazati svom liječniku obiteljske medicine kako bi ih mogli uputiti na daljnju medicinsku obradu i u skrb.

Bilo je predviđeno da sudionici sekundarnu naknadu dobiju unutar dva tjedna nakon prvog sudjelovanja (drugi i svaki naknadni dolazak na istraživačko mjesto). Sudionik istraživanja je dobio sekundarnu naknadu za svakog novog sudionika kojeg je uključio u istraživanje i koji je i sam uspješno sudjelovao u istraživanju. Sekundarna naknada bila je bon za supermarket u protuvrijednosti od 50 HRK.

2.5 Upravljanje prikupljenim podacima

Osim u slučaju tiskanog obrasca za praćenje sudionika, unos podataka u sve ostale obrasce i upitnik provodio se *online* pomoću platforme *LimeSurvey*. U svaki upitnik i obrazac unesena je jedinstvena RDS šifra sudionika i broj kupona. Unos RDS šifre i broja kupona omogućio je dodatnu provjeru unosa, budući da se baze podataka za svaki upitnik i obrazac povezuju pomoću RDS šifre nakon završetka prikupljanja podataka. U svrhu praćenja napretka prikupljanja podataka, napravljen je *Google Excel* dokument pomoću kojeg se pratio unos podataka na dnevnoj bazi, što je omogućilo određenu razinu čišćenja podataka tijekom samog prikupljanja. U potonju su se bazu unosili datum ispunjavanja obrazaca, grad istraživanja, RDS šifra i broj kupona, dok su svi drugi upitnički podaci zadržani u okviru *LimeSurvey* platforme do kraja prikupljanja podataka. U slučaju pogrešnog unosa, korekcije su se izvršile već sljedeći dan nakon dojave. Nadalje, timovi na istraživačkim mjestima također su popunjavali obrazac o stanju materijala (broj testova i broj nagradnih bonova), što je omogućilo pravovremeno slanje dodatnih materija te inventurnu obradu na kraju istraživanja.

Podatke o distribuciji kupona unosio je kupon-menadžer u posebno adaptiranu (*offline*) *Excel* bazu podataka za praćenje kupona. Baza podataka za praćenje kupona sadržavala je broj podijeljenih kupona, brojeve kupona i RDS šifre za svakog sudionika. To je također omogućilo praćenje uzorkovanja na tjednoj razini, jer su na kraju svakog tjedna kupon-menadžeri taj *Excel* dokument slali koordinatorima provedbe istraživanja.

Poslije završetka istraživanja svi tiskani materijali poslani su u Hrvatski zavod za javno zdravstvo. Podaci prikupljeni *online* putem preuzeti su s platforme *LimeSurvey* u *Excel* formatu. Potom su pomoću RDS šifre sjedinjeni u jedinstvenu *Excel* bazu te pripremljeni za unos u IBM SPSS statistički paket i *RDS Analyst*. Podaci na platformi *LimeSurvey* trajno su izbrisani, a radne datoteke baza za analizu i obradu podataka nalazili su se na računalima koordinatora provedbe istraživanja.

Dobiveni podaci prvotno su analizirani pomoću statističkog paketa IBM SPSS, a potom pomoću računalnog programa *RDS Analyst*, koji je razvijen posebno za analizu podataka dobivenih metodom uzorkovanja upravljanim

sudionicima. Navedeni program, koristeći se podacima o povezanosti među sudionicima (praćenjem brojeva kupona može se vidjeti tko je koga regrutirao u istraživanje) i podacima o veličini socijalne mreže svakog sudionika, ima mogućnost izračuna vrijednosti parametara na razini cijele populacije te izračuna intervala pouzdanosti za odabrane parametre.

2.6 Osiguranje kvalitete istraživanja

Kvaliteta istraživanja osigurana je edukacijom osoblja uključenog u istraživanje i stalnim kontaktom koordinatora provedbe istraživanja i istraživačkih timova. Kontakt je održavan telefonom i elektroničkom poštom na dnevnoj bazi, ali i posjetima istraživačkim mjestima. U prva dva tjedna prikupljanja podataka koordinatori provedbe istraživanja su posjetili istraživačka mjesta kako bi osoblju udruga pomogli u provedbi i snalaženju s istraživačkom procedurom i dokumentacijom. Nadalje, tijekom prikupljanja podataka koordinatori provedbe istraživanja su u nekoliko navrata posjetili istraživačka mjesta kako bi sa članovima istraživačkih timova pričali o napretku istraživanja, vođenju dokumentacije i načinu na koji se sudionici vode kroz istraživački proces, kao i o mogućnostima unaprjeđenja istraživačkog procesa. Provjera unosa podataka na razini RDS šifri i brojeva kupona provedena je svakodnevno (nakon kraja radnog vremena).

2.7 Etička pitanja

Istraživanje je provedeno na način da je osigurana anonimnost sudionika i povjerljivost podataka. Od sudionika se nije tražilo ime i prezime niti bilo kakav drugi podatak kojima bi bila moguća identifikacija. Svaki sudionik je dobio (unaprijed pripremljenu) jedinstvenu šifru koja je bila istovjetna za upitnik, druge obrasce i sve laboratorijske testove. Sudjelovanje u istraživanju bilo je dobrovoljno. Nakon što su sudionici bili upoznati s ciljem, metodama i planom istraživanja te nakon što im je pročitana tekst informiranog pristanka, sudionici su usmenom potvrdom pristajali na sudjelovanje u istraživanju. Ako su pristali sudjelovati u istraživanju, voditelj istraživačkog mjesta potpisivao je informirani pristanak u sudionikovo ime te mu uručio jednu kopiju dokumenta. Sudionici su bili upoznati i s mogućnošću da u svakom trenutku samostalno odluče o odustajanju od daljnjih koraka istraživanja. Ako bi odustali od istraživanja, sudionicima se nije isplaćivala naknada za sudjelovanje u istraživanju niti su im dani regrutacijski kuponi za uključivanje u istraživanje. Kako bi se osigurala privatnost sudionika, na svakom istraživačkom mjestu bila je privatna soba za ispunjavanje upitnika, savjetovanje i uzimanje uzoraka. Svi podaci prikupljeni istraživanjem (biološki i bihevioralni) povjerljivi su i zaštićeni. Za sudjelovanje u istraživanju sudionici su dobili odgovarajuću primarnu novčanu naknadu (bon za trgovinu u protuvrijednosti od 100 kn) te potom i sekundarnu novčanu naknadu (bon za trgovinu u protuvrijednosti od 50 kn) za svako uspješno uključivanje druge osobe u istraživanje. Bonovi su također bili anonimni.

U ovom tipu istraživanja postoji psihološki rizik za sudionike zbog specifičnosti rizičnih ponašanja koja sudionici prakticiraju (injektiranje droge u nemedicinske svrhe). Kako bi se psihološki rizik smanjio, sudionici su odgovarali na pitanja iz bihevioralnog upitnika u posebnoj prostoriji, gdje su bili sami s anketarom. Osobe koje su anketirale sudionike su bile posebno izučene za vođenje intervjua koji uključuje privatna pitanja o rizičnim ponašanjima. Sudionicima je bilo objašnjeno da u svakom trenutku mogu prekinuti istraživanje te da mogu odbiti odgovoriti bilo na koje od postavljenih pitanja. Sudionicima je bilo osigurano savjetovanje educiranih savjetnika prije i nakon testiranja. U slučaju reaktivnog testa na HIV i/ili hepatitis C, sudionicima je pruženo savjetovanje te su bili upućeni na daljnju medicinsku obradu ukoliko su to željeli. Načela etičnosti istraživanja razmotrilo je Etičko povjerenstvo Hrvatskog zavoda za javno zdravstvo koje je donijelo pozitivno mišljenje o provedbi istraživanja (klasa: 641-02/22-12/1, Ur.br.: 381-15-22-3, od 16. ožujka 2022).

3 REZULTATI

Prije početka prikupljanja podataka, dogovorena veličina uzorka bila je 800 sudionika, od kojih je planirano da se u Splitu u istraživanje uključi 300 osoba koje injektiraju drogu, a u Rijeci i Zagrebu po 250 osoba koje injektiraju drogu. Kao i u prethodnom valu istraživanja provedenom 2014. i 2015. godine,^{1,21,22} od triju gradova u kojima se provodilo istraživanje, ciljani je uzorak postignut samo u Splitu te je naposljetku u istraživanju u trima gradovima ukupno sudjelovalo 517 osoba koje injektiraju drogu. U ovom se poglavlju opisuju uzorak i dinamika uzorkovanja, dijagnostika i populacijske procjene. Prvo su prikazane usporedbe procjena u populaciji OID u Rijeci, Splitu i Zagrebu 2022. i 2014./2015. godine, a potom glavni nalazi istraživanja provedenog 2022. godine.

Analiza homofilije u uzorkovanju i dijagnostika provedeni su za devet unaprijed odabranih ključnih indikatora, koji uključuju sociodemografske karakteristike sudionika (dob i spol), indikatore rizičnoga ponašanja (korištenje sterilnih igala i šprica pri posljednjem injektiranju droge i korištenje kondoma pri posljednjem seksualnom odnosu u posljednjih 30 dana), indikatore uključenosti u preventivne programe (testiranje na HIV u posljednjih 12 mjeseci i primanje rezultata testa, primanje dviju ili više intervencija programa prevencije HIV-a, primanje supstitucijske terapije među korisnicima opioda) te jedan indikator znanja o HIV-u (točno prepoznavanje načina prevencije seksualnog prenošenja HIV-a i nevjerovanje u glavne zablude o prijenosu HIV-a).

3.1 Uzorak i dinamika uzorkovanja

Preporuka je da istraživanje započne s manjim brojem inicijalnih sudionika (do pet) po istraživačkom mjestu, kako bi se tijekom istraživanja formirao veći broj regrutacijskih valova, time povećavajući izgleda da će istraživanje zahvatiti sudionike do kojih je teže doprijeti, primjerice one koji ne koriste usluge udruga. Dođe li do regrutacijskog zastoja, planirano je postupno uključivati nove inicijalne sudionike i započinjati nove lance regrutacije u istraživanje. Odluku o tome treba li i kada je potrebno uključiti dodatne inicijalne sudionike donosile su udruge uključene u istraživanje u suradnji s koordinatorima provedbe istraživanja.

U sva tri grada istraživanje je započelo sudjelovanjem inicijalnih sudionika. Odabir inicijalnih sudionika dogovoren je u suradnji s udrugama koje su provodile prikupljanje podataka. U Rijeci i Splitu je istraživanje započelo s trima inicijalnim sudionicima, a u Zagrebu s jednim inicijalnim sudionikom. Zbog slabog odaziva u istraživanje u Zagrebu, tijekom cijelog trajanja prikupljanja podataka u istraživanje su uključivani i dodatni inicijalni sudionici. Da bi se pospješilo sudjelovanje, inicijalni sudionici u Zagrebu uključivani su u istraživanje u dogovoru s organizacijom „Hrvatski Crveni križ“, s Udrugom za unapređenje kvalitete življenja „LET“ koja također u Zagrebu provodi programe za osobe koje injektiraju droge, dnevnom bolnicom „KBC Sestre milosrdnice“, liječnicima obiteljske medicine i određenim ljekarnama. Do kraja istraživanja, u Zagrebu je u istraživanje bilo uključeno dodatnih 16 inicijalnih sudionika. Kako bi se pospješila regrutacija u Rijeci, početkom svibnja 2022. godine je u istraživanje bio uključen još jedan dodatni inicijalni sudionik.

Prikupljanje podataka u trima gradovima započelo je 11. ožujka 2022., s predviđenim trajanjem do 1. srpnja 2022. godine. Do potonjeg datuma samo je u Splitu ostvaren predviđeni uzorak. Zbog slabog odaziva u Zagrebu i Rijeci, prikupljanje podataka produljeno je za dodatna tri tjedna, odnosno do 22. srpnja 2022. godine. U Rijeci je u istraživanju sudjelovalo 130 osoba koje injektiraju drogu, od kojih su četiri inicijalna sudionika u istraživanje uključili zaposlenici udruge „Terra“. U Splitu je u istraživanju sudjelovala 301 osoba koja injektira drogu, od kojih su

tri inicijalna sudionika u istraživanje uključili zaposlenici udruge „Help“⁵. U Zagrebu je u istraživanju sudjelovalo 86 osoba koje injektiraju drogu, od kojih je 17 inicijalnih sudionika u istraživanje uključeno preko kontakata organizacije „Hrvatski Crveni križ“ koja je provodila prikupljanje podataka i preko kontakata Udruge za unapređenje kvalitete življenja „LET“, dnevne bolnice „KBC Sestre milosrdnice“, liječnika obiteljske medicine i ljekarni. U prethodnom valu istraživanja (iz 2014./2015. godine) sudjelovala je otprilike trećina OID iz Rijeke (30,0%) i Splita (35,9%) te manje od jedne desetine OID iz Zagreba (11,6%). Budući da se istraživanja metodom uzorkovanja upravljanim sudionicima temelje na mrežama poznanstava koje međusobno imaju pripadnici ciljne populacije, važno je da sudionici u istraživanje doista uključuju osobe koje poznaju. Osobe od kojih su sudionici u istraživanju dobili kupon za sudjelovanje prikazane su u Tablici 1. Sudionici su kupon za sudjelovanje u istraživanju najčešće dobili od svojih prijatelja i poznanika: u Rijeci njih 66,9%, u Splitu 83,0% i u Zagrebu njih 77,9%, što upućuje na zadovoljavanje pretpostavke o regrutaciji sudionika u RDS istraživanjima iz društvenih mreža odnosno socijalnih krugova.

Tablica 1. Tip poznanstva s osobom od koje su sudionici dobili kupon za sudjelovanje u istraživanju

	Rijeka		Split		Zagreb	
	n/N	%	n/N	%	n/N	%
Prijatelj	64/130	49,2	144/300	48,0	18/86	20,9
Poznanik	23/130	17,7	105/300	35,0	49/86	57,0
Seksualni partner	13/130	10,0	14/300	4,7	2/86	2,3
Član/ica obitelji (uže ili šire)	4/130	3,1	17/300	5,7	0/86	0,0
Prvi puta sam vidio tu osobu	22/130	16,9	17/300	5,7	0/86	0,0
Osoba je inicijalni sudionik (<i>seed</i>)*	4/130	3,1	3/300	1,0	17/86	19,8

Napomena: *Inicijalni sudionik kupon za sudjelovanje dobiva od istraživačkog tima

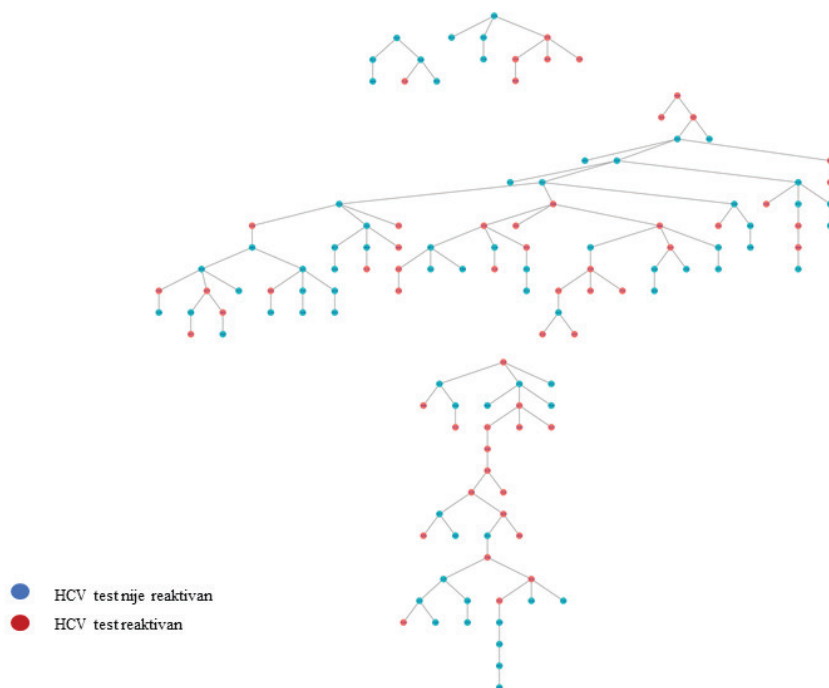
3.1.1 Valovi regrutacije sudionika

U istraživanja metodom uzorkovanja upravljanim sudionicima sudionici se uključuju u valovima regrutacije. U takozvanom nultom valu regrutacije u istraživanje se uključuju inicijalni sudionici s kojima započinje istraživanje i lanci regrutacije. Osobe koje u istraživanje regrutiraju inicijalni sudionici dolaze u prvom valu regrutacije. Potom osobe iz prvog vala regrutacije uključuju sudionike u drugi val regrutacije i tako do kraja prikupljanja podataka. U istraživanju metodom uzorkovanja upravljanim sudionicima poželjno je dosegnuti veći broj valova regrutacije, kako bi se u istraživanje uključili i oni članovi ciljne populacije koji imaju manje mreže poznanstava u zajednici ili manju povezanost s udrugama i organizacijama koje provode programe u za osobe koje injektiraju drogu. Na slici 4 prikazani su i lanci regrutacije sudionika u trima gradovima. Crvenom su bojom označeni sudionici čiji je HCV test u istraživanju bio reaktivan, a plavom bojom sudionici čiji HCV test u istraživanju nije bio reaktivan.

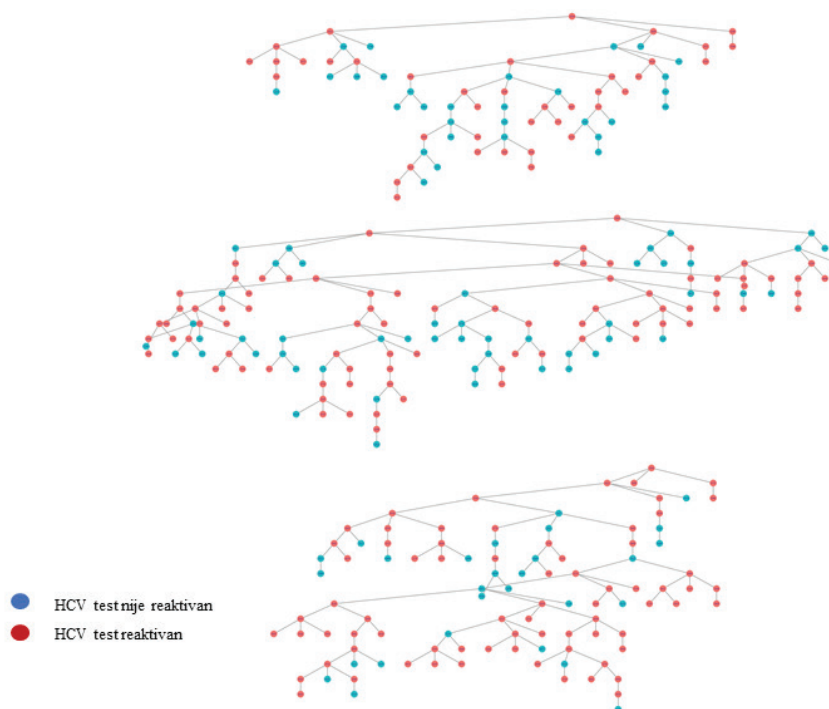
U Rijeci je postignuto maksimalno 15 valova regrutacije, u Splitu 16, a u Zagrebu šest (Slika 4). Do petog vala regrutacije u Rijeci i Splitu u istraživanje se uključila otprilike trećina sudionika, dok su do 12 vala regrutacije u istraživanje uključeni već skoro svi sudionici (98% u Rijeci i 92% u Splitu). U Zagrebu, gdje je postignuto šest valova regrutacije, već do petog vala regrutacije su u istraživanje uključeni skoro svi sudionici (97%). U Rijeci je većina sudionika regrutirana putem samo dvaju inicijalnih sudionika (90%). Lanac regrutacije inicijalnog sudionika koji je u istraživanje uključen naknadno, u svibnju, bio je skroman (5% sudionika uključeno je u istraživanje putem kontakata te osobe).

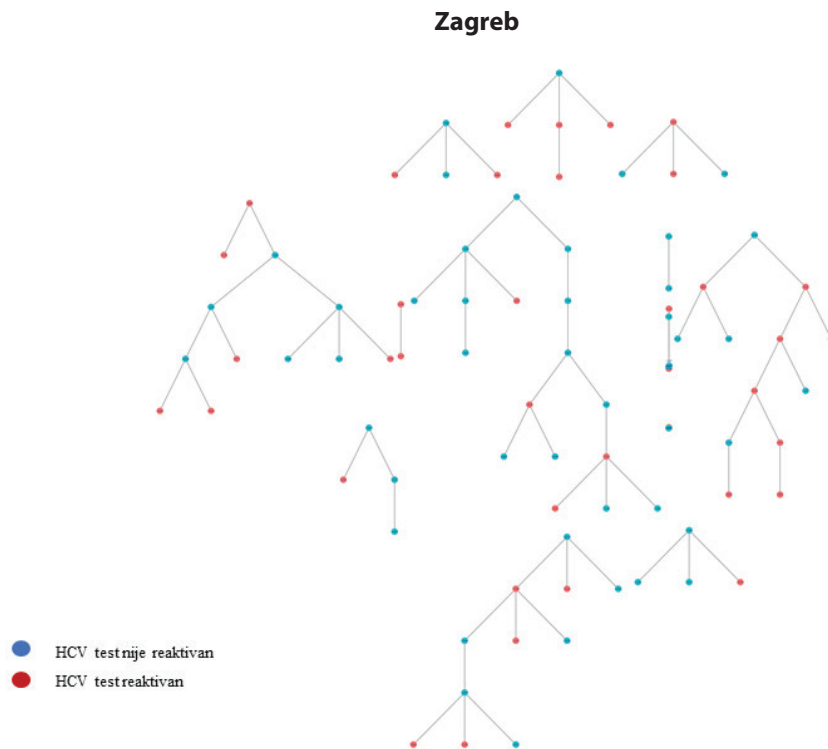
5 Prvog dana istraživanja u udruzi „Help“ došlo je do nestanka struje te je izgubljen bihevioralni upitnik jednog od sudionika istraživanja. Biološki podaci, prethodna iskustva testiranja na HIV i HCV te podaci o znanju o načinima prijenosa HIV-a i HCV-a su dostupni i uključeni u rezultate istraživanja, zbog čega se ukupna veličina uzorka u Splitu navodi kao 301 sudionik za ove dijelove rezultata i 300 sudionika za bihevioralne rezultate.

Rijeka

Split

Slika 4. Lanci regrutacije sudionika u Rijeci, Splitu i Zagrebu

3.1.2 Homofilija

Budući da je svaki od sudionika istraživanja dobio do tri regrutacijska kupona, u istraživanje je mogao uključiti do troje svojih prijatelja i poznanika koji također zadovoljavaju kriterije za uključanje u istraživanje. U sva tri grada otprilike polovica sudionika regrutirala je barem još jednog sudionika u istraživanje, pri čemu je trećina sudionika regrutirala dvoje ili troje novih sudionika. U *RDS Analyst* programu moguće je analizirati pristranost u regrutaciji među sudionicima za odabrani indikator. Takva mjera pristranosti u uzorkovanju, odnosno u regrutaciji među sudionicima naziva se **homofilija**. Ako je vrijednost homofilije 1, sudionici druge sudionike u istraživanje regrutiraju na osnovi slučajnosti, dok vrijednost homofilije veća od 1 znači da sudionici u istraživanje regrutiraju sudionike koji su im slični po ispitivanoj karakteristici. U tablici 2 prikazane su vrijednosti homofilije po ključnim indikatorima, posebno za svaki od gradova. U Splitu su sudionici druge sudionike regrutirali u istraživanje na osnovi slučajnosti, dok je u Rijeci i u Zagrebu razina homofilije statistički značajna na dvama, odnosno na jednom ključnom indikatoru. U Rijeci su HCV pozitivni sudionici bili skloniji regrutirati HCV pozitivne sudionike te sudionike koji su pri posljednjem injektiranju koristili sterilni pribor bili su skloniji regrutirati sudionike koji su također pri posljednjem injektiranju koristili sterilni pribor. U Zagrebu su sudionici s većim sveobuhvatnim znanjem o načinima prijenosa HIV-a bili skloniji regrutirati sudionike koji su također iskazali veće sveobuhvatno znanje o prijenosu HIV-a.

Tablica 2. Razina homofilije u uzorku na devet ključnih indikatora

	Rijeka	Split	Zagreb
Dob (35 godina ili stariji)	1,04	1,00	0,90
Spol (ženski)	0,92	1,01	0,89
HCV nalaz (reaktivan)	1,17*	1,06	0,96
Korištenje sterilnog pribora (igla i šprica) pri posljednjem injektiranju droge	1,02*	1,01	0,99
Korištenje kondoma pri posljednjem seksualnom odnosu u posljednjih 30 dana	0,95	1,18	1,17
Testiranje na HIV u posljednjih 12 mjeseci i primanje rezultata testa	1,09	0,99	1,06
Primanje dviju ili više intervencija programa prevencije HIV-a	1,07	1,05	1,10
Primanje supstitucijske terapije (metadon ili buprenorfin) među korisnicima opioida	0,99	1,04	0,93
Točno prepoznavanje načina prevencije seksualnog prenošenja HIV-a i nevjerovanje u glavne zablude o prijenosu HIV-a	0,96	1,02	1,21*

Napomene: * $p < 0,05$

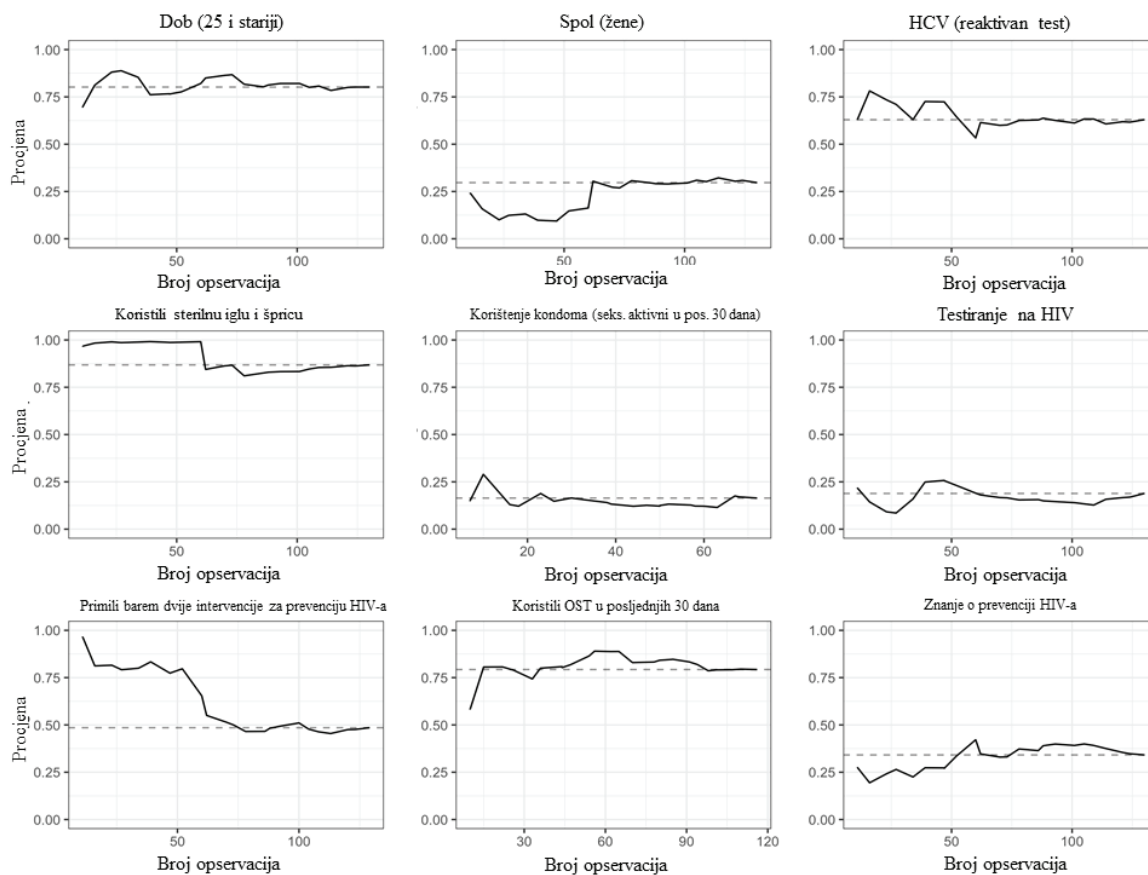
3.2 Dijagnostika ključnih indikatora

U istraživanjima upravljanim sudionicima procjene za populaciju su valjane, ako je u uzorku postignuta neovisnost o prigodno i namjerno odabranim inicijalnim sudionicima. *RDS Analyst* omogućuje provedbu takvih dijagnostičkih analiza kojima se za pojedini indikator utvrđuje razina pristranosti uvedene prigodnim i namjernim odabirom inicijalnih sudionika. Točnije, dijagnostičkim analizama utvrđuje se postizanje konvergencije, odnosno stanja ekvilibrija u uzorku (stabilizacija vrijednosti u uzorku i njihova neovisnost o inicijalnim sudionicima) i postojanje razlika između lanaca sudionika regrutiranih preko različitih inicijalnih sudionika (engl. *bottleneck*).²³ Niže su prikazani rezultati dijagnostičkih analiza za unaprijed odabranih devet ključnih indikatora.

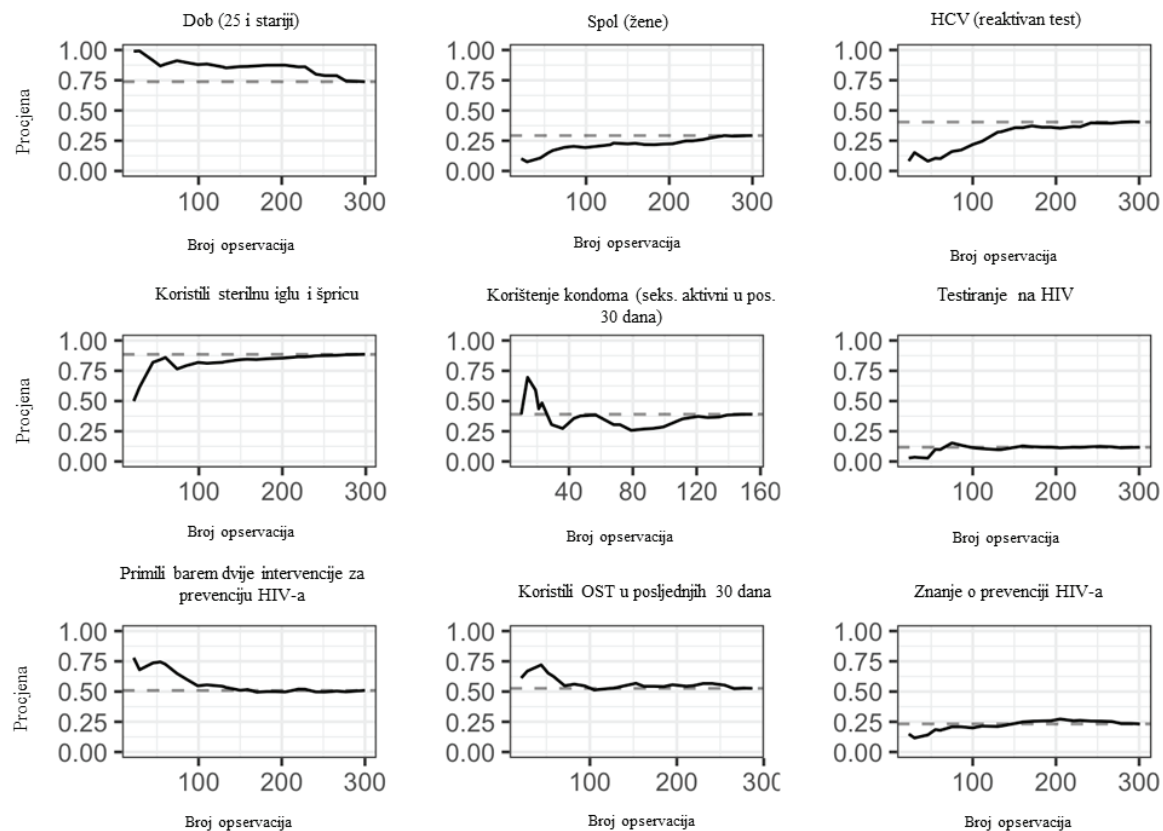
3.2.1 Dijagrami konvergencije

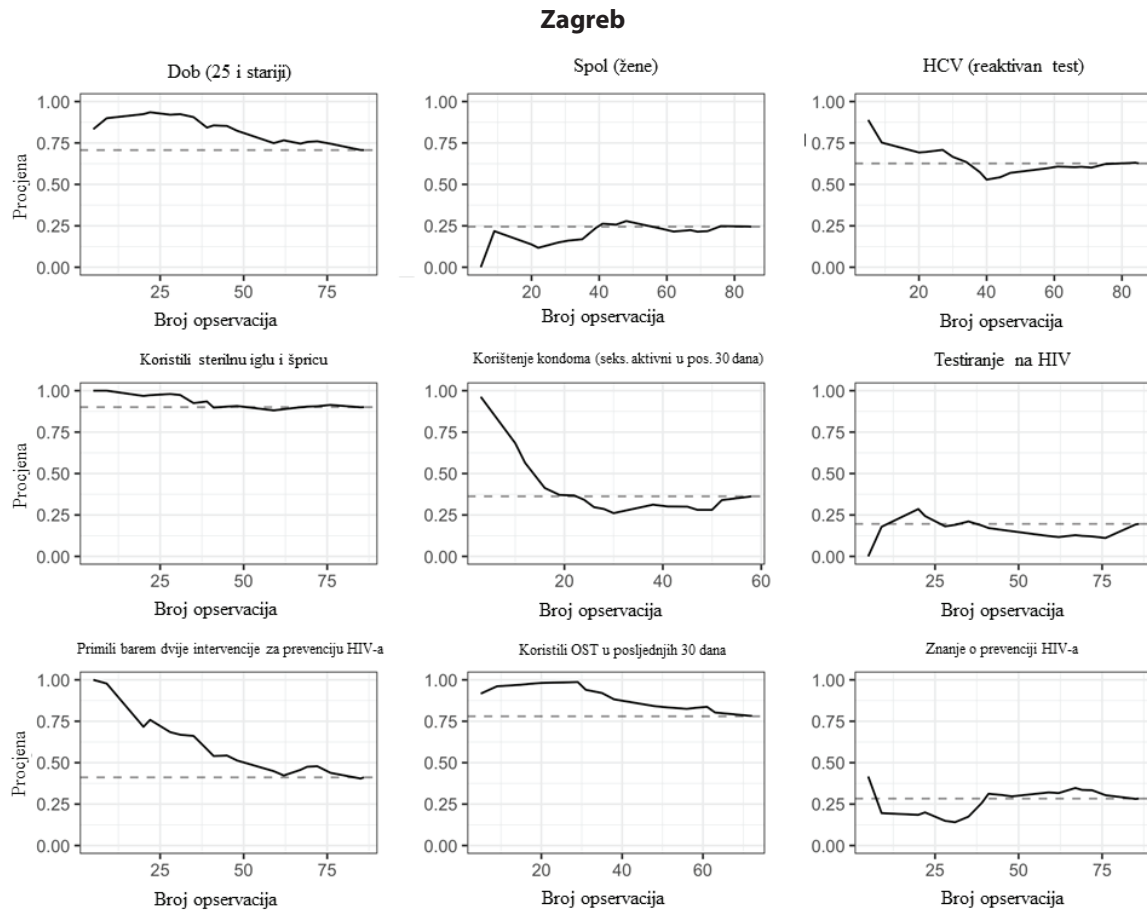
Konvergencija označava postizanje stanja ekvilibrija u uzorku za odabrani indikator. Konvergencija je postignuta kad se vrijednost u uzorku stabilizira (npr. proporcija u uzorku), odnosno kad se usprkos povećanju broja sudionika vrijednost značajno ne mijenja. Na slici 5 prikazani su dijagrami konvergencije za devet ključnih indikatora, koji sugeriraju da je konvergencija postignuta na svim ključnim indikatorima u Rijeci, Splitu i Zagrebu te da procjene nisu uvjetovane prigodnim i namjerno odabranim inicijalnim sudionicima. Postizanjem stanja ekvilibrija osigurava se valjanost generalizacije rezultata dobivenih u uzorku na cijelu populaciju.

Rijeka

Split

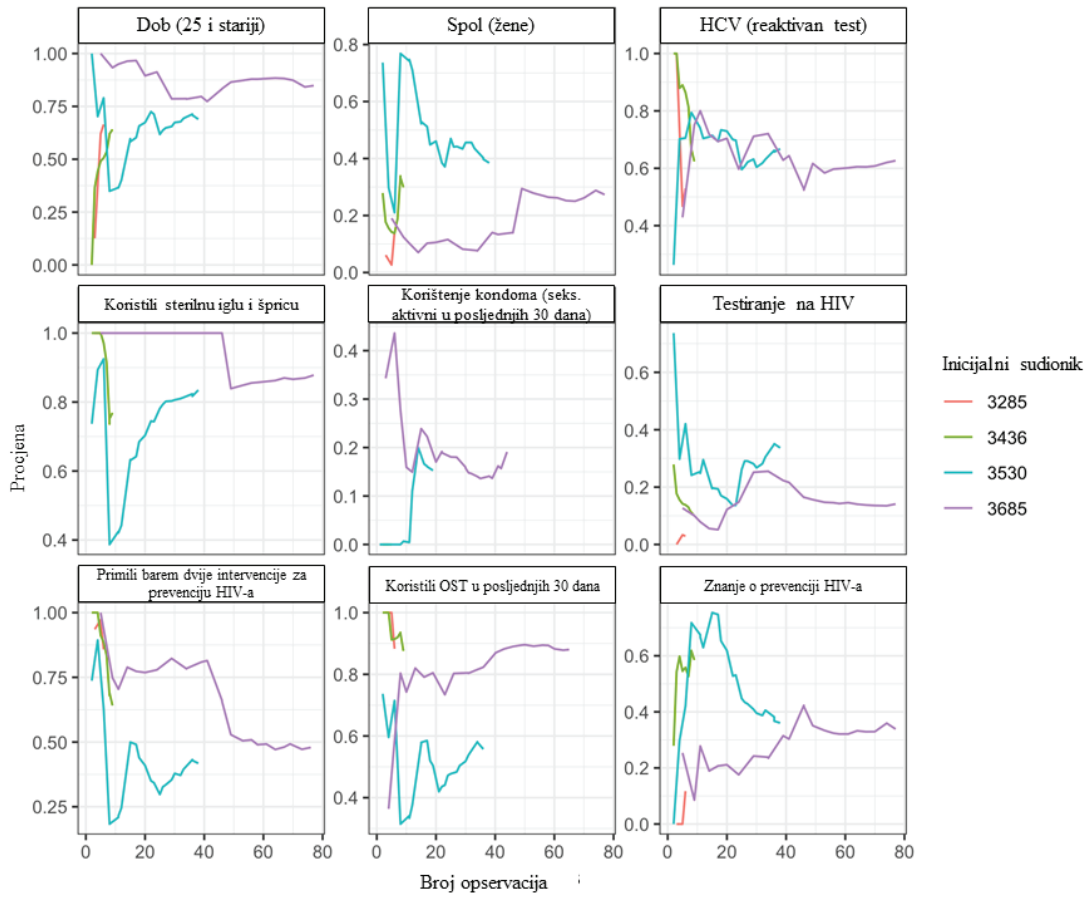

Slika 5. Dijagrami konvergencije za devet ključnih indikatora (odvojeno po gradu)

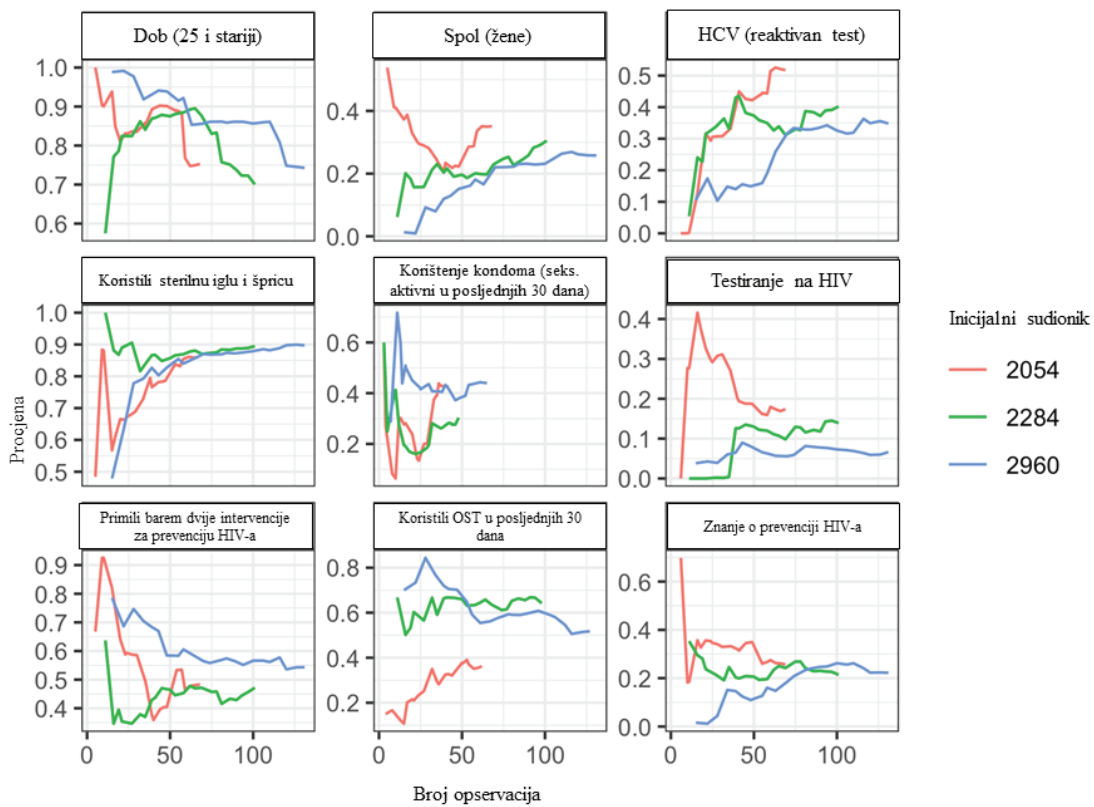
3.2.2 Bottleneck dijagrami

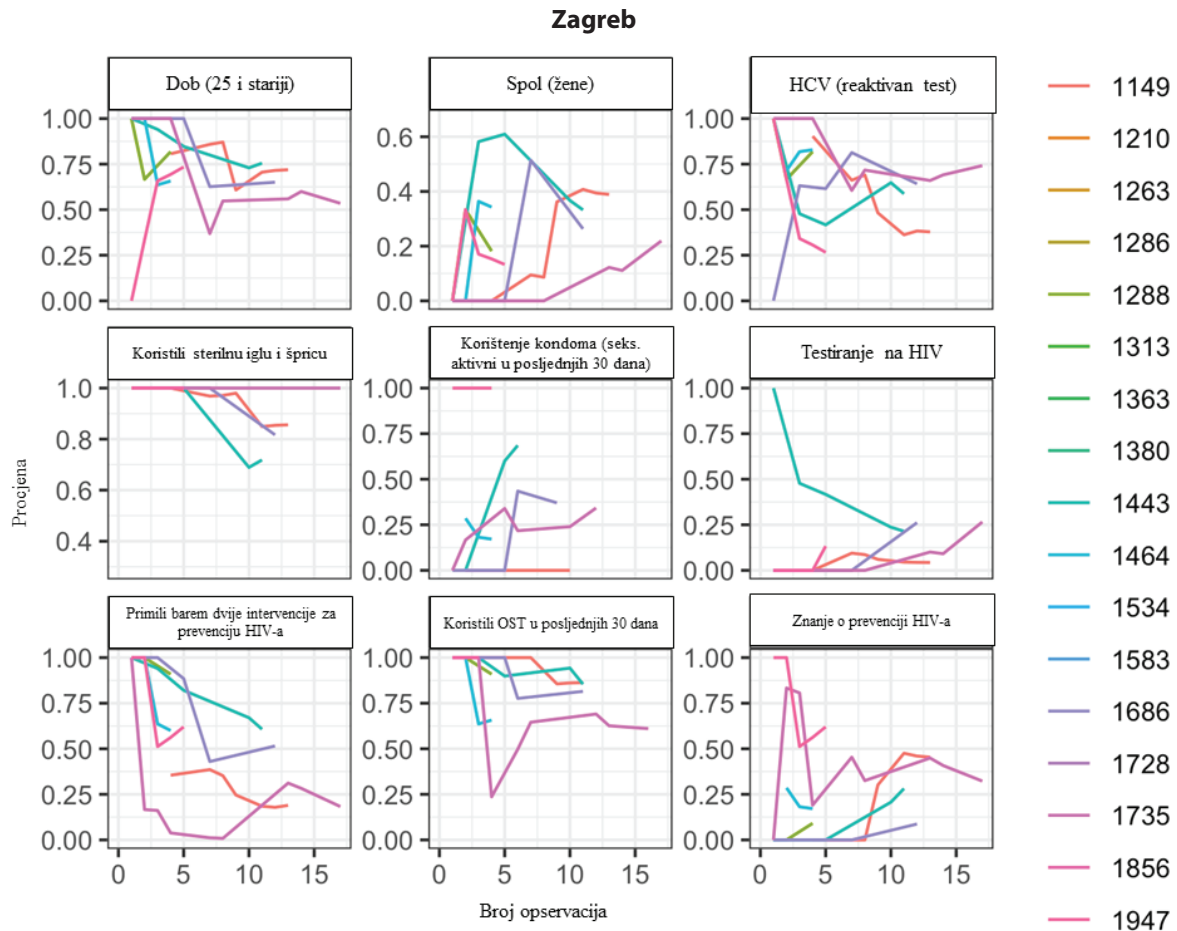
Bottleneck dijagnostičkim dijagramima prikazuju se vrijednosti parametara u uzorku na odabranim ključnim indikatorima stratificirane prema lancima regrutacije sudionika regrutiranih putem zasebnih inicijalnih sudionika. Postojanje razlika među parametrima dobivenim u pojedinim lancima regrutacije sudionika regrutiranih putem zasebnih inicijalnih sudionika upućuje na postojanje različitih subpopulacija s obzirom na navedenu karakteristiku, odnosno ključni indikator. Kad su članovi populacije povezani, mreže poznanstava inicijalnih sudionika se preklapaju te dijagrami *bottleneck* pokazuju smanjivanje razlika u proporcijama između lanaca regrutacije sudionika regrutiranih putem zasebnih inicijalnih sudionika. Na slici 6 prikazani su dijagrami *bottleneck* po gradovima. Dijagrami za Split i Zagreb ne upućuju na postojanje razlika među sudionicima regrutiranim putem zasebnih inicijalnih sudionika. Dijagrami za Rijeku sugeriraju mogućnost razlike između dviju skupina sudionika koji koriste opioide. Točnije, sudionici koji su regrutirani preko dvaju inicijalnih sudionika, a koji su injektirali opioide u posljednjih 30 dana, razlikuju se po učestalosti primanja supstitucijske terapije.

Rijeka

Split

Slika 6. Dijagrami *bottleneck* za devet ključnih indikatora (odvojeno po gradu)

3.3 Populacijske procjene

U izračunu populacijskih procjena u programu *RDS Analyst* koristi se i procijenjena veličine populacije. Budući da nove procjene veličine populacije osoba koje injektiraju drogu u trima gradovima uključenim u istraživanje nisu dostupne, za potrebe analize izračunate su procjene temeljem broja osoba liječenih zbog zlouporabe opijatskih droga u trima županijama (Primorsko-goranska, Splitsko-dalmatinska županija i Zagrebačka županija i Grad Zagreb) dostupnih u Registru osoba liječenih zbog zlouporabe psihoaktivnih droga²⁴ i rezultata iz prvog vala bio-bihevioralnog istraživanja metodom uzorkovanja upravljanim sudionicima provedenog 2014./2015. godine. Točnije, ukupni broj osoba liječenih zbog zlouporabe opijatskih droga u trima županijama (583 osobe u Primorsko-goranskoj županiji, 829 osoba u Splitsko-dalmatinskoj županiji i 1543 osobe u Zagrebačkoj županiji i u Gradu Zagrebu) tretiran je kao udio osoba ikad uključenih u neki od programa liječenja sa svrhom odvikavanja od ovisnosti o drogama iz prvog vala istraživanja provedenog 2014./2015. godine (77% u Primorsko-goranskoj županiji, 57% u Splitsko-dalmatinskoj županiji i 55% osobe u Zagrebačkoj županiji i u Gradu Zagrebu). Temeljem ovog izračuna procijenjene veličine populacija osoba koje injektiraju drogu u Rijeci, Splitu i Zagrebu iznosile su redom 757, 1454 i 2805 osoba.

3.3.1 Usporedba procjena u populaciji OID u Rijeci, Splitu i Zagrebu 2022. i 2015. godine

Sociodemografske karakteristike osoba koje injektiraju droge u trima Hrvatskim gradovima prikazane su u usporednoj tablici 1. U usporedbi s 2015. godinom, prosječna dob OID viša je za otprilike pet godina te u 2022. godini iznosi blizu 40 godina. Kao i u 2015. godini, OID u Splitu su u prosjeku nešto stariji od OID u Rijeci i Zagrebu. Već 2015. godine u Rijeci su u istraživanje slabije regrutirane mlađe OID. Ovaj trend se nastavio te 2022. godine u istraživanje u Rijeci nisu uključene OID mlađe od 25 godina. U odnosu na 2015. godinu, udio žena među OID u blagom je porastu te u 2022. godinu s obzirom na spol, u svim gradovima do 30% OID čine žene (porast od 3,9 postotnih bodova (p.b.) u Rijeci, 3,6 p.b. u Splitu i 4,7 p.b. u Zagrebu). Najviši postignuti stupanj obrazovanja većine OID i dalje je završena srednja škola, no u 2022. godini veći je udio OID postignuo visoko obrazovanje (porast od 7,3 p.b. u Rijeci, 5,8 p.b. u Splitu i 7,4 p.b. u Zagrebu). U svim gradovima i dalje je zaposlena manjina OID (u 2022. godini, 33,6% u Rijeci, 20,3% u Splitu i 26,3% u Zagrebu). S obzirom na iskustvo boravka u zatvoru nema većih promjena te je u oba vala istraživanja otprilike pola OID tijekom života bilo u zatvoru (porast od 6,3 p.b. u Rijeci, 8,2 p.b. u Splitu i smanjenje od 3,1 p.b. u Zagrebu).

Usporedna tablica 1. Sociodemografske karakteristike osoba koje injektiraju droge (usporedba procjena u populaciji 2022. i 2015. godine)

	RIJEKA				SPLIT				ZAGREB			
	2022		2015		2022		2015		2022		2015	
	%	95% CI	%	95% CI	%	95% CI	%	95% CI	%	95% CI	%	95% CI
Dobne kategorije												
18 – 24	/	/	7,9	3,0-12,7	11,1	3,7-18,3	15,0	9,1-21,4	14,6	3,2-25,9	22,2	7,9-36,8
25 – 34	19,9	8,5-31,3	46,7	37,3-56,0	15,1	9,7-20,6	21,6	16,6-26,6	14,8	6,0-23,6	30,7	19,8-41,2
35 – 44	51,7	36,8-67,3	33,6	24,3-42,5	26,4	19,8-33,1	41,1	34,6-47,5	52,7	38,9-66,4	41,0	28,2-54,4
≥ 45	28,4	11,5-44,7	11,8	5,0-19,2	47,4	39,4-55,4	22,3	16,4-27,8	18,0	8,6-27,4	6,0	2,2-9,6
18 – 24	/	/	8,0	3,1-12,7	11,1	3,6-18,4	15,0	9,1-21,4	14,4	3,4-25,3	22,3	8,0-36,6
≥ 25	/	/	92,0	87,3-96,9	88,9	81,6-96,4	85,0	78,7-90,8	85,6	74,7-96,6	77,7	63,4-91,9
Spol												
Muški	70,1	56,1-84,4	74,0	66,7-81,2	70,7	63,2-78,3	74,3	67,3-81,0	74,2	62,3-86,4	80,5	71,1-89,7
Ženski	29,9	15,6-43,9	26,0	18,8-33,3	29,3	21,8-36,8	25,7	19,1-32,7	24,3	12,6-35,7	19,6	10,3-28,9
Transrodna osoba	/	/	/	/	/	/	/	/	1,4	< 3,9	/	/
Zemlja rođenja												
Hrvatska	91,9	84,4-99,2	93,1	89,9-96,8	91,3	87,6-95,2	99,9	/	97,2	> 93,4	97,7	96,0-99,8
Ostale države	8,1	0,8-15,6	6,9	3,2-10,1	8,7	4,9-12,4	0,1	< 0,1	2,8	< 6,6	2,1	0,2-4,0
Obrazovanje												
Nezavršena osnovna škola	2,5	< 5,8	2,7	0,4-4,8	/	/	0,4	< 10,1	/	/	1,1	< 2,8
Osnovna škola	19,5	5,3-33,9	15,5	9,3-21	18,7	11,8-25,6	9,1	5,8-12,6	20,1	9,1-31,2	19,9	12,0-27,7
Srednja škola	59,4	43,0-76,0	69,7	61,6-78	72,7	64,9-80,6	87,6	83,7-91,4	63,0	49,6-76,4	69,5	60,4-78,6
Viša ili visoka škola (fakultet) ili više	18,6	4,5-32,4	11,3	4,4-18,7	8,6	3,8-13,4	2,8	1,0-4,7	16,9	5,1-28,6	9,5	2,9-16,1
Radni status												
Zaposlen/a	33,6	15,2-51,3	23,3	16,3-30,6	21,9	14,9-29	18,0	13,6-22,8	26,3	13,2-39,3	38,3	27,3-49,2
Boravak u zatvoru (ikad)	51,7	37,6-66,1	45,4	36,0-53,8	52,6	44,4-60,8	44,4	38,0-49,7	47,2	34,0-60,6	50,3	39,0-61,6
	M	SD	M	SD	M	SD	M	SD	M	SD	M	SD
Prosječna dob	40,3	6,4	35,0	8,3	43,1	10,2	36,8	10,1	37,4	8,9	33,2	9,1

U trima gradovima, prevalencija HIV infekcije među OID je niska. Rezultati istraživanja provedenog 2022. godine upućuju na mogućnost porasta prevalencije HCV infekcije, pogotovo u Splitu. Više od jedne trećine OID u Rijeci i Zagrebu, i više od polovice OID u Splitu pozitivna je na HCV, što je u odnosu na 2015. godinu porast prevalencije HCV infekcije od 5,7 p.b. u Rijeci, 21,2 p.b. u Splitu i 8,1 p.b. u Zagrebu.

Usporedna tablica 2. Prevalencija HIV-a i HCV-a (usporedba procjena u populaciji 2022. i 2015. godine)

	RIJEKA				SPLIT				ZAGREB			
	2022		2015		2022		2015		2022		2015	
	%	95% CI	%	95% CI	%	95% CI	%	95% CI	%	95% CI	%	95% CI
HIV	0,8	< 2,1	0,2	< 0,2	0,6	0,1-1,0	0,3	< 0,7	/	/	0,2	< 0,6
HCV	37,2	22,1-52,2	31,5	22,4-40,1	59,5	51,2-67,8	38,3	31,4-44,3	37,2	25,0-49,6	29,1	18,4-39,6

U odnosu na 2015. godinu, OID u Rijeci i Zagrebu u nešto većoj mjeri koriste usluge programa za zamjenu igala i šprica (porast od 5,2 p.b. u Rijeci i 9,5 p.b. u Zagrebu); u Splitu je programima za zamjenu igala i šprica obuhvaćeno manje OID nego 2015. godine (pad od 27,3 p.b.). Otprilike tri od četiri OID u Rijeci, Splitu i Zagrebu tijekom života su bile uključene u neki od programa liječenja sa svrhom odvikavanja od ovisnosti o drogama, pri čemu u Rijeci uključenost u programe liječenja stagnira, dok je u Splitu i u Zagrebu došlo do mogućeg povećanja uključenosti u programe (porast od 12,7 p.b. u Splitu i 23,1 p.b. u Zagrebu). Testiranje na HIV i HCV među OID u trima gradovima i dalje je rijetko, premda se u usporedbi s 2015. godinom, u 2022. godini na HIV i HCV testira nešto veći broj OID u Splitu (porast od 4,5 p.b. za testiranje na HIV i 10,3 p.b. za testiranje na HCV) i u Zagrebu (porast od 6,7 p.b. za testiranje na HIV i 8,0 p.b. za testiranje na HCV). Sveobuhvatno znanje o načinima prevencije seksualnog prijenosa HIV-a je nisko, pri čemu je u Splitu zabilježen značajan pad u udjelu OID koje točno prepoznaju načine prevencije seksualnog prenošenja HIV-a i ne vjeruju u glavne zablude o prijenosu HIV-a (pad od 51,1 p.b.).

Usporedna tablica 3. Pristup programima i znanje o HIV-u (usporedba procjena u populaciji 2022. i 2015. godine)

	RIJEKA				SPLIT				ZAGREB			
	2022		2015		2022		2015		2022		2015	
	%	95% CI	%	95% CI	%	95% CI	%	95% CI	%	95% CI	%	95% CI
Koristili usluge programa za zamjenu igala i šprica (ikad)	69,0	55,3-83,2	63,8	55,1-72,8	70,1	62,0-78,0	97,4	> 94,0	46,0	31,1-60,3	36,5	24,7-47,3
Uključeni u neki od programa liječenja sa svrhom odvikavanja od ovisnosti o drogama (ikad)	75,0	59,3-90,7	76,9	69,3-84,6	69,4	60,8-77,9	56,7	50,0-62,7	78,6	68,0-89,2	55,5	40,2-68,3
Testirali se na HIV u posljednjih 12 mjeseci (bez onih koji znaju da su HIV pozitivni)	18,2	8,8-27,7	20,2	11,8-28,6	11,3	6,5-16,1	6,8	4,1-9,7	19,8	6,6-32,7	13,1	6,4-19,4
Testirali se na HCV u posljednjih 12 mjeseci	21,6	10,2-32,9	21,5	12,2-30,2	17,3	11,5-23,0	7,0	4,2-9,9	21,5	10,0-33,1	13,5	6,2-20,2
Točno prepoznali načine prevencije seksualnog prenošenja HIV-a i ne vjeruju u glavne zablude o prijenosu HIV-a	34,2	19,1-49,3	23,9	16,7-30,9	23,3	17,1-29,2	74,4	67,3-80,4	28,3	13,3-43,2	30,7	20,4-41,6

U odnosu na 2015. godinu, 2022. godine je manje OID koristilo sterilnu iglu i špricu pri posljednjem injektiranju (pad od 7,0 p.b. u Rijeci, 11,1 p.b. u Splitu i 5,1 p.b. u Zagrebu). U Zagrebu je i mnogo manje OID 2022. godine moglo nabaviti sterilne igle i šprice (tek 75,3%, u odnosu na 95,6% 2015. godine). Premda je većina OID u Rijeci i Splitu mogla nabaviti sterilni ostali pribor za injektiranje, tek tri od četiri OID su i koristile sterilni ostali pribor za injektiranje pri posljednjem injektiranju (pad od 20,6 p.b. u Splitu). U Zagrebu veći udio OID nije mogao nabaviti sterilni ostali pribor za injektiranje (pad od 19,7 p.b.) niti je koristio sterilni ostali pribor pri posljednjem injektiranju (pad od 15,9 p.b.).

Usporedna tablica 4. Pristup sterilnom priboru za injektiranje (usporedba procjena u populaciji 2022. i 2015. godine)

	RIJEKA				SPLIT				ZAGREB			
	2022		2015		2022		2015		2022		2015	
	%	95% CI	%	95% CI	%	95% CI	%	95% CI	%	95% CI	%	95% CI
Korištenje sterilne igle i šprice pri posljednjem injektiranju	86,7	> 63,6	93,7	90,5-96,8	88,6	83,3-93,9	99,7	> 99,3	90,0	83,1-96,9	95,1	91,3-98,9
Mogli nabaviti sterilne igle i šprice u posljednjih 30 dana	98,6	> 96,3	95,5	> 90,2	100	/	100	/	75,3	61,1-88,9	95,6	92,0-98,0
Korištenje sterilnog pribora (sterilna žlica, kuhalo, filter, itd.) pri posljednjem injektiranju	77,8	57,5-95,8	75,1	67,2-82,8	77,7	69,6-85,9	98,3	96,5-99,9	66,5	43,8-89,6	82,4	75,8-89,1
Mogli nabaviti sterilni pribor (sterilna žlica, kuhalo, filter, itd.) u posljednjih 30 dana	97,6	> 94,8	90,4	86,5-94,7	100	/	99,5	> 99,0	66,3	45,3-87,6	86,0	78,7-93,2

U odnosu na 2015. godinu, u 2022. godini su OID u Rijeci i Zagrebu u prosjeku bile nešto mlađe, dok su u Splitu bile nešto starije kad su prvi put injektirali drogu. Pri prvom injektiranju, manje od 18 godina imalo je otprilike trećina OID u Rijeci (porast od 7,2 p.b.), u Splitu (pad od 5,1 p.b.) i u Zagrebu (porast od 12,7 p.b.). Pri prvom injektiranju, OID u trima gradovima najčešće su koristile čisti heroin. U odnosu na 2015. godinu, u mogućem je porastu korištenje stimulativnih droga pri prvom injektiranju; amfetamina ili metamfetamina u Rijeci (porast od 3,2 p.b.) i kokaina u Splitu (porast od 5,0 p.b.) i u Zagrebu (porast od 6,3 p.b.).

Usporedna tablica 5. Početak injektiranja droga (usporedba procjena u populaciji 2022. i 2015. godine)

	RIJEKA				SPLIT				ZAGREB			
	2022		2015		2022		2015		2022		2015	
	%	95% CI	%	95% CI	%	95% CI	%	95% CI	%	95% CI	%	95% CI
Dobne kategorije pri prvom injektiranju droga												
< 18	36,0	22,9-49,5	28,8	21,0-34,8	33,1	26,0-40,3	38,2	32,2-44,0	38,0	26,0-50,0	25,3	16,7-33,4
18 – 24	45,4	29,6-61,2	49,0	40,3-57,4	44,4	36,2-52,6	52,3	46,6-58,4	47,4	34,0-60,7	59,0	48,9-69,4
≥ 25	18,7	7,4-29,5	15,3	15,3-31,2	22,4	14,4-30,5	9,5	6,0-12,9	14,6	4,9-24,3	15,7	9,0-22,5
Droga injektirana pri prvom injektiranju												
Crack kokain pomiješan s heroinom	/	/	0,1	< 0,3	/	/	/	/	/	/	0,5	< 1,5
Kokain u prahu pomiješan s heroinom	/	/	/	/	2,1	0,5-3,6	9,2	5,9-12,5	/	/	2,6	< 5,1
Čisti heroin	87,5	76,9-98,2	81,1	72,9-88,7	87,2	80,9-93,5	82,0	76,7-87-1	68,8	55,1-82,9	68,7	58,2-79,0
Metadon (Metadon Alkaloid, Heptanon)	1,2	< 2,8	1,7	< 3,9	0,1	< 0,2	0,5	< 1,1	11,8	0,3-22,8	9,1	2,6-15,7
Buprenorfin (Subutex, Buprenorfin Alkaloid, Suboxone)	4,5	0,7-8,2	7,4	1,0-14,3	/	/	0,6	< 1,3	2,9	< 7,4	3,4	< 7,7
Tramadol/Tramal/Zaldiar	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	1,1	< 3,0
Benzodiazepin (Apaurin/ Normabel)	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Kokain	1,1	< 2,3	2,1	0,5-3,5	9,6	3,6-15,6	4,6	0,6-8,9	13,7	2,5-25,2	7,4	1,4-13,3
Crack kokain	/	/	0,5	< 1,3	/	/	/	/	/	/	0,8	< 2,8
Amfetamin ili metamfetamin	4,7	< 13,2	1,5	< 3,1	0,7	< 1,9	0,9	< 2,4	1,0	< 2,8	4,0	2,0-10,4

Antidepresiv (Wellbutrin)	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Neki drugi opioid	/	/	4,8	0,3-9,6	/	/	/	/	/	/	1,0	< 2,6
Nešto drugo	0,4	< 1,2	0,6	< 1,6	/	/	0,9	< 2,4	1,7	< 3,8	1,2	< 2,3
Nema valjani odgovor	0,5	< 1,9	/	/	0,4	< 1,0	/	/	/	/	/	/
	M	SD	M	SD	M	SD	M	SD	M	SD	M	SD
Prosječna dob prvi prvom injektiranju droga	20,2	5,4	20,7	5,7	21,0	5,8	18,9	3,9	19,4	4,4	20,5	4,7

OID u Splitu drogu injektiraju rjeđe nego 2015. godine, odnosno, u 2022. godini je u posljednjih 30 dana drogu svakodnevno injektiralo 23,2% OID, a u 2015. godini 73,6% OID. U odnosu na 2015. godinu, OID u Rijeci u nešto manjoj mjeri injektiraju čisti heroin (pad od 14,8 p.b.). Metadon u većoj mjeri injektiraju OID u Rijeci (porast od 24,5 p.b.) i u Zagrebu (porast od 14,8 p.b.). S druge strane, OID u Splitu u manjoj mjeri injektiraju metadon (pad od 13,4 p.b.), a u većoj mjeri injektiraju čisti heroin (porast od 14,4 p.b.). Injektiranje stimulativnih droga moguće je da je u porastu u svim trima gradovima, pri čemu u Rijeci dolazi do porasta injektiranja amfetamina ili metamfetamina (porast od 4,3 p.b.), kao i kokaina (porast od 6,8 p.b.), dok do porasta injektiranja kokaina dolazi u Splitu i u Zagrebu. OID u Splitu u većoj mjeri injektiraju kokain (porast od 23,6 p.b.) ili kokain pomiješan s heroinom (porast od 19,8 p.b.), dok OID u Zagrebu u većoj mjeri injektiraju kokain (porast od 21,2 p.b.).

Usporedna tablica 6. Injektiranje droga u posljednjih 30 dana (usporedba procjena u populaciji 2022. i 2015. godine)

	RIJEKA				SPLIT				ZAGREB			
	2022		2015		2022		2015		2022		2015	
	%	95% CI	%	95% CI	%	95% CI	%	95% CI	%	95% CI	%	95% CI
Svakodnevno injektirali drogu u posljednjih 30 dana	14,3	4,1-24,0	13,1	8,3-18,0	23,2	16,7-29,7	73,6	66,7-80,6	19,6	9,0-29,6	12,4	4,5-20,4
Droga injektirana u posljednjih 30 dana												
Crack kokain pomiješan s heroinom	/	/	/	/	/	/	0,4	< 1,1	/	/	2,2	< 5,7
Kokain u prahu pomiješan s heroinom	0,5	< 1,1	1,2	< 2,9	22,8	15,8-29,8	3,0	< 6,5	/	/	2,2	0,1-4,1
Čisti heroin	25,6	13,3-37,7	40,4	31,6-49,5	65,2	57,2-73,2	50,8	45,0-57,4	42,2	28,5-55,7	40,1	27,4-53,0
Metadon (Metadon Alkaloid, Heptanon)	46,1	28,0-64,3	21,6	14,2-28,1	31,6	24,6-38,3	45,0	38,6-50,8	62,8	50,3-75,3	48,0	34,7-61,0
Buprenorfin (Subutex, Buprenorfin Alkaloid, Suboxone)	32,5	18,3-47,0	38,3	29,3-47,3	8,5	3,7-13,3	14,3	9,9-17,7	16,0	4,3-27,8	10,4	3,7-16,7
Tramadol/Tramal/Zaldiar	0,4	< 0,8	0,3	< 0,6	0,1	0,1-0,1	1,8	0,5-3,2	2,7	< 6,2	1,5	< 3,3
Benzodiazepin (Apaurin/Normabel)	0,5	< 1,2	1,1	< 2,3	0,1	0,1-0,1	9,0	5,4-12,6	8,4	1,9-14,6	1,4	< 2,7
Kokain	12,7	4,4-20,9	5,9	2,9-8,3	32,1	23,7-40,5	8,5	5,2-11,7	29,9	17,5-41,9	8,7	3,0-14,3
Crack kokain	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	2,1	< 4,5
Amfetamin ili metamfetamin	8,3	2,8-13,8	4,0	< 9,0	4,3	2,4-6,3	8,8	5,0-13,0	2,3	< 4,6	1,3	< 2,5
Antidepresiv (Wellbutrin)	4,0	< 9,8	/	/	/	/	/	/	3,2	< 7,6	/	/
Neki drugi opioid	/	/	/	/	0,2	0,1-0,3	/	/	/	/	/	/
Nešto drugo	/	/	0,6	< 1,2	0,1	< 0,2	0,4	< 1,1	0,7	< 2,2	1,0	< 3,4
	M	SD	M	SD	M	SD	M	SD	M	SD	M	SD
Prosječan broj dana (u posljednjih 30 dana) injektirali drogu barem jedan put na dan	8,7	10,0	8,0	9,9	13,3	10,9	25,6	8,4	8,7	11,3	8,6	9,5

U odnosu na 2015. godinu, veći broj OID u Zagrebu ima iskustvo predoziranja opijatnim drogama (porast od 13,8 p.b.), dok je u Rijeci nešto veći udio OID svjedočio predoziranju drugih osoba (porast od 11,7 p.b.).

Usporedna tablica 7. Iskustva s predoziranjem opijatnim drogama (usporedba procjena u populaciji 2022. i 2015. godine)

	RIJEKA				SPLIT				ZAGREB			
	2022		2015		2022		2015		2022		2015	
	%	95% CI	%	95% CI	%	95% CI	%	95% CI	%	95% CI	%	95% CI
Predoziiranje opijatnim drogama (ikad)	43,2	29,4-57,0	40,7	31,7-48,6	42,3	34,4-50,4	44,1	37,9-50,1	47,2	33,9-60,9	33,4	23,4-42,9
Predoziiranje opijatnim drogama (u posljednjih 12 mjeseci)	5,5	0,8-10,2	6,3	1,5-11,3	2,7	1,3-4,0	1,1	0,2-2,0	4,2	0,5-7,9	5,4	1,5-8,9
Svjedočili predoziranju drugih	74,3	62,3-86,5	62,6	53,3-71,1	66,0	57,9-74,1	70,9	64,9-76,6	50,6	36,0-65,0	52,1	41,3-62,5

U odnosu na 2015. godinu, u 2022. godini nešto je manji udio seksualno aktivnih OID. U posljednjih 12 mjeseci, otprilike tri od četiri OID imalo je vaginalni ili analni seksualni odnos (pad od 14,7 p.b. u Rijeci, 10,5 p.b. u Splitu i 9,7 p.b. u Zagrebu). Manjina OID koristila je kondom pri posljednjem seksualnom odnosu, premda je došlo do porasta korištenja kondoma među OID u Splitu (porast od 11,8 p.b.). Među OID u Splitu veća je i prevalencija komercijalnog seksa; čak 11,8% OID u Splitu, uglavnom žena, primilo je novac, drogu ili nešto drugo u zamjenu za seksualni odnos u posljednjih 12 mjeseci (porast od 7,1 p.b.).

Usporedna tablica 8. Seksualno ponašanje (usporedba procjena u populaciji 2022. i 2015. godine)

	RIJEKA				SPLIT				ZAGREB			
	2022		2015		2022		2015		2022		2015	
	%	95% CI	%	95% CI	%	95% CI	%	95% CI	%	95% CI	%	95% CI
Seksualno aktivni u posljednjih 12 mjeseci (vaginalni ili analni seksualni odnos)	76,7	60,2-93,2	91,4	86,3-96,5	74,8	66,9-82,6	85,3	80,0-90,4	81,5	70,1-93,1	91,2	86,2-96,3
Korištenje kondoma pri posljednjem seksualnom odnosu (među onima koji su imali seksualnog partnera/icu u posljednjih 12 mjeseci)	25,5	14,3-36,5	27,9	19,7-36,6	45,0	35,4-55,7	33,2	27,1-39,4	37,1	22,5-51,4	38,7	27,8-49,7
Primili novac, drogu ili nešto drugo za seksualni odnos u posljednjih 12 mjeseci	0,4	< 1,0	0,2	< 0,3	11,8	7,4-16,0	4,7	1,6-7,6	2,3	< 5,4	3,9	< 7,8

3.3.2 Glavni rezultati drugog vala bio-bihevioralnog istraživanja metodom uzorkovanja upravljanim sudionicima u Zagrebu, Splitu i Rijeci

3.3.2.1 Sociodemografske karakteristike osoba koje injektiraju drogu

Sociodemografske karakteristike osoba koje injektiraju droge u trima Hrvatskim gradovima prikazane su u tablici 3. Prosječna dob OID u svim je gradovima blizu 40 godina, pri čemu su OID iz Splita u prosjeku nešto stariji od OID iz Rijeke i Zagreba. U Rijeci nisu sudjelovale OID iz dobne skupne od 18 do 24 godine. S obzirom na spol, u svim gradovima do 30% OID čine žene (29,9% u Rijeci, 29,3% u Splitu i 24,3% u Zagrebu). Najviši postignuti stupanj obrazovanja većine OID završena je srednja škola (69,8% u Rijeci, 72,7% u Splitu i 63,0% u Zagrebu). Najveći udio OID trenutno nema partnera/icu. U svim gradovima zaposleno je otprilike trećina ili manje OID (33,6% u Rijeci, 20,3% u Splitu i 26,3% u Zagrebu). U vidu socioekonomskog statusa, više od pola OID u sva tri grada navelo je da su u teškoj ili vrlo teškoj situaciji.

Tablica 3. Sociodemografske karakteristike osoba koje injektiraju droge

	RIJEKA				SPLIT				ZAGREB			
	Uzorak		Procjena u populaciji		Uzorak		Procjena u populaciji		Uzorak		Procjena u populaciji	
	n/N	%	%	95% CI	n/N	%	%	95% CI	n/N	%	%	95% CI
Dobne kategorije												
18 – 24	0/130	0,0	/	/	17/300	5,7	11,1	3,7-18,3	6/86	7,0	14,6	3,2-25,9
25 – 34	18/130	13,8	19,9	8,5-31,3	49/300	16,3	15,1	9,7-20,6	12/86	14,0	14,8	6,0-23,6
35 – 44	80/130	61,5	51,7	36,8-67,3	87/300	29,0	26,4	19,8-33,1	49/86	57,0	52,7	38,9-66,4
≥ 45	32/130	24,6	28,4	11,5-44,7	147/300	49,0	47,4	39,4-55,4	19/86	22,1	18,0	8,6-27,4
18 – 24	0/130	0,0	/	/	17/300	5,7	11,1	3,6-18,4	6/86	7,0	14,4	3,4-25,3
≥ 25	130/130	100	/	/	283/300	94,3	88,9	81,6-96,4	80/86	93,0	85,6	74,7-96,6
Spol												
Muški	100/130	76,9	70,1	56,1-84,4	219/300	73,0	70,7	63,2-78,3	68/86	79,1	74,2	62,3-86,4
Ženski	30/130	23,1	29,9	15,6-43,9	81/300	27,0	29,3	21,8-36,8	17/86	19,8	24,3	12,6-35,7
Transrodna osoba	0/130	0,0	/	/	0/300	0,0	/	/	1/86	1,2	1,4	< 3,9
Zemlja rođenja												
Hrvatska	120/130	92,3	91,9	84,4-99,2	271/300	90,3	91,3	87,6-95,2	84/86	97,7	97,2	> 93,4
Ostale države	10/130	7,7	8,1	0,8-15,6	29/300	9,7	8,7	4,9-12,4	2/86	2,3	2,8	< 6,6
Obrazovanje												
Nisam završio/la osnovnu školu	3/129	2,3	2,5	< 5,8	0/300	0,0	/	/	0/86	0,0	/	/
Osnovna škola	24/129	18,6	19,5	5,3-33,9	58/300	19,3	18,7	11,8-25,6	17/86	19,8	20,1	9,1-31,2
Srednja škola	90/129	69,8	59,4	43,0-76,0	213/300	71,0	72,7	64,9-80,6	57/86	66,3	63,0	49,6-76,4
Viša ili visoka škola (fakultet) ili više	12/129	9,3	18,6	4,5-32,4	29/300	9,7	8,6	3,8-13,4	12/86	14,0	16,9	5,1-28,6
Nema valjan odgovor	1/130	0,8	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Bračni status i kohabitacija												
U vezi/braku i živimo zajedno	35/130	26,9	14,7	7,2-22,0	60/297	20,2	13,2	8,9-17,5	18/86	20,9	20,9	7,9-33,9
U vezi/braku i ne živimo zajedno	8/130	6,2	5,2	< 10,8	46/297	15,5	17,0	9,8-24,1	11/86	12,8	8,3	1,6-15,1
Trenutno nemam partnera/icu	87/130	66,9	80,1	70,6-89,7	191/297	64,3	69,8	62,2-77,4	57/86	66,3	70,8	56,8-84,6
Nema valjan odgovor	/	/	/	/	3/300	1,0	/	/	/	/	/	/
Kraj s krajem spaja: (socioekonomski status)												
Vrlo teško	30/129	23,3	27,3	12,9-41,6	62/300	20,7	17,0	10,8-23,4	29/86	33,7	27,8	16,3-39,2
Teško	47/129	36,4	35,1	21,3-48,5	98/300	32,7	31,6	24,3-38,9	17/86	19,8	23,4	12,7-34,0
S malim teškoćama	19/129	14,7	16,9	3,2-30,8	103/300	34,3	34,3	26,9-41,7	27/86	31,4	35,3	20,6-50,2
Uglavnom lako	21/129	16,3	8,4	3,6-13,1	30/300	10,0	13,1	7,9-18,1	10/86	11,6	9,7	1,6-17,9
Lako	9/129	7,0	10,7	1,8-19,8	6/300	2,0	3,9	< 8,3	2/86	2,3	2,2	< 5,4
Vrlo lako	3/129	2,3	1,6	< 3,7	1/300	0,3	0,1	< 0,2	1/86	1,2	1,5	< 4,4
Nema valjan odgovor	1/130	0,8	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Radna aktivnost												
Zaposlen/a	28/130	21,5	33,6	15,2-51,3	61/300	20,3	21,9	14,9-29	17/86	19,8	26,3	13,2-39,3
Samozaposlen/a	4/130	3,1	1,8	0,1-3,4	11/300	3,7	2,5	0,6-4,4	5/86	5,8	4,1	0,3-8,0
Nezaposlen/a	84/130	64,6	55,5	39,2-72,7	138/300	46,0	47,9	39,6-56,2	54/86	62,8	58,0	44,5-71,7

Učenic/ica, student/ica ili na usavršavanju	0/130	0,0	/	/	10/300	3,3	5,0	0,6-9,5	3/86	3,5	5,5	< 12,1	
U mirovini	4/130	3,1	1,4	0,1-2,8	20/300	6,7	6,8	3,1-10,5	0/86	0,0	/	/	
Nesposobni za rad	8/130	6,2	2,5	0,9-4,2	46/300	15,3	11,2	7,4-15,0	4/86	4,7	2,1	< 4,2	
Obavljate kućanske poslove i brinete o kućanstvu	1/130	0,8	2,6	< 6,6	11/300	3,7	2,9	1-4,8	0/86	0,0	/	/	
Nešto drugo	1/130	0,8	2,6	< 8,6	3/300	1,0	1,7	< 3,6	3/86	3,5	4,0	< 8,9	
Samoprocjena zdravlja													
Odlično	28/130	21,5	16,9	8,0-25,8	53/300	17,7	16,0	9,6-22,3	4/86	4,7	1,4	< 3,6	
Vrlo dobro	12/130	9,2	9,8	2,0-17,6	63/300	21,0	17,4	12,1-22,7	4/86	4,7	2,9	< 7,3	
Dobro	76/130	58,5	57,1	40,9-72,9	122/300	40,7	40,6	32,9-48,3	39/86	45,3	44,8	32,2-57,3	
Dovoljno	2/130	1,5	2,8	< 7,2	44/300	14,7	14,9	9,1-20,7	26/86	30,2	33,7	18,5-48,9	
Loše	12/130	9,2	13,5	< 29,0	18/300	6,0	11,2	3,8-18,5	13/86	15,1	17,2	7,4-27,0	
Prosječna dob	Uzorak		Procjena u populaciji		Uzorak		Procjena u populaciji		Uzorak		Procjena u populaciji		
	M	SD	M	SD	M	SD	M	SD	M	SD	M	SD	
	41,0	7,0	40,3	6,4	43,1	10,2	42,2	11,3	39,2	7,7	37,4	8,9	

3.3.2.2 Prevalencija HIV i HCV infekcija

Prevalencija HIV infekcije je niska među OID u svim trima gradovima: 0,8% u Rijeci i 0,6% u Splitu, dok procjenu u Zagrebu nije moguće izračunati budući da niti jedan sudionik istraživanja u Zagrebu nije imao reaktivan HIV test. Prevalencija HCV-a je visoka. Otprilike trećina OID u Rijeci i u Zagrebu i više od polovice OID u Splitu pozitivna je na HCV, odnosno prevalencija HCV infekcije iznosi 37,2% u Rijeci, 59,5% u Splitu i 37,2% u Zagrebu.

Tablica 4. Prevalencija HIV-a i HCV-a

	RIJEKA				SPLIT				ZAGREB			
	Uzorak		Procjena u populaciji		Uzorak		Procjena u populaciji		Uzorak		Procjena u populaciji	
	n/N	%	%	95% CI	n/N	%	%	95% CI	n/N	%	%	95% CI
HIV												
Reaktivan	1/130	0,8	0,8	< 2,1	4/301	1,3	0,6	0,1-1,0	0/86	0,0	/	/
HCV												
Reaktivan	57/130	43,8	37,2	22,1-52,2	194/301	64,5	59,5	51,2-67,8	38/85	44,7	37,2	25,0-49,6
Tehnički neispravan	/	/	/	/	/	/	/	/	1/86	/	/	/

Prevalencija HCV infekcije u Rijeci i u Zagrebu viša je među ženama nego među muškarcima koji injektiraju drogu (60,8% među ženama i 39,2% među muškarcima u Rijeci i 50,4% među ženama i 32,2% među muškarcima u Zagrebu), dok je u Splitu prevalencija HCV infekcije viša među muškarcima nego među ženama (48,9% među ženama i 63,8% među muškarcima). Viša prevalencija HCV infekcije zabilježena je kod OID koji su stariji, a u Splitu, i OID koji duže vrijeme injektiraju drogu (Tablica 24). U Rijeci i u Splitu, no ne i u Zagrebu, kod OID koji su bili u zatvoru zabilježena je veća prevalencija HCV-a (Tablica 24). U Splitu i u Zagrebu, no ne i u Rijeci, kod OID koji su trenutno uključeni u neki oblik liječenja sa svrhom odvikavanja od ovisnosti o drogama je veća prevalencija HCV infekcije (Tablica 24). Naposljetku, kod OID koji injektiraju (i) stimulativne droge također je zabilježena veća prevalencija HCV infekcije, posebice u Rijeci i u Zagrebu (Tablica 5).

Tablica 5. Prevalencija HCV-a s obzirom na neke karakteristike osoba koje injektiraju drogu

	RIJEKA				SPLIT				ZAGREB			
	Uzorak		Procjena u populaciji		Uzorak		Procjena u populaciji		Uzorak		Procjena u populaciji	
	n/N	%	%	95% CI	n/N	%	%	95% CI	n/N	%	%	95% CI
HCV test reaktivan	57/130	43,8	37,2	22,1-52,2	194/301	64,5	59,5	51,2-67,8	38/85	44,7	37,2	25,0-49,6
Spol												
Muškarci	42/100	42,0	39,2	21,7-56,1	142/219	64,8	63,8	54,1-73,4	27/68	39,7	32,2	19,4-44,6
Žene	15/30	50,0	60,8	43,9-78,3	51/81	63,0	48,9	34,3-63,6	10/16	62,5	50,4	18,8-81,6
Dob												
18 – 24	0/0	0,0	/	/	6/17	35,3	28,3	0,7-55,5	2/6	33,3	26,2	< 63,6
25 – 34	4/18	2,2	17,2	< 38,1	24/49	49,0	35,7	18,5-52,8	4/12	33,3	42,9	9,3-77,6
≥ 35	59/112	52,7	58,1	41,8-74,6	163/234	69,7	68,9	60,0-78,0	32/67	47,8	38,2	23,8-53,2
Vrijeme od prvog injektiranja droge												
Do 2 godine	0/1	0,0	/	/	2/6	33,3	13,1	< 40,1	0/0	0,0	/	/
3 – 5 godina	0/2	0,0	/	/	4/12	33,3	28,6	2,1-54,3	4/6	66,7	45,2	< 97,9
6 – 9 godina	3/5	60,0	50,2	8,8-93,0	9/20	45,0	41,4	13,7-69,0	1/8	12,5	7,1	< 23,5
10 godina ili više	54/121	44,6	40,5	23,9-57,1	178/262	67,9	67,6	59,3-75,8	33/71	46,5	40,9	26,7-55,8
OID koji su bili u zatvoru												
Ne	21/52	40,4	25,1	8,3-41,7	63/115	54,8	49,2	35,7-62,7	17/38	44,7	35,5	17,1-53,9
Da	36/78	46,2	48,3	28,2-68,0	130/185	70,3	68,7	58,6-78,7	21/47	44,7	39,6	24,2-54,9
OID koji su trenutno uključeni u neki od programa liječenja sa svrhom odvikavanja od ovisnosti o drogama												
Ne	20/50	40,0	34,6	8,1-61,2	62/115	53,9	50,1	37,5-62,7	7/19	36,8	21,7	2,7-40,6
Da	36/79	45,6	37,0	21,3-52,8	131/184	71,2	68,7	58,8-78,6	31/65	47,7	44,6	30,0-59,1
Vrsta droge injektirane u posljednjih 30 dana												
Opioidi	34/91	37,4	33,7	15,8-51,5	118/187	63,1	60,7	50,8-70,6	16/48	33,3	23,7	10,8-36,5
Amfetamini i/ili kokain	6/11	54,6	67,3	35,5-99,9	6/12	50,0	39,1	7,9-71,8	9/13	69,2	76,0	55,6-96,3
Opioidi i amfetamini i/ili kokain	16/25	64,0	43,7	22,7-65,5	69/101	68,3	61,6	47,1-76,5	13/24	54,2	62,6	36,2-89,3

3.2.2.3 Testiranje na HIV i HCV i liječenje

Više od 20% OID nikad se nije testiralo na HIV (19,2% u Rijeci, 22,3% u Splitu i 29,6% u Zagrebu). Svi OID koji su naveli da jesu HIV pozitivni, imali su i reaktivan nalaz na HIV u ovom istraživanju. Udio OID koje se nikad nisu testirale na HCV razlikuje se između gradova (9,7% u Rijeci, 15,0% u Splitu i 32,0% u Zagrebu). Od onih koji su se testirali (unutar 12 mjeseci ili pred više od 12 mjeseci) te prema rezultatu posljednjeg HCV testa, u Rijeci je zabilježeno 22,4% HCV pozitivnih OID, u Splitu 56,5% te u Zagrebu 16,0%.

Tablica 6. Testiranje na HIV i hepatitis C

	RIJEKA				SPLIT				ZAGREB			
	Uzorak		Procjena u populaciji		Uzorak		Procjena u populaciji		Uzorak		Procjena u populaciji	
	n/N	%	%	95% CI	n/N	%	%	95% CI	n/N	%	%	95% CI
Testiranje na HIV												
Ne, nikad	31/130	23,8	19,2	9,4-29,1	62/301	20,6	22,3	15,9-28,6	17/86	19,8	29,6	15,6-43,5
Da, posljednji put prije više od 12 mjeseci	71/130	54,6	60,4	46,7-74,0	192/301	63,8	64,4	57,1-71,7	56/86	65,1	50,8	36,4-64,9
Da, posljednji put u posljednjih 12 mjeseci	27/130	20,8	17,9	8,4-27,4	40/301	13,3	11,6	6,9-16,2	13/86	15,1	19,6	6,7-32,9
Ne sjeća se	1/130	0,8	2,5	< 7,1	7/301	2,3	1,8	0,3-3,2	0/86	0,0	/	/
Rezultat test posljednjeg HIV testa												
HIV negativan	97/98	99,0	99,0	> 97,1	226/232	97,4	99,0	98,4-99,8	68/69	98,6	99,6	> 98,9
HIV pozitivan	1/98	1,0	1,0	< 2,9	4/232	1,7	0,7	0,1-1,3	0/69	0,0	/	/
Ne znam, nisam dobio/la rezultat	0/98	0,0	/	/	2/232	0,9	0,3	0,1-0,5	0/69	0,0	/	/
Ne sjeća se	0/98	0,0	/	/	0/232	0,0	/	/	1/69	1,4	0,4	< 1,1
Liječenje antiretroviralnom terapijom za HIV												
Da	1/1	100	/	/	/	/	/	/	4/4	100	/	/
Testiranje na HCV												
Ne, nikad	14/130	10,8	9,7	1,5-18,6	38/301	12,6	15,0	8,7-21,4	17/86	19,8	32,0	18,7-45,1
Da, posljednji put prije više od 12 mjeseci	82/130	63,1	67,9	53,9-81,3	199/301	66,1	66,6	58,7-74,6	53/86	61,6	46,6	33,7-59,6
Da, posljednji put u posljednjih 12 mjeseci	33/130	25,4	21,6	10,0-33,1	61/301	20,3	17,3	11,4-23,2	16/86	18,6	21,5	9,9-33,0
Ne sjeća se	1/130	0,8	0,8	< 2,1	3/301	1,0	1,1	< 2,4	0/86	0,0	/	/
Rezultat posljednjeg HCV testa												
HCV negativan	78/115	67,8	77,6	66,5-89,1	96/260	36,9	42,7	33,8-51,7	53/69	76,8	82,3	70,3-94,3
HCV pozitivan	37/115	32,2	22,4	10,9-33,5	160/260	61,5	56,5	47,6-65,4	14/69	20,3	16,0	5,2-26,7
Ne znam, nisam dobio/la rezultat	0/115	0,0	/	/	4/260	1,5	0,8	0,1-1,4	0/69	0,0	/	/
Ne sjeća se	0/115	0,0	/	/	0/260	0,0	/	/	2/69	2,9	1,7	< 4,6
Liječenje HCV-a [Moguće je više odgovora]												
Trenutno uzimam lijekove za liječenje hepatitisa C	0/115	0,0	/	/	13/256	5,1	4,3	1,8-6,8	1/67	1,5	0,7	< 1,7
Uzimao/la sam lijekove i izliječio/la sam se	9/115	7,8	9,0	< 18,4	43/256	16,8	14,2	8,6-19,5	3/67	4,5	2,4	< 5,1

Uzimao/la sam lijekove, ali se nisam izliječio/la	2/115	1,7	2,0	< 5,2	19/256	7,4	9,4	3,1-16,1	3/67	4,5	2,9	0,7-5,0
Nisam se liječio/la i ne liječim se	30/115	26,1	22,4	6,9-37,6	95/256	37,1	32,1	24,2-39,8	13/67	19,4	20,6	8,1-33,0
Negativan sam na hepatitis C	65/115	56,5	61,3	43,3-79,3	75/256	29,3	33,9	24,7-43,5	49/67	73,1	78,4	66,9-89,6
Razlozi neuzimanja HCV terapije [Moguće je više odgovora]												
Ne trebam liječenje	4/32	12,5	17,1	< 40,3	12/114	10,5	6,7	1,6-10,8	2/16	12,5	22,1	0,3-44,5
Nisam spreman/na prestati koristiti drogu	3/32	9,4	2,2	< 2,9	31/114	27,2	24,0	9,5-37,6	3/16	18,8	15,1	< 36,9
Nemam zdravstveno osiguranje	0/32	0,0	/	/	4/114	3,5	1,8	0,2-3,2	0/16	0,0	/	/
Ne mogu si financijski priuštiti	4/32	12,5	5,0	< 11,4	8/114	7,0	3,7	1,0-5,6	0/16	0,0	/	/
Brinem da bi liječenje moglo utjecati na moj posao ili obrazovanje	0/32	0,0	/	/	4/114	3,5	4,8	< 12,1	0/16	0,0	/	/
Nemam vremena	0/32	0,0	/	/	20/114	17,5	13,2	4,7-20,9	1/16	6,3	5,7	< 12,2
Bojim se da bi netko mogao saznati da koristim drogu	0/32	0,0	/	/	0/114	0,0	/	/	2/16	12,5	5,9	0,9-10,9
Ne znam gdje potražiti pomoć	3/32	9,4	3,7	< 10,9	1/114	0,9	0,7	0,3-1,1	1/16	6,3	5,6	< 12,4
Bojim se nuspojava terapije	6/32	18,8	48,9	10,6-93,5	21/114	18,4	13,1	5,1-20,2	1/16	6,3	5,6	< 24,1
Neki drugi razlog	15/32	46,9	65,0	33,3-99,7	33/114	28,9	39,5	25,7-55,6	2/16	12,5	6,5	< 14,9
Ništa od navedenog	3/32	9,4	4,7	< 11,6	15/114	13,2	14,1	< 29,5	6/16	37,5	41,9	7,3-76,7

Kaskadom liječenja HCV infekcije dobiva se uvid u učestalost HCV infekcije u populaciji, učestalost liječenja onih osoba kojima je dijagnosticirana HCV infekcija i učestalost izlječenja HCV infekcije (Tablica 7).²⁵ U istraživanju provedenom među OID u Rijeci, Splitu i Zagrebu prevalencija HCV infekcije iznosi 37,2% u Rijeci, 59,5% u Splitu i 37,2% u Zagrebu. Među njima, prethodno pozitivni rezultat HCV testa imalo je 43,2% HCV pozitivnih OID u Rijeci, 77,1% HCV pozitivnih OID u Splitu i 21,9% HCV pozitivnih OID u Zagrebu. Od njih, liječenje HCV infekcije (liječenje prije ili su trenutno u liječenju) navela je trećina HCV pozitivnih OID u Rijeci (34,0) i u Zagrebu (29,6%) i manje od pola HCV pozitivnih OID u Splitu (47,6). Naposljetku, prema dobivenim odgovorima, HCV infekciju izliječio je vrlo mali udio HCV pozitivnih OID u trima gradovima, tek 23,2% HCV pozitivnih OID u Rijeci, 23,3% u Splitu i samo 7,6% u Zagrebu.

Tablica 7. Kaskada liječenja HCV infekcije

	RIJEKA				SPLIT				ZAGREB			
	Uzorak		Procjena u populaciji		Uzorak		Procjena u populaciji		Uzorak		Procjena u populaciji	
	n/N	%	%	95% CI	n/N	%	%	95% CI	n/N	%	%	95% CI
HCV infekcija (svi OID)												
OID koje su testirane na HCV u istraživanju	130/130	100	/	/	301/301	100	/	/	85/86	98,8	/	/
— koje su rekle da znaju da im je posljednji test pozitivan	37/129	28,7	20,1	10,3-29,9	160/298	53,7	48,0	39,9-56,0	14/85	16,5	11,0	4,0-18,3
— koje su rekle da su se liječile ili se liječe	10/37	27,0	47,0	4,8-93,7	73/160	45,6	47,1	35,5-59,2	4/14	28,6	21,6	5,2-38,0
— koje su rekle da su se izliječile	8/37	21,6	38,3	/*	41/160	25,6	23,0	13,2-32,4	1/14	7,1	5,5	< 12,5
HCV infekcija (OID kojima je HCV test u istraživanju bio reaktivan)												
OID čiji je HCV test reaktivan	57/130	43,8	37,2	22,1-52,2	194/301	64,5	59,5	51,2-67,8	38/85	44,7	37,2	25,0-49,6
— koje su rekle da znaju da im je posljednji HCV test bio pozitivan	34/57	59,6	43,2	18,1-65,5	154/194	79,4	77,1	68,3-85,6	13/38	34,2	21,9	8,7-34,6
— koje su rekle da su se liječile ili se liječe	7/34	20,6	34,0	< 78,5	70/154	45,4	47,6	35,6-60,1	4/13	30,8	29,6	40,0-55,0
— koje su rekle da su se izliječile	5/34	14,7	23,2	< 85,7	39/154	25,3	23,3	13,0-33,5	1/13	7,7	7,6	< 17,4

* Nije moguće procijeniti.

3.3.2.4 Znanje o načinima prijenosa HIV-a i HCV-a

Sveobuhvatno znanje o prevenciji HIV-a izrazito je nisko među OID u svim trima gradovima te tek svaka treća OID u Rijeci (34,2%), odnosno svaka četvrta OID u Splitu (23,3%) i Zagrebu (28,3%) može točno prepoznati načine prevencije seksualnog prenošenja HIV-a i ne vjeruju u glavne zablude o prijenosu HIV-a. Od indikatora znanja o prevenciji HIV-a, najmanje OID zna da se HIV ne može prenijeti ubodom komarca (46,5% u Rijeci, 48,9% u Splitu i 51,7% u Zagrebu).

Tablica 8. Znanje o načinima prijenosa HIV-a

	RIJEKA				SPLIT				ZAGREB			
	Uzorak		Procjena u populaciji		Uzorak		Procjena u populaciji		Uzorak		Procjena u populaciji	
	n/N	%	%	95% CI	n/N	%	%	95% CI	n/N	%	%	95% CI
Sveobuhvatno znanje o prevenciji HIV-a (Postotak OID koje su točno prepoznale načine prevencije seksualnog prenošenja HIV-a i ne vjeruju u glavne zablude o prijenosu HIV-a)	38/130	29,2	34,2	19,1-49,3	78/301	25,9	23,3	17,1-29,2	24/86	27,9	28,3	13,3-43,2
Je li moguće zaštititi se od HIV-a, virusa koji uzrokuje AIDS, imajući seksualne odnose samo s jednom, nezaraženom i vjernom osobom? [Da]												

Točan odgovor	109/130	83,8	87,2	79,4-95,3	230/301	76,4	73,5	65,9-81,2	76/86	88,4	91,9	85,0-98,9
Je li moguće zaraziti se HIV-om koristeći pribor za jelo koji je koristila osoba zaražena HIV-om? [Ne]												
Točan odgovor	90/130	69,2	74,9	63,9-86,4	187/301	62,1	60,5	52,3-68,7	60/86	69,8	70,3	56,2-84,3
Može li osoba koja izgleda zdravo biti zaražena HIV-om? [Da]												
Točan odgovor	124/130	95,4	95,4	91,6-99,1	275/301	91,4	88,4	81,8-94,9	78/86	90,7	82,4	71,0-93,5
Može li se pravilnom upotrebom kondoma smanjiti rizik zaraze HIV-om? [Da]												
Točan odgovor	126/130	96,9	97,6	95,1-99,9	266/301	88,4	83,5	76,5-90,4	76/86	88,4	83,0	71,9-94,0
Je li moguće zaraziti se HIV-om, virusom koji uzrokuje AIDS, ubodom komarca? [Ne]												
Točan odgovor	57/130	43,8	46,5	32,2-61,2	150/301	49,8	48,9	40,8-57,0	40/86	46,5	51,7	36,8-66,4

Gotovo svi OID u Rijeci (99,4%) i Splitu (95,0%) i znatno manje OID u Zagrebu (71,8%) znaju da je moguće zaraziti se HIV-om upotrebom već korištenog pribora za injektiranje droge. U Zagrebu je nešto manji udio (71,8%) OID točno odgovorio na navedeno pitanje. Nadalje, gotovo sve OID u Rijeci (91,6%) znaju da je moguće smanjiti rizik zaraze HCV-om ako se ne služe već korištenim priborom za injektiranje droga, dok je znanje o ovom načinu prijenosa HCV-a niže među OID u Splitu (76,8%) i u Zagrebu (81,4%).

Tablica 9. Znanje o načinima prijenosa HIV-a i hepatitisa C

	RIJEKA				SPLIT				ZAGREB			
	Uzorak		Procjena u populaciji		Uzorak		Procjena u populaciji		Uzorak		Procjena u populaciji	
	n/N	%	%	95% CI	n/N	%	%	95% CI	n/N	%	%	95% CI
Je li moguće zaraziti se HIV-om upotrebom već korištenog pribora za uzimanje droge injektiranjem (igle, šprice, kuhalo, vatica/filter...), ili pribora (igala) koji se koriste za tetovažu/piercing? [Da]												
Točan odgovor	128/130	98,5	99,4	> 98,6	290/301	96,3	95,0	91,8-98,3	68/86	79,1	71,8	58,2-85,5
Je li moguće zaštititi se od hepatitisa C ako ne koristite već korišteni pribor za injektiranje droga (igle, šprice, kuhalo, vatica/filter...)? [Da]												
Točan odgovor	118/130	90,8	91,6	> 82,6	225/300	75,0	76,8	70,4-83,3	73/86	48,9	81,4	69,1-93,6
Nema valjan odgovor	/	/	/	/	1/301	0,3	/	/	/	/	/	/

	Uzorak		Procjena u populaciji		Uzorak		Procjena u populaciji		Uzorak		Procjena u populaciji	
	M	SD	M	SD	M	SD	M	SD	M	SD	M	SD
Prosječna dob pri prvom injektiranju droga	19,7	6,7	20,2	5,4	19,8	5,4	21,0	5,8	19,4	4,4	19,9	4,4
Prosječni broj godina od prvog injektiranja droga	21,3	7,1	20,2	7,6	23,3	10,3	21,3	11,7	19,8	8,4	17,5	8,9

3.3.2.6 Injektiranje droga u posljednjih 12 mjeseci i u posljednjih 30 dana

Zabilježene su određene razlike između tri grada s obzirom na droge injektirane u posljednjih 12 mjeseci. Čisti heroin najviše se koristio u Splitu (77,6%), dok ga je u Rijeci (40,6%) i Zagrebu (43,6%) koristilo manje od pola OID. Metadon se najviše injektirao u Zagrebu (61,0%), a najmanje u Splitu (35,6%). Trećina OID u Rijeci injektirala je buprenorfin (37,1%). Valja istaknuti da se i kokain injektirao u nešto većoj mjeri, ponajviše u Splitu (43,3%). Učestalo je i injektiranje amfetamina/metamfetamina u Rijeci (14,4%) i u Splitu (16,4%).

Tablica 11. Injektiranje droga u posljednjih 12 mjeseci

	RIJEKA				SPLIT				ZAGREB			
	Uzorak		Procjena u populaciji		Uzorak		Procjena u populaciji		Uzorak		Procjena u populaciji	
	n/N	%	%	95% CI	n/N	%	%	95% CI	n/N	%	%	95% CI
Droga injektirana u posljednjih 12 mjeseci [Moguće je više odgovora]												
Crack kokain pomiješan s heroinom	2/128	1,6	0,7	< 1,5	0/300	0,0	/	/	0/86	0,0	/	/
Kokain u prahu pomiješan s heroinom	4/128	3,1	1,1	0,2-2,0	110/300	36,7	36,9	28,8-45,0	1/86	1,2	0,2	< 0,4
Čisti heroin	62/128	48,4	40,6	25,8-56,2	237/300	79,0	77,6	70,3-84,9	32/86	37,2	43,6	29,7-57,5
Metadon (Metadon Alkaloid, Heptanon)	64/128	50,0	47,1	30,0-64,1	155/300	51,7	35,6	28,5-42,9	54/86	62,8	61,0	48,4-73,4
Buprenorfin (Subutex, Buprenorfin Alkaloid, Suboxone)	38/128	29,7	37,1	22,9-51,6	38/300	12,7	10,2	5,6-14,8	12/86	14,0	18,0	5,6-30,6
Tramadol/Tramal/Zaldiar	3/128	2,3	0,9	< 2,2	6/300	2,0	3,1	< 7,0	3/86	3,5	2,6	< 6,3
Benzodiazepin (Apaurin/Normabel)	3/128	2,3	2,0	< 4,6	8/300	2,7	1,4	0,2-2,6	7/86	8,1	8,9	2,3-15,8
Kokain	45/128	35,2	26,5	14,3-39,0	124/300	41,3	43,3	35,2-51,6	34/86	39,5	28,1	16,3-40,2
Crack kokain	1/128	0,8	0,2	< 0,3	1/300	0,3	0,1	0,1-0,1	0/86	0,0	/	/
Amfetamin ili metamfetamin	30/128	23,4	14,4	7,9-21,3	71/300	23,7	16,4	11,5-21,3	6/86	7,0	2,4	0,3-4,5
Antidepresiv (Wellbutrin)	8/128	6,3	7,8	0,2-15,3	2/300	0,7	0,1	0,1-0,2	3/86	3,5	3,2	< 7,6
Neki drugi opioid	2/128	1,6	1,5	< 3,6	2/300	0,7	0,8	< 2,4	2/86	2,3	0,8	< 2,1
Nešto drugo	0/128	0,0	/	/	4/300	1,3	0,6	0,1-1,0	1/86	1,2	0,7	< 2,1
Nema valjan odgovor	2/130	1,5	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/

Većina OID je u posljednjih 30 dana injektirala opioide (80,2% u Rijeci, 61,1% u Splitu i 68,5% u Zagrebu) ili opioide i stimulativne droge (11,4% u Rijeci, 31,2% u Splitu i 23,8% u Zagrebu). Samo stimulativne droge injektirala je manjina OID u trima gradovima (8,4% u Rijeci, 7,7% u Splitu i 7,6% u Zagrebu). Od specifičnih droga, u posljednjih 30 dana najviše je OID injektiralo metadon u Rijeci (46,1%) i u Zagrebu (62,8%), dok ih je u Splitu najviše injektiralo heroin (65,2%). Od opioida, veći broj OID u Rijeci (32,5%) i u Zagrebu (16,0%) injektira buprenorfin u usporedbi s OID u Splitu (8,5%). Injektiranje stimulativnih droga također je učestalo. U posljednjih 30 dana, kokain je injektiralo

12,7% OID u Rijeci, 32,1% u Splitu i 29,9% u Zagrebu, pri čemu je 22,8% OID u Splitu injektiralo i kokain pomiješan s heroinom. U odnosu na Split i Zagreb, u Rijeci veći udio OID injektira i amfetamine ili metamfetamine (8,3%). U posljednjih 30 dana, OID u trima gradovima injektirali su drogu u prosjeku 10 dana (devet od 30 dana u Rijeci i u Zagrebu i 13 od 30 dana u Splitu), pri čemu svaka šesta OID u Rijeci (14,3%), svaka četvrta u Splitu (23,2%) i svaka peta u Zagrebu (19,6%) drogu injektira svakodnevno. U danima kada injektiraju drogu, OID u trima gradovima u prosjeku drogu injektiraju dva puta u danu. OID u trima gradovima drogu najčešće injektira u privatnom prostoru, odnosno u svojoj kući/stanu (79,1% u Rijeci, 78,4% u Splitu i 89,7% u Zagrebu) ili u kući/stanu od prijatelja (23,4% u Rijeci, 46,1% u Splitu i 51,4% u Zagrebu). U odnosu na druga dva grada, u Splitu nešto više OID drogu injektira na nekom javnom mjestu, poput parka, ulice, garaže, parka ili napuštene zgrade (12,8% u Rijeci, 28,9% u Splitu i 14,3% u Zagrebu).

Tablica 12. Injektiranje droga u posljednjih 30 dana

	RIJEKA				SPLIT				ZAGREB				
	Uzorak		Procjena u populaciji		Uzorak		Procjena u populaciji		Uzorak		Procjena u populaciji		
	n/N	%	%	95% CI	n/N	%	%	95% CI	n/N	%	%	95% CI	
Vrsta droge injektirane u posljednjih 30 dana													
Opioidi	91/127	71,7	80,2	70,2-89,9	187/300	42,3	61,1	53,0-69,2	49/86	57,0	68,5	56,4-80,0	
Amfetamini i/ili kokain	11/127	8,7	8,4	0,4-16,5	12/300	4,0	7,7	2,6-12,9	13/86	15,1	7,6	1,8-13,7	
Opioidi i amfetamini i/ili kokain	25/127	19,7	11,4	5,6-17,6	101/300	43,0	31,2	24,0-38,4	24/86	27,9	23,8	12,4-35,6	
Injektirali metadon ili buprenorfin (među onima koji su koristili opioide u posljednjih 30 dana)	93/116	80,2	82,7	71,1-94,0	160/288	55,6	42,1	33,3-50,2	60/73	82,2	81,4	70,2-92,8	
Droga injektirana u posljednjih 30 dana [Moguće je više odgovora]													
Crack kokain pomiješan s heroinom	0/127	0,0	/	/	0/300	0,0	/	/	0/86	0,0	/	/	
Kokain u prahu pomiješan s heroinom	1/127	0,8	0,5	< 1,1	68/300	22,7	22,8	15,8-29,8	0/86	0,0	/	/	
Čisti heroin	39/127	30,7	25,6	13,3-37,7	184/300	61,3	65,2	57,2-73,2	32/86	37,2	42,2	28,5-55,7	
Metadon (Metadon Alkaloid, Heptanon)	63/127	49,6	46,1	28,0-64,3	138/300	46,0	31,6	24,6-38,3	52/86	60,5	62,8	50,3-75,3	
Buprenorfin (Subutex, Buprenorfin Alkaloid, Suboxone)	32/127	25,2	32,5	18,3-47,0	27/300	9,0	8,5	3,7-13,3	10/86	11,6	16,0	4,3-27,8	
Tramadol/Tramal/Zaldiar	2/127	1,6	0,4	< 0,8	1/300	0,3	0,1	0,1-0,1	3/86	3,5	2,7	< 6,2	
Benzodiazepin (Apaurin/Normabel)	1/127	0,8	0,5	< 1,2	1/300	0,3	0,1	0,1-0,1	6/86	7,0	8,4	1,9-14,6	
Kokain	24/127	18,9	12,7	4,4-20,9	81/300	27,0	32,1	23,7-40,5	34/86	39,5	29,9	17,5-41,9	
Crack kokain	0/127	0,0	/	/	0/300	0,0	/	/	0/86	0,0	/	/	
Amfetamin ili metamfetamin	17/127	13,4	8,3	2,8-13,8	25/300	8,3	4,3	2,4-6,3	5/86	5,8	2,3	< 4,6	
Antidepresiv (Wellbutrin)	4/127	3,1	4	< 9,8	0/300	0,0	/	/	3/86	3,5	3,2	< 7,6	
Neki drugi opioid	0/127	0,0	/	/	1/300	0,3	0,2	0,1-0,3	0/86	0,0	/	/	
Nešto drugo	0/127	0,0	/	/	1/300	0,3	0,1	< 0,2	1/86	1,2	0,7	< 2,2	
Nema valjan odgovor	3/130	0,8	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	
Svakodnevno injektirali drogu u posljednjih 30 dana	22/129	17,1	14,3	4,1-24,0	86/300	28,7	23,2	16,7-29,7	18/85	21,2	19,6	9,0-29,6	

Nema valjan odgovor	1/130	0,8	/	/	/	/	/	/	/	1/86	0,3	/	/																																																																													
Svakodnevno injektirali amfetamine ili metamfetamine u posljednjih 30 dana	5/17	29,4	19,9	2,7-34,5	2/25	8,0	4,8	/*		0/5	0,0	/	/																																																																													
U posljednjih 30 dana, broj injektiranja na dan																																																																																										
Jedno	85/128	66,4	62,5	47,7-77,1	197/300	65,7	67,2	59,9-74,5		39/86	45,3	51,4	38,6-64,1																																																																													
Dva	15/128	11,7	8,7	3,5-13,7	65/300	21,7	20,2	13,7-26,7		17/86	19,8	20,0	9,9-30,3																																																																													
Tri	17/128	13,3	16,1	5,1-27,6	27/300	9,0	10,2	6,0-14,5		16/86	18,6	13,9	5,6-21,7																																																																													
Četiri ili više	11/128	8,6	12,7	< 26,0	11/300	3,7	2,4	0,7-4,1		14/86	16,3	14,7	5,7-24,0																																																																													
Nema valjan odgovor	2/130	/	/	/	/	/	/	/		/	/	/	/																																																																													
Mjesto injektiranja u posljednjih 30 dana [Moguće je više odgovora]																																																																																										
U mojoj kući/stanu	104/129	80,6	79,1	68,0-89,9	241/300	80,3	78,4	71,2-85,6		75/86	87,2	89,7	81,0-98,2																																																																													
U kući/stanu mojih prijatelja ili poznanih	34/129	26,4	23,4	12,4-35,5	140/300	46,7	46,1	38,1-54,3		47/86	54,7	51,4	38,2-64,4																																																																													
U javnom WC-u	3/129	2,3	1,2	< 2,4	21/300	7,0	6,3	2,7-9,8		11/86	12,8	12,8	3,2-22,3																																																																													
U WC-u restorana/kafića/kluba/ hotela	2/129	1,6	1,0	< 2,4	27/300	9,0	11,5	5,8-17,2		5/86	5,8	6,8	< 16,2																																																																													
U kući dilera droge	1/129	0,8	0,5	< 1,2	29/300	9,7	9,5	4,7-14,5		3/86	3,5	3,5	< 8,0																																																																													
Na nekom javnom mjestu (u parku, na ulici, u garaži, na plaži, u napuštenoj zgradi)	20/129	15,5	12,8	4,2-21,3	66/300	22,0	28,9	20,5-37,5		12/86	14,0	14,3	4,4-24,5																																																																													
U automobilu	0/129	0,0	/	/	20/300	6,7	3,8	1,8-5,8		0/86	0,0	/	/																																																																													
U haustoru/ulazu zgrade	2/129	1,6	0,9	< 2,1	25/300	8,3	11,6	5,3-18,0		5/86	5,8	3,4	< 7,2																																																																													
U zatvoru	1/129	0,8	0,5	< 1,2	1/300	0,3	0,1	< 0,1		0/86	0,0	/	/																																																																													
Negdje drugdje	1/129	0,8	0,7	< 1,8	7/300	2,3	1,3	0,2-2,4		0/86	0,0	/	/																																																																													
Nema valjan odgovor	1/130	/	/	/	/	/	/	/		/	/	/	/																																																																													
<table border="1" style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <thead> <tr> <th rowspan="2"></th> <th colspan="2">Uzorak</th> <th colspan="2">Procjena u populaciji</th> <th colspan="2">Uzorak</th> <th colspan="2">Procjena u populaciji</th> <th colspan="2">Uzorak</th> <th colspan="2">Procjena u populaciji</th> </tr> <tr> <th>M</th> <th>SD</th> <th>M</th> <th>SD</th> <th>M</th> <th>SD</th> <th>M</th> <th>SD</th> <th>M</th> <th>SD</th> <th>M</th> <th>SD</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>Prosječan broj dana (u posljednjih 30 dana) injektirali drogu barem jedan put na dan</td> <td>9,8</td> <td>10,6</td> <td>8,7</td> <td>10,0</td> <td>15,2</td> <td>11,1</td> <td>13,3</td> <td>10,9</td> <td>10,4</td> <td>11,4</td> <td>8,7</td> <td>11,3</td> </tr> <tr> <td>Prosječan broj dana (u posljednjih 30 dana) injektirali amfetamine ili metamfetamine barem jedan put na dan</td> <td>12,1</td> <td>12,7</td> <td>9,1</td> <td>11,9</td> <td>6,8</td> <td>7,8</td> <td>7,0</td> <td>6,7</td> <td>1,4</td> <td>0,5</td> <td>1,5</td> <td>0,6</td> </tr> <tr> <td>Prosječan broj injektiranja u jednom danu (u posljednjih 30 dana)</td> <td>1,9</td> <td>1,7</td> <td>2,1</td> <td>1,9</td> <td>1,6</td> <td>1,2</td> <td>1,5</td> <td>1,2</td> <td>2,9</td> <td>4,6</td> <td>2,4</td> <td>3,7</td> </tr> <tr> <td>Prosječan broj injektiranja u posljednjih 30 dana</td> <td>23,2</td> <td>45,2</td> <td>20,6</td> <td>33,0</td> <td>25,7</td> <td>27,2</td> <td>22,8</td> <td>26,2</td> <td>43,2</td> <td>108,9</td> <td>32,0</td> <td>82,3</td> </tr> </tbody> </table>															Uzorak		Procjena u populaciji		Uzorak		Procjena u populaciji		Uzorak		Procjena u populaciji		M	SD	M	SD	M	SD	M	SD	M	SD	M	SD	Prosječan broj dana (u posljednjih 30 dana) injektirali drogu barem jedan put na dan	9,8	10,6	8,7	10,0	15,2	11,1	13,3	10,9	10,4	11,4	8,7	11,3	Prosječan broj dana (u posljednjih 30 dana) injektirali amfetamine ili metamfetamine barem jedan put na dan	12,1	12,7	9,1	11,9	6,8	7,8	7,0	6,7	1,4	0,5	1,5	0,6	Prosječan broj injektiranja u jednom danu (u posljednjih 30 dana)	1,9	1,7	2,1	1,9	1,6	1,2	1,5	1,2	2,9	4,6	2,4	3,7	Prosječan broj injektiranja u posljednjih 30 dana	23,2	45,2	20,6	33,0	25,7	27,2	22,8	26,2	43,2	108,9	32,0	82,3
	Uzorak		Procjena u populaciji		Uzorak		Procjena u populaciji		Uzorak		Procjena u populaciji																																																																															
	M	SD	M	SD	M	SD	M	SD	M	SD	M	SD																																																																														
Prosječan broj dana (u posljednjih 30 dana) injektirali drogu barem jedan put na dan	9,8	10,6	8,7	10,0	15,2	11,1	13,3	10,9	10,4	11,4	8,7	11,3																																																																														
Prosječan broj dana (u posljednjih 30 dana) injektirali amfetamine ili metamfetamine barem jedan put na dan	12,1	12,7	9,1	11,9	6,8	7,8	7,0	6,7	1,4	0,5	1,5	0,6																																																																														
Prosječan broj injektiranja u jednom danu (u posljednjih 30 dana)	1,9	1,7	2,1	1,9	1,6	1,2	1,5	1,2	2,9	4,6	2,4	3,7																																																																														
Prosječan broj injektiranja u posljednjih 30 dana	23,2	45,2	20,6	33,0	25,7	27,2	22,8	26,2	43,2	108,9	32,0	82,3																																																																														

* Nije moguće procijeniti.

3.3.2.7 Uključenost u programe prevencije

Više od dvije trećine OID iz Rijeke (69,0%) i Splita (70,1%) nekad je tijekom života koristilo usluge programa za zamjenu igala i šprica. U Zagrebu je manje od pola OID koristilo navedene usluge (46,0%). Otprilike pola riječkih (49,1%) i splitskih (50,9%) OID u posljednja je tri mjeseca primilo dvije ili više intervencija programa prevencije HIV-a. U Zagrebu je taj udio bio nešto niži (41,3%). Osim zaprimanja sterilnih igala i šprica, otprilike trećina OID iz sva tri grada je dobila kondome i/ili lubrikante te savjete o upotrebi kondoma i zaštiti spolnog zdravlja.

Tablica 13. Uključenost u programe prevencije

	RIJEKA				SPLIT				ZAGREB			
	Uzorak		Procjena u populaciji		Uzorak		Procjena u populaciji		Uzorak		Procjena u populaciji	
	n/N	%	%	95% CI	n/N	%	%	95% CI	n/N	%	%	95% CI
Koristili usluge programa za zamjenu igala i šprica (ikad)												
Da	97/130	74,6	69,0	55,3-83,2	227/299	75,9	70,1	62,0-78,0	48/86	55,8	46,0	31,1-60,3
Nema valjan odgovor	/	/	/	/	1/300	0,3	/	/	/	/	/	/
Ponuđeni su im kondomi i/ili lubrikanti u posljednja tri mjeseca												
Da	75/129	58,1	58,8	43,0-74,1	175/300	58,3	54,3	45,6-63,0	38/86	44,2	36,1	23,4-49,0
Ne sjeća se	3/129	2,3	2,2	< 5,2	0/300	0,0	/	/	0/86	0,0	/	/
Nema valjan odgovor	1/130	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Primili dvije ili više intervencija programa prevencije HIV-a u posljednja tri mjeseca	70/129	54,3	49,1	33,2-63,9	158/300	52,7	50,9	42,6-59,3	41/86	47,7	41,3	27,3-54,6
Vrsta intervencije koju su primili u posljednja tri mjeseca:												
Dobili sterilne igle i šprice												
Da	98/129	76,0	70,0	54,4-86,0	175/300	58,3	54,2	45,5-63,0	43/86	50,0	41,8	27,6-56,4
Nema valjan odgovor	1/130	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Dobili kondome i/ili lubrikante												
Da	50/129	38,8	36,6	23,3-50,4	115/297	38,7	32,9	24,9-40,8	37/86	43,0	36,3	23,7-48,6
Nema valjan odgovor	1/130	/	/	/	3/300	1,00	/	/	/	/	/	/
Pričali o upotrebi kondoma i zaštiti spolnog zdravlja												
Da	57/129	44,2	36,8	23,2-50,3	146/298	49,0	46,9	38,8-55,0	39/86	45,3	37,3	24,4-50,1
Ne sjeća se	2/129	1,6	1,5	< 3,6	7/298	2,3	3,5	0,7-6,3	/	/	/	/
Nema valjan odgovor	1/130	/	/	/	2/300	0,7	/	/	/	/	/	/

3.3.2.8 Pristup sterilnom priboru za injektiranje

Većina OID u Rijeci i u Splitu mogla je nabaviti sterilne igle i šprice i ostali sterilni pribor posljednjih 30 dana. U prosjeku, za svoje su potrebe OID kupili ili nabavili 28 sterilnih igala i šprica u Rijeci, 66 u Splitu i 104 u Zagrebu, premda značajan udio OID u svim trima gradovima nije mogao nabaviti dovoljan broj besplatnih igala i šprica (7,7% u Rijeci, 5,0% u Splitu i 6,9% u Zagrebu). Štoviše, u Zagrebu je sterilne igle i šprice moglo nabaviti tek tri od četiri OID (75,3%), a sterilni ostali pribor za injektiranje tek dvije od tri OID (66,3%). Ovim podacima odgovara i raspodjela mjesta na kojima OID nabavljaju sterilne igle i šprice. U usporedbi s OID u Rijeci i u Splitu, znatno manje OID u Zagrebu igle i šprice najčešće nabavlja preko programa zamjene upotrjebljenih igala i šprica (5,6% u Splitu

i 7,8% u Zagrebu) ili u „drop in“ centru (27,9% u Rijeci, 43,5% u Splitu i 18,6% u Zagrebu). Kupovinu u ljekarni kao glavni izvor za nabavu sterilnih igala i šprica koristi 57,8% OID u Rijeci, 21,8% u Splitu i čak 68,2% u Zagrebu.

Tablica 14. Nabava igala i šprica u posljednjih 30 dana

	RIJEKA				SPLIT				ZAGREB			
	Uzorak		Procjena u populaciji		Uzorak		Procjena u populaciji		Uzorak		Procjena u populaciji	
	n/N	%	%	95% CI	n/N	%	%	95% CI	n/N	%	%	95% CI
Mogli nabaviti sterilne igle i šprice												
Da	128/130	98,5	98,6	> 96,3	299/299	100	/	/	74/86	86,0	75,3	61,1-88,9
Nema valjan odgovor	/	/	/	/	1/300	0,3	/	/	/	/	/	/
Mogli nabaviti sterilni pribor (sterilna žlica, kuhalo, filter, itd.)												
Da	122/125	97,6	97,6	> 94,8	237/237	100	/	/	28/37	75,7	66,3	45,3-87,6
Ne koriste navedeni pribor	5/130	3,8	/	/	62/299	20,7	/	/	49/86	57,0	/	/
Nema valjan odgovor	/	/	/	/	1/300	0,3	/	/	/	/	/	/
Nisu nabavljali besplatne igle i šprice												
Da	43/130	33,1	38,9	21,6-56,3	38/299	12,7	12,6	7,0-18,2	34/86	39,5	45,8	28,7-63,2
Nema valjan odgovor	/	/	/	/	1/300	0,3	/	/	/	/	/	/
Nisu mogli nabaviti dovoljan broj besplatnih igala i šprica												
Da	15/127	11,8	7,7	2,6-12,8	14/297	4,7	5,0	1,8-8,2	6/86	7,0	6,9	1,4-12,3
Nema valjan odgovor	3/130	2,3	/	/	3/300	1,0	/	/	/	/	/	/
Mjesta na kojima su nabavljali sterilne igle i šprice [Moguće je više odgovora]												
Nisam nabavio sterilne igle i šprice	2/130	1,5	4,4	< 11,8	2/300	0,7	0,7	< 1,6	0/86	0,0	/	/
Kupio/la sam ih u ljekarni	92/130	70,8	73,0	61,6-84,4	135/300	45,0	45,9	37,0-54,6	75/86	87,2	90,9	83,7-97,8
Kupio sam ih na ulici	0/130	0,0	/	/	6/300	2,0	3,3	< 7,6	3/86	3,5	2,2	< 5,2
Ukrao sam ih	0/130	0,0	/	/	2/300	0,7	0,1	0,1-0,2	0/86	0,0	/	/
Preko programa zamjene upotrijebljenih igala i šprica	3/130	2,3	1,8	< 4,5	58/300	19,3	13,1	8,7-17,5	21/86	24,4	16,0	5,7-26,3
U „drop in“ centru	88/130	67,7	62,4	46,3-78,8	168/300	56,0	52,4	43,8-61,0	26/86	30,2	30,6	17,7-43,3
Preko seksualnog/e partnera/ice	0/130	0,0	/	/	30/300	10,0	5,9	3,4-8,4	1/86	1,2	2,2	< 5,7
Od osobe koja isto injektira droge	3/130	2,3	1,9	< 3,8	114/300	38,0	40,3	32,2-48,5	3/86	3,5	1,5	< 3,6
Preko prijatelja ili članova obitelji	4/130	3,1	2,1	< 3,8	99/300	33,0	31,3	24,0-38,1	5/86	5,8	5,4	0,3-10,5
Preko dilera droge	0/130	0,0	/	/	18/300	6,0	6,1	2,2-9,8	0/86	0,0	/	/
Glavni izvor za nabavu sterilnih igala i šprica												
Nisam nabavio/la sterilne igle i šprice	3/130	2,3	4,5	< 11,6	2/300	0,7	0,7	< 1,6	0/86	0,0	/	/
Kupio/la sam ih u ljekarni	78/130	60,0	57,8	42,3-73,2	63/300	21,0	21,8	14,5-29,1	56/86	65,1	68,2	56,6-79,8
Kupio sam ih na ulici	12/130	9,2	8,4	0,8-16,0	1/300	0,3	0,2	< 0,4	2/86	2,3	1,7	< 4,2

Ukrao sam ih	1/130	0,8	0,9	< 2,4	0/300	0,0	/	/	0/86	0,0	/	/
Preko programa zamjene upotrijebljenih igala i šprica	0/130	0,0	/	/	20/300	6,7	5,6	2,3-8,9	9/86	10,5	7,8	1,2-14,3
U „drop in“ centru	35/130	26,9	27,9	12,9-42,9	134/300	44,7	43,5	35,0-52,0	16/86	18,6	18,6	9,1-28,3
Preko seksualnog/e partnera/ ice	0/130	0,0	/	/	9/300	3,0	1,5	0,5-2,6	1/86	1,2	2,2	< 6,0
Od osobe koja isto injektira droge	0/130	0,0	/	/	44/300	14,7	18,7	11,8-25,6	1/86	1,2	0,5	< 1,3
Preko prijatelja ili članova obitelji	1/130	0,8	0,4	< 1,0	25/300	8,3	7,8	4,5-11,1	1/86	1,2	1,1	< 3,3
Preko dilera droge	0/130	0,0	/	/	2/300	0,7	0,1	0,1-0,2	0/86	0,0	/	/
	Uzorak		Procjena u populaciji		Uzorak		Procjena u populaciji		Uzorak		Procjena u populaciji	
	M	SD	M	SD	M	SD	M	SD	M	SD	M	SD
U posljednjih 30 dana:												
Prosječan ukupan broj dobivenih ili nabavljenih sterilnih igala i šprica iz svih izvora	65,9	139,9	44,1	108,9	103,1	148,9	79,1	127,4	87,9	171,1	106,1	252,9
Prosječan broj besplatnih dobivenih ili nabavljenih sterilnih igala i šprica iz svih izvora	56,5	139,4	37,8	106,0	90,5	147,9	67,0	125,5	37,1	51,1	30,1	44,2
Prosječan broj dobivenih ili nabavljenih sterilnih igala i šprica iz svih izvora, samo za njihove potrebe	41,8	101,8	28,4	85,6	87,0	123,6	66,0	94,7	84,9	170,0	103,7	252,9

3.3.2.9 Korištenje sterilnog pribora za injektiranje

Pri posljednjem injektiranju, gotovo devet od deset OID koristio je sterilne igle i šprice (86,7% u Rijeci, 88,6% u Splitu i 90,0% u Zagrebu), dok je korištenje sterilnog ostalog pribora (sterilna žlica, kuhalo, filter, itd.) nešto rjeđe (77,8% OID u Rijeci, 77,7% u Splitu i 66,5% u Zagrebu koristili su sterilni ostali pribor pri posljednjem injektiranju). Također, u posljednjih 30 dana tek 38,0% OID iz Rijeke, 63,2% iz Splita i 52,6% iz Zagreba nije koristilo igle ili šprice koje su sami već koristili, a 40,2% OID iz Rijeke, 57,8% iz Splita i 48,7% iz Zagreba ih nije koristilo ostali pribor za injektiranje koji su sami već koristili.

Tablica 15. Korištenje sterilnog pribora za injektiranje

	RIJEKA				SPLIT				ZAGREB			
	Uzorak		Procjena u populaciji		Uzorak		Procjena u populaciji		Uzorak		Procjena u populaciji	
	n/N	%	%	95% CI	n/N	%	%	95% CI	n/N	%	%	95% CI
Korištenje sterilne igle i šprice pri posljednjem injektiranju												
Da	122/130	93,8	86,7	> 63,6	264/299	88,3	88,6	83,3-93,9	77/86	89,5	90,0	83,1-96,9
Ne sjeća se	1/130	0,8	0,4	< 1,2	0/299	0,0	/	/	3/83	3,5	4,8	< 10,2
Nema valjan odgovor	/	/	/	/	1/300	0,3	/	/	/	/	/	/
Koristili igle ili šprice koju su sami već koristili (u posljednjih 30 dana)												
Svaki put	7/129	5,4	5,7	< 11,9	2/300	0,7	0,5	< 1,2	5/86	5,8	5,0	0,4-9,6
Više od pola	9/129	7,0	4,5	0,9-8,1	23/300	7,7	3,3	1,9-4,7	11/86	12,8	11,0	3,3-18,8
Otprilike pola	11/129	8,5	14,5	< 29,5	40/300	13,3	11,8	6,4-17,1	2/86	2,3	0,8	< 2,6
Rjeđe od pola	48/129	37,2	37,3	21,5-52,5	85/300	28,3	21,2	16,0-26,3	27/86	31,4	30,6	18,7-42,4
Nikad	54/129	41,9	38,0	24,8-52,2	150/300	50,0	63,2	56,0-70,5	41/86	47,7	52,6	40,2-64,9
Nema valjan odgovor	1/130	0,8	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Korištenje sterilnog pribora (sterilna žlica, kuhalo, filter, itd.) pri posljednjem injektiranju												
Da	115/125	92,0	77,8	57,5-95,8	184/237	77,6	77,7	69,6-85,9	26/37	70,3	66,5	43,8-89,6
Ne sjeća se	0/125	0,0	/	/	1/237	0,4	0,4	< 1,2	0/37	0,0	/	/
Ne koriste navedeni pribor	5/130	3,8	/	/	62/299	20,6	/	/	49/86	57,0	/	/
Nema valjan odgovor	/	/	/	/	1/300	0,3	/	/	/	/	/	/
Koristili pribor (žlicu, kuhalo, filter/vatice, kiselinu ili vodu za injektiranje) koju su sami već koristili (u posljednjih 30 dana)												
Svaki put	2/124	1,6	2,2	< 5,6	2/238	0,8	0,7	< 1,5	4/37	10,8	13,6	0,4-26,8
Više od pola	11/124	8,9	4,6	1,6-7,6	28/238	11,8	5,4	2,7-7,7	4/37	10,8	4,7	< 9,6
Otprilike pola	9/124	7,3	15,9	< 33,8	34/238	14,3	13,9	7,4-20,3	1/37	2,7	4,4	< 15,6
Rjeđe od pola	49/124	39,5	37,0	21,1-52,4	61/238	25,6	22,3	15,3-29,0	10/37	27,0	28,7	9,3-48,2
Nikad	53/124	42,7	40,2	26,0-55,0	113/238	47,5	57,8	48,8-67,6	18/37	48,7	48,7	27,8-69,8
Ne koriste navedeni pribor	5/130	3,8	/	/	62/299	20,6	/	/	49/86	57,0	/	/
Nema valjan odgovor	1/125	0,8	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/

3.3.2.10 Dijeljenje pribora za injektiranje

Veći udio OID u Zagrebu (41,5%) u odnosu na OID u Rijeci (16,2%) i u Splitu (15,5%) u posljednjih je 30 dana koristio već napunjenu špricu koju im je netko drugi pripremio. Dijeljenje korištenog pribora za injektiranje također je u većoj mjeri zastupljeno među OID u Zagrebu u usporedbi s OID u Rijeci i u Splitu. U Zagrebu je jedna od četiri OID koristila igle i šprice koje je netko drugi već koristio (26,5%), u usporedbi s jednom od šest OID u Rijeci (14,7%) i jednom od deset OID u Splitu (8,9%). Otprilike je isti udio OID u trima gradovima svoje igle i šprice drugima dao, posudio ili iznajmio nakon injektiranja (10,8% u Rijeci, 8,7% u Splitu i 31,2% u Zagrebu). OID u trima gradovima koji su dijelili pribor za injektiranje, u prosjeku su s dvjema drugim osobama dijelili korištene igle i šprice odnosno ostali pribor za injektiranje.

Tablica 16. Dijeljenje pribora za injektiranje

	RIJEKA				SPLIT				ZAGREB			
	Uzorak		Procjena u populaciji		Uzorak		Procjena u populaciji		Uzorak		Procjena u populaciji	
	n/N	%	%	95% CI	n/N	%	%	95% CI	n/N	%	%	95% CI
Koristili već napunjenu špricu koju im je netko drugi pripremio (u posljednjih 30 dana)												
Svaki put	1/128	0,8	0,2	< 0,5	5/300	1,7	1,9	0,3-3,6	2/86	2,3	2,6	< 6,0
Više od pola	4/128	3,1	1,6	< 3,4	4/300	1,3	0,9	< 2,2	1/86	1,2	0,4	< 1,1
Otprilike pola	2/128	1,6	0,9	< 1,7	8/300	2,7	4,8	0,3-9,3	5/86	5,8	4,6	< 9,3
Rjeđe od pola	21/128	16,4	13,5	4,2-22,9	30/300	10,0	7,9	4,3-11,4	30/86	34,9	33,9	22,1-45,3
Nikad	100/128	78,1	83,8	73,9-93,6	253/300	84,3	84,5	78,8-90,3	48/86	55,8	58,5	46,9-70,4
Nema valjan odgovor	2/130	1,7	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Koristili igle ili šprice koje je netko drugi već koristio (u posljednjih 30 dana)												
Svaki put	0/129	0,0	/	/	1/298	0,3	0,2	< 0,4	0/86	0,0	/	/
Više od pola	2/129	1,6	1,0	< 2,6	0/298	0,0	/	/	0/86	0,0	/	/
Otprilike pola	2/129	1,6	1,1	< 2,6	4/298	1,3	3,1	< 7,4	2/86	2,3	2,0	< 5,1
Rjeđe od pola	19/129	14,7	12,6	3,9-21,2	29/298	9,7	5,7	3,3-8,2	24/86	27,9	24,5	13,4-35,6
Nikad	106/129	82,2	85,3	76,4-94,4	264/298	88,6	91,1	86,2-95,9	60/86	69,8	73,5	62,2-84,9
Nema valjan odgovor	1/130	0,8	/	/	2/300	0,7	/	/	/	/	/	/
Nakon injektiranja dali, posudili, iznajmili ili prodali igle ili šprice (u posljednjih 30 dana)												
Svaki put	0/129	0,0	/	/	0/298	0,0	/	/	0/86	0,0	/	/
Više od pola	1/129	0,8	0,8	< 2,2	1/298	0,3	0,2	< 0,4	2/86	2,3	2,6	< 6,0
Otprilike pola	2/129	1,6	0,7	< 1,7	1/298	0,3	2,0	< 6,2	1/86	1,2	0,2	< 0,6
Rjeđe od pola	13/129	10,1	9,3	1,2-17,3	29/298	9,7	6,5	3,6-9,4	27/86	31,4	28,4	17,3-39,7
Nikad	113/129	87,6	89,2	81,1-97,4	267/298	89,6	91,3	86,2-96,4	56/86	65,1	68,8	56,8-80,6
Nema valjan odgovor	1/130	0,8	/	/	2/300	0,7	/	/	/	/	/	/
Koristili pribor (žlicu, kuhalo, filter/vatice, kiselinu ili vodu za injektiranje) koji je netko drugi već koristio (u posljednjih 30 dana)												
Svaki put	0/125	0,0	/	/	1/238	0,4	0,2	< 0,5	0/37	0,0	/	/
Više od pola	2/125	1,6	0,6	< 1,4	8/238	3,4	2,4	0,5-4,2	3/37	8,1	4,5	< 10,8
Otprilike pola	0/125	0,0	/	/	13/238	5,5	5,8	0,3-11,2	0/37	0,0	/	/
Rjeđe od pola	11/125	8,8	6,2	0,3-11,7	30/238	12,6	9,3	5,0-13,1	13/37	35,1	39,2	19,8-59,1
Nikad	112/125	89,6	93,2	87,7-99,2	186/238	78,2	82,4	75,8-89,3	21/37	56,8	56,2	35,3-77,0
Ne koriste navedeni pribor	5/130	3,8	/	/	62/299	20,6	/	/	49/86	57,0	/	/
Broj osoba s kojima su dijelili igle ili šprice koje su već bile korištene (u posljednjih 30 dana)												
Niti jedna osoba	107/130	82,3	89,0	81,9-96,0	263/300	87,7	89,9	85,1-94,7	66/86	76,7	77,5	66,8-88,1
Jedna osoba	17/130	13,1	7,1	1,4-12,9	21/300	7,0	4,9	2,4-7,4	8/86	9,3	9,5	0,8-18,0

Dvije ili više osoba	6/130	4,6	3,8	< 8,0	16/300	5,3	5,2	0,9-9,5	12/86	14,0	13,0	5,2-21,2
Broj osoba s kojima su dijelili pribor (žlicu, kuhalo, filter/vatice, kiselinu ili vodu za injektiranje) koji je već bio korišten (u posljednjih 30 dana) [ako koriste navedeni pribor]												
Niti jedna osoba	105/125	84,0	88,8	81,7-96,2	186/238	78,2	81,4	74,8-88,1	22/37	59,5	64,6	47,1-82,6
Jedna osoba	15/125	12,0	8,9	2,0-15,5	28/238	11,8	7,5	4,1-10,7	6/37	16,2	18,9	1,6-35,8
Dvije ili više osoba	5/125	4,0	2,3	< 4,8	24/238	10,1	11,1	5,1-17,3	9/37	24,3	16,5	0,2-32,8
Ne koriste navedeni pribor	5/130	3,8	/	/	62/299	20,6	/	/	49/86	57,0	/	/
Osobe s kojima su dijelili igle ili špice koje su već bile korištene (u posljednjih 30 dana) [Moguće je više odgovora]												
Stalni seksualni partner ili netko s kime ste u vezi ili braku	9/22	40,9	33,7	10,7-55,0	14/37	37,8	29,9	/*	7/20	35,0	43,3	20,2-66,6
Povremeni seksualni partner, netko s kime niste u vezi ili braku	1/22	4,5	1,9	1,6-1,6	7/37	18,9	17,5	12,6-21,7	0/20	0,0	/	/
Diler droge	0/22	0,0	/	/	0/37	0,0	/	/	0/20	0,0	/	/
Prijatelj	10/22	45,5	50,8	51,7-51,7	23/37	62,2	68,6	51,4-88,1	12/20	60,0	59,8	39,7-80,0
Član obitelji	1/22	4,5	2,1	< 5,9	2/37	5,4	5,2	< 18,7	0/20	0,0	/	/
Nepoznata osoba	0/22	0,0	/	/	1/37	2,7	1,7	1,0-2,1	0/20	0,0	/	/
S uobičajenom grupom ljudi	1/22	4,5	1,3	< 2,1	2/37	5,4	21,2	12,3-35,6	2/20	10,0	5,8	2,1-9,5
Netko drugi	1/22	4,5	12,7	13,4-13,4	0/37	0,0	/	/	1/20	5,0	7,7	0,6-14,9
Nema valjan odgovor	1/23	0,8	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/
	Uzorak		Procjena u populaciji		Uzorak		Procjena u populaciji		Uzorak		Procjena u populaciji	
	M	SD	M	SD	M	SD	M	SD	M	SD	M	SD
U posljednjih 30 dana:												
Prosječan broj osoba s kojima su dijelili igle ili špice (među onima koji su ih dijelili)	1,7	2,0	1,9	2,1	1,7	1,0	1,9	1,1	2,0	1,1	2,1	1,2
Prosječan broj osoba s kojima su dijelili pribor (žlicu, kuhalo, filter/vatice, kiselinu ili vodu za injektiranje) (među onima koji su ih dijelili)	1,5	1,1	1,3	0,9	1,7	0,8	1,9	0,9	1,9	0,9	1,8	1,0

* Nije moguće procijeniti.

3.3.2.11 Predoziranje opijatnim drogama

U trima gradovima tijekom života opijatnom se drogom predoziralo blizu polovice OID (43,2% u Rijeci, 42,3% u Splitu i 47,2% u Zagrebu), premda je takvo iskustvo u posljednjih 12 mjeseci imalo znatno manje OID u svim trima gradovima (5,5% u Rijeci, 2,7% u Splitu i 4,2% u Zagrebu). Od OID koje su imale iskustvo predoziranja opijatnom drogom, tri ili više iskustva predoziranja imalo je 58,0% OID iz Rijeke, 45,0% iz Splita i 30,5% iz Zagreba. Pri posljednjem predoziranju najčešće korištena droga bio je čisti heroin (63,6% u Rijeci, 79,8% u Splitu i 47,8% u Zagrebu), ali znatan je broj OID uzimao i druge vrste droga. Točnije, OID pri posljednjem predoziranju koristile su metadon, kokain te u manjoj mjeri benzodiazepin. Od OID koje su se ikada predozirale, više od pola riječkih i splitskih OID predoziralo se od unosa kombinacije opijata i drugih psihoaktivnih tvari (57,1% u Rijeci, 58,9% u Splitu i 24,4% u Zagrebu). Pri posljednjem predoziranju hitna medicinska pomoć pružena je 77,5% OID iz Rijeke i tek dvama od tri OID iz Splita (57,9%) i iz Zagreba (62,5%).

Tablica 17. Predoziranje opijatima (osobno iskustvo)

	RIJEKA				SPLIT				ZAGREB			
	Uzorak		Procjena u populaciji		Uzorak		Procjena u populaciji		Uzorak		Procjena u populaciji	
	n/N	%	%	95% CI	n/N	%	%	95% CI	n/N	%	%	95% CI
Predoziranje opijatnim drogama (ikad)												
Da	76/130	58,5	43,2	29,4-57,0	158/300	52,7	42,3	34,4-50,4	49/85	57,6	47,2	33,9-60,9
Nema valjan odgovor	/	/	/	/	/	/	/	/	1/86	1,2	/	/
Predoziranje opijatnim drogama (u posljednjih 12 mjeseci)												
Da	11/130	8,5	5,5	0,8-10,2	17/300	5,7	2,7	1,3-4,0	6/85	7,1	4,2	0,5-7,9
Nema valjan odgovor	/	/	/	/	/	/	/	/	1/86	1,2	/	/
Broj predoziranja opijatnim drogama (ikad)												
Jednom	17/76	22,4	26,9	9,9-44,4	33/158	20,9	27,3	15,7-40,6	19/49	38,8	50,7	32,6-69,3
Dva puta	14/76	18,4	15,1	5,2-24,3	48/158	30,4	27,7	16,9-38,1	12/49	24,5	18,8	< 37,5
Tri puta ili više	45/76	59,2	58,0	39,2-76,9	77/158	48,7	45,0	31,9-56,9	18/49	36,7	30,5	16,9-44,1
Posljednji put su se predozirali:												
Prije više od 12 mjeseci	63/76	82,9	82,6	69,1-95,4	141/158	89,2	93,7	90,8-97,7	43/49	87,8	91,1	83,8-98,7
Tijekom posljednjih 12 mjeseci	11/76	14,5	12,9	0,7-24,9	17/158	10,8	6,3	2,3-9,2	6/49	12,2	8,9	1,3-16,2
Ne sjeća se	2/76	2,6	4,6	< 12,6	/	/	/	/	/	/	/	/
Droga pri posljednjem predoziranju [Moguće je više odgovora]												
Crack kokain pomiješan s heroinom	0/76	0,0	/	/	0/158	0,0	/	/	0/49	0,0	/	/
Kokain u prahu pomiješan s heroinom	1/76	1,3	1,0	0,6-1,4	31/158	19,6	20,4	9,7-31,6	0/49	0,0	/	/
Čisti heroin	49/76	64,5	63,6	47,8-79,5	115/158	72,8	79,8	72,3-89,0	22/49	44,9	47,8	30,3-64,8
Metadon (Metadon Alkaloid, Heptanon)	26/76	34,2	34,0	16,5-51,7	26/158	16,5	12,9	5,9-18,8	23/49	46,9	39,4	21,7-56,2
Buprenorfin (Subutex, Buprenorfin Alkaloid, Suboxone)	3/76	3,9	6,0	< 14,8	1/158	0,6	0,3	< 0,8	1/49	2,0	0,5	< 1,2
Tramadol/Tramal/Zaldiar	0/76	0,0	/	/	1/158	0,6	0,3	0,1-0,4	2/49	4,1	4,4	< 10,3

Benzodiazepin (Apaurin/ Normabel)	3/76	3,9	2,4	< 5,2	10/158	6,3	6,1	0,9-11,3	4/49	8,2	3,8	0,6-6,8	
Kokain	3/76	3,9	2,2	< 5,4	13/158	8,2	11,8	0,5-24,0	8/49	16,3	18,5	3,7-33,2	
Crack kokain	0/76	0,0	/	/	0/158	0,0	/	/	0/49	0,0	/	/	
Amfetamin ili metamfetamin	3/76	3,9	1,1	0,2-1,5	12/158	7,6	6,8	1,9-11,7	0/49	0,0	/	/	
Antidepresiv (Wellbutrin)	0/76	0,0	/	/	3/158	1,9	0,9	< 1,6	4/49	8,2	6,0	< 12,7	
Neki drugi opioid	0/76	0,0	/	/	1/158	0,6	1,6	< 5,2	0/49	0,0	/	/	
Nešto drugo	3/76	3,9	3,7	< 8,1	8/158	5,1	3,7	0,1-6,8	4/49	8,2	3,1	< 6,1	
Pružena hitna medicinska pomoć pri posljednjem predoziranju	Da	56/76	73,7	77,5	66,9-89,1	88/158	55,7	57,9	46,7-69,3	27/49	55,1	62,5	48,4-77,1
Predoziranje od kombinacije opijatnih droga i drugih psihoaktivnih tvari	Da	33/76	43,5	57,1	45,0-72,3	105/158	66,5	58,9	44,0-71,8	17/49	34,7	22,4	9,8-35,6
	Ne sjeća se	3/76	3,9	6,3	< 14,5	1/158	0,6	0,2	< 0,2	/	/	/	/
Broj predoziranja od kombinacije opijatnih droga i drugih psihoaktivnih tvari	Jednom	12/32	40,0	37,1	< 79,1	49/105	46,7	54,6	42,5-69,6	11/17	64,7	67,6	> 31,9
	Dva puta	5/32	16,7	14,1	< 30,5	27/105	25,7	21,1	11,2-29,6	4/17	23,5	11,8	< 45,2
	Tri puta ili više	15/32	43,3	48,8	15,0-82,3	29/105	27,6	24,3	13,3-33,9	2/17	11,8	20,6	< 43,4
	Nema valjan odgovor	1/33	3,0	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/
		Uzorak		Procjena u populaciji		Uzorak		Procjena u populaciji		Uzorak		Procjena u populaciji	
		M	SD	M	SD	M	SD	M	SD	M	SD	M	SD
Prosječan broj predoziranja		4,5	5,0	3,7	4,0	3,5	4,5	3,0	2,9	3,3	4,1	2,67	3,29

Većina OID u Rijeci (74,3%) i u Splitu (66,0%) i polovica OID u Zagrebu (50,6%) barem je jednom svjedočila predoziranju opijatnim drogama (Tablica 18). Među njima, OID u Rijeci su u prosjeku svjedočile predoziranju opijatnim drogama četiri puta, odnosno šest puta u Splitu i u Zagrebu. U situaciji predoziranja, hitnu pomoć znatno rjeđe zovu OID u Rijeci (60,5%) i u Splitu (56,7%), u usporedbi s OID u Zagrebu (81,7%).

Tablica 18. Predoziranje opijatima (iskustva drugih osoba)

	RIJEKA				SPLIT				ZAGREB			
	Uzorak		Procjena u populaciji		Uzorak		Procjena u populaciji		Uzorak		Procjena u populaciji	
	n/N	%	%	95% CI	n/N	%	%	95% CI	n/N	%	%	95% CI
Svjedočili predoziranje opijatnim drogama (ikad)												
Da	102/130	78,5	74,3	62,3-86,5	225/298	75,5	66,0	57,9-74,1	59/85	69,4	50,6	36,0-65,0
Ne sjeća se	1/130	0,8	0,3	< 0,7	1/298	0,3	0,1	< 0,2	0/85	0,0	/	/
Nema valjan odgovor	/	/	/	/	2/300	0,7	/	/	1/86	1,2	/	/
Broj svjedočenih predoziranja												
Jednom	28/101	27,7	27,5	13,2-41,7	20/225	8,9	15,3	7,4-24,1	9/59	15,3	14,6	1,8-27,4
2 – 5 puta	49/101	48,5	62,3	47,0-78,8	99/225	44,0	45,7	36,3-55,3	36/59	61,0	65,8	50,7-80,8
6 puta ili više	24/101	23,8	10,3	4,5-14,9	106/225	47,1	39,0	28,9-48,0	14/59	23,7	19,7	5,5-33,8

Nema valjan odgovor	1/102	1,0	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Pri posljednjem svjedočenju predoziranja [Moguće je više odgovora]												
Ništa se nije poduzelo	1/102	1,0	1,7	1,2-2,5	0/225	0,0	/	/	0/57	0,0	/	/
Pozvao/la hitnu pomoć	64/102	62,7	60,5	42,8-77,8	124/225	55,1	56,7	46,7-66,8	43/57	75,4	81,7	71,7-91,6
Odveo/la ga/ju u bolnicu	4/102	3,9	2,5	< 4,9	40/225	17,8	22,9	14,6-31,8	4/57	7,0	8,4	0,8-15,9
Stavio/la ga/ju u bočni položaj	47/102	46,1	38,4	21,6-55,4	117/225	52,0	58,8	49,4-68,8	16/57	28,1	29,6	14,8-44,4
Primijeni/la masažu srca i/ili davao/la umjetno disanje	27/102	26,5	33,2	15,8-51,3	119/225	52,9	60,5	51,9-70,0	9/57	15,8	16,2	6,6-25,6
Pokušao/la probuditi osobu koja se predozirala uzrokovanjem boli, tuširanjem, kupanjem, stavljanjem leda, šamaranjem ili udaranjem u području prsnog koša	30/102	29,4	36,1	18,0-54,8	191/225	84,9	86,7	81,3-92,2	23/57	40,4	28,6	15,2-41,4
Injektirao/la sam mu stimulativne droge, vodu ili sol	29/102	28,4	29,7	11,5-48,1	143/225	63,6	65,0	56,2-73,8	14/57	24,6	19,6	7,8-30,8
Zvao/la ga/ju imenom pokušavajući ga probuditi	17/102	16,7	9,3	1,9-16,3	167/225	74,2	79,4	72,8-86,9	17/57	29,8	32,3	17,1-47,5
Dao/la mu/joj nalokson	1/102	1,0	0,8	< 1,8	2/225	0,9	0,7	< 1,8	1/57	1,8	0,9	< 3,0
Nema valjan odgovor	/	/	/	/	/	/	/	/	2/59	3,4	/	/
	Uzorak		Procjena u populaciji		Uzorak		Procjena u populaciji		Uzorak		Procjena u populaciji	
	M	SD	M	SD	M	SD	M	SD	M	SD	M	SD
Prosječan broj svjedočenih predoziranja	5,5	7,6	3,9	5,2	8,0	7,6	6,4	7,0	7,0	9,7	5,7	7,0

3.3.2.12 Uključenost u programe liječenja od ovisnosti o drogama

U sva tri grada je oko 70% OID tijekom života bilo uključeno u neki program odvikavanja od ovisnosti o drogama (75,0% u Rijeci, 69,4% u Splitu i 78,6% u Zagrebu). Dominantan oblik liječenja bio je izvanbolničko liječenje supstitucijskom terapijom metadonom (39,2% u Rijeci, 47,3% u Splitu i 65,2% u Zagrebu), dok je i liječenje u bolničkim uvjetima uz primjenu supstitucijske terapije često bilo u Zagrebu (36,9%). U usporedbi sa Zagrebom (6,0%), u Rijeci (24,7%) i Splitu (30,0%) znatno se češće liječe u terapijskim zajednicama/komunama. Nadalje, trenutno uključenih u program odvikavanja od ovisnosti o drogama je 57,3% OID iz Rijeke, 50,8% iz Splita i 73,3% iz Zagreba, najčešće u izvanbolničko liječenje supstitucijskom terapijom metadonom (25,3% u Rijeci, 31,9% u Splitu i 57,6% u Zagrebu). Neovisno o supstanci supstitucijske terapije, trenutno je na supstitucijskoj terapiji 77,9% riječkih, 49,2% splitskih i 75,9% zagrebačkih OID. Najčešće, OID nisu uključeni u neki od programa liječenja od ovisnosti o drogama jer misle da im liječenje nije potrebno ili jer još nisu spremne prestati koristiti droge.

Tablica 19. Iskustva s liječenjem od ovisnosti o drogama

	RIJEKA				SPLIT				ZAGREB			
	Uzorak		Procjena u populaciji		Uzorak		Procjena u populaciji		Uzorak		Procjena u populaciji	
	n/N	%	%	95% CI	n/N	%	%	95% CI	n/N	%	%	95% CI
Ikada bili uključeni u program odvikavanja od ovisnosti o drogama												
Da	101/130	77,7	75,0	59,3-90,7	234/299	84,7	69,4	60,8-77,9	72/85	84,7	78,6	68,0-89,2
Nema valjan odgovor	/	/	/	/	1/300	0,3	/	/	1/86	1,2	/	/
Tip programa u koji su bili uključeni [Moguće je više odgovora]												
Liječenje u bolničkim uvjetima uz primjenu supstitucijske terapije	19/130	14,6	13,7	5,3-22,0	102/299	34,1	28,2	20,8-35,6	37/85	43,5	36,9	23,5-50,2
Liječenje u bolničkim uvjetima bez primjene supstitucijske terapije	9/130	6,9	7,6	< 15,7	44/299	14,7	10,3	6,4-14,3	8/85	9,4	6,8	1,4-12,0
Izvanbolničko liječenje supstitucijskom terapijom metadonom u CMZ, ZJZ i kod LOM	51/130	39,2	27,8	16,1-40,1	170/299	56,9	47,3	38,6-55,8	62/85	72,9	65,2	53,5-77,0
Izvanbolničko liječenje supstitucijskom terapijom buprenorfinom u u CMZ, ZJZ i kod LOM	37/130	28,5	28,1	15,5-40,5	62/299	20,7	16,4	11,6-21,3	14/85	16,5	17,3	7,8-26,6
Liječenje u terapijskoj zajednici/komuni za pomoć osobama koje koriste droge	29/130	22,3	24,7	10,4-39,1	116/299	38,8	30,0	22,7-37,1	7/85	8,2	6,0	1,4-10,8
Liječenje u grupama za pomoć ili samopomoć	3/130	2,3	0,7	0,1-1,3	12/299	4,0	2,1	0,7-3,5	0/85	0,0	/	/
Nešto drugo	1/130	0,8	0,9	< 2,4	2/299	0,7	0,5	< 1,3	0/85	0,0	/	/
Nema valjan odgovor	/	/	/	/	1/300	0,3	/	/	1/86	1,2	/	/
Trenutačno uključeni u program odvikavanja od ovisnosti o drogama												
Da	79/129	61,2	57,3	41,1-73,2	184/299	61,5	50,8	42,7-59,1	66/85	77,7	73,3	62,6-84,1
Nema valjan odgovor	1/130	0,8	/	/	1/300	0,3	/	/	1/86	1,2	/	/
Tip programa u koji su trenutačno uključeni [Moguće je više odgovora]												
Liječenje u bolničkim uvjetima uz primjenu supstitucijske terapije	1/129	0,8	0,4	< 1,1	26/299	8,7	10,9	4,3-17,4	5/85	5,9	6,0	1,2-11,0
Liječenje u bolničkim uvjetima bez primjene supstitucijske terapije	0/129	0,0	/	/	1/299	0,3	0,7	< 1,8	1/85	1,2	1,8	< 4,5
Izvanbolničko liječenje supstitucijskom terapijom metadonom u CMZ, ZJZ i kod LOM	45/129	34,9	25,3	14,3-36,1	127/299	42,5	31,9	24,3-39,2	56/85	65,9	57,6	44,5-70,2

Izvanbolničko liječenje supstitucijskom terapijom buprenorfinom u u CMZ, ZJZ i kod LOM	29/129	22,5	24,9	13,3-36,3	30/299	10,0	7,5	4,0-10,9	12/85	14,1	15,2	6,1-24,5
Liječenje u terapijskoj zajednici/komuni za pomoć osobama koje koriste droge	6/129	4,7	6,9	0,2-13,6	0/299	0,0	/	/	0/85	0,0	/	/
Liječenje u grupama za pomoć ili samopomoć	0/129	0,0	/	/	2/299	0,7	0,2	< 0,3	0/85	0,0	/	/
Nešto drugo	1/129	0,8	0,9	< 2,4	0/299	0,0	/	/	0/85	0,0	/	/
Nema valjan odgovor	1/130	0,8	/	/	1/300	0,3	/	/	1/86	1,2	/	/
Razlozi neuključenosti u program liječenja od ovisnosti o drogama [Moguće je više odgovora]												
Ne treba liječenje	30/50	60,0	61,0	34,9-86,7	82/114	71,9	80,0	74,0-87,0	3/17	17,6	32,7	2,4-63,3
Nisam spreman/na prestati koristiti drogu	4/50	8,0	2,3	1,6-2,3	80/114	70,2	72,8	61,9-84,1	9/17	52,9	56,1	27,5-85,1
Nemam zdravstveno osiguranje	0/50	0,0	/	/	3/114	2,6	0,9	< 1,7	2/17	11,8	20,2	< 47,6
Ne mogu si financijski priuštiti	0/50	0,0	/	/	3/114	2,6	4,2	0,5-8,2	1/17	5,9	7,6	< 23,5
Brinem da bi liječenje moglo utjecati na moj posao ili obrazovanje	2/50	4,0	2,4	1,8-2,8	13/114	11,4	11,7	2,4-20,8	0/17	0,0	/	/
Nemam vremena	2/50	4,0	18,4	12,4-25,1	27/114	23,7	26,5	15,1-38,3	0/17	0,0	/	/
Bojim se da bi netko mogao saznati da koristim drogu	3/50	6,0	3,4	< 7,5	11/114	9,6	8,7	3,7-13,6	3/17	17,6	13,5	< 28,8
Ne znam gdje potražiti pomoć	0/50	0,0	/	/	1/114	0,9	0,2	< 0,4	1/17	5,9	0,6	< 1,2
Neki drugi razlog	7/50	14,0	8,8	< 18,2	7/114	6,1	4,5	0,6-8,2	0/17	0,0	/	/
Nema valjan odgovor	/	/	/	/	1/115	0,9	/	/	2/19	10,5	/	/
Liječenje supstitucijskom terapijom												
metadonom ili buprenorfinom												
Nikad nije bio/la uključen/a	19/130	14,6	13,6	4,6-22,5	73/299	24,4	34,2	25,8-42,5	13/84	15,5	20,2	9,5-31,0
Trenutno sam na supstitucijskoj terapiji	95/130	73,1	77,9	67,5-88,5	181/299	60,5	49,2	41,1-57,4	67/84	79,8	75,9	64,9-86,8
U posljednjih 30 dana	3/130	2,3	2,3	< 6,0	3/299	1,0	1,1	< 2,5	2/84	2,4	2,5	< 6,3
Prije više od 30 dana, ali u posljednjih 6 mjeseci	0/130	0,0	/	/	3/299	1,0	0,4	< 0,8	0/84	0,0	/	/
Prije više od 6 mjeseci	10/130	7,7	3,9	< 7,3	37/299	12,4	14,5	8,8-20,3	0/84	0,0	/	/
Ne sjeća se	3/130	2,3	2,2	< 5,4	2/299	0,7	0,6	< 1,4	2/84	2,4	1,4	< 3,3
Nema valjan odgovor	/	/	/	/	1/300	0,3	/	/	2/86	2,3	/	/

3.3.2.13 Iskustva s policijom i boravak u zatvoru

U posljednjih je 12 mjeseci policija zaustavila i legitimirala značajan udio OID u trima gradovima (38,0% u Rijeci, 41,0% u Splitu i 48,9% u Zagrebu). Pri posljednjem zaustavljanju i legitimiranju, policija je bez poštovanja tretirala otprilike trećinu OID u Rijeci (39,9%), i četvrtinu OID u Splitu (29,4%) i Zagrebu (28,2%). U trima gradovima vrlo je mali udio OID bio uhićen zbog uporabe droge u posljednjih 12 mjeseci (5,9% u Rijeci, 11,7% u Splitu i 7,9% u Zagrebu).

Tablica 20. Iskustva s policijom u posljednjih 12 mjeseci

	RIJEKA				SPLIT				ZAGREB			
	Uzorak		Procjena u populaciji		Uzorak		Procjena u populaciji		Uzorak		Procjena u populaciji	
	n/N	%	%	95% CI	n/N	%	%	95% CI	n/N	%	%	95% CI
Broj legitimacija na ulici u posljednjih 12 mjeseci												
Niti jednom	70/130	53,8	62,0	48,4-75,2	156/300	52,0	59,0	51,0-66,9	41/86	47,7	51,1	36,6-65,6
Jednom	15/130	11,5	7,9	3,4-12,5	56/300	18,7	17,5	11,3-23,8	9/86	10,5	11,9	3,1-20,8
Dva puta	9/130	6,9	9,2	1,3-17,1	35/300	11,7	8,2	4,8-11,7	14/86	16,3	11,2	3,3-19,1
Tri puta ili više	36/130	27,7	20,8	11,6-30,6	53/300	17,7	15,2	9,3-21,2	22/86	25,6	25,8	12,3-39,2
Tretman pri posljednjoj legitimaciji na ulici												
Potpuno bez poštovanja	9/60	15,1	14,0	< 28,4	20/144	13,9	9,5	2,1-15,7	8/44	18,2	20,9	3,8-37,8
Bez poštovanja	10/60	16,7	25,9	11,6-42,1	24/144	16,7	19,9	7,2-33,5	5/44	11,4	7,3	1,4-13
Niti bez poštovanja, niti s poštovanjem	2/60	3,3	2,6	< 6,7	39/144	27,1	29,6	16,5-43,7	8/44	18,2	23,2	9,7-36,5
S poštovanjem	38/60	63,3	54,0	32,5-73,8	54/144	37,5	38,4	25,4-51,1	21/44	47,7	46,4	28,3-65,1
S puno poštovanja	1/60	1,7	3,5	2,2-5,1	7/144	4,9	2,6	0,8-3,9	2/44	4,5	2,2	< 5,8
Nema valjan odgovor	/	/	/	/	/	/	/	/	1/45	2,2	/	/
Broj uhićenja zbog uporabe droge u posljednjih 12 mjeseci												
Niti jednom	123/130	94,6	94,1	88,2-99,9	260/300	86,7	88,3	82,9-93,6	79/86	91,9	92,1	85,8-98,4
Jednom	6/130	4,6	5,5	< 11,3	30/300	10,0	9,6	4,7-14,4	3/86	3,5	3,5	< 7,4
Dva puta	0/130	0,0	/	/	7/300	2,3	0,9	0,2-1,6	2/86	2,3	3,8	< 9,0
Tri puta ili više	1/130	0,8	0,4	< 1,1	3/300	1,0	1,3	< 3,8	2/86	2,3	0,6	< 1,3

Otprilike polovica OID su tijekom života boravili u zatvoru: 51,6% u Rijeci, 52,4% u Splitu i 47,2% u Zagrebu, a od njih, više od trećine je bilo u zatvoru tri puta ili više (41,8% u Rijeci, 34,7% u Splitu i 36,9% u Zagrebu). Od onih koji su ikada bili u zatvoru, u zatvoru je drogu injektiralo 17,1% OID iz Rijeke, 14,2% iz Splita i 0,5% iz Zagreba. Od OID koje su injektirale droge u zatvoru, prvenstveno iz Rijeke i Splita, velika većina ih nije koristila sterilne igle i šprice.

Tablica 21. Boravak u zatvoru

	RIJEKA				SPLIT				ZAGREB			
	Uzorak		Procjena u populaciji		Uzorak		Procjena u populaciji		Uzorak		Procjena u populaciji	
	n/N	%	%	95% CI	n/N	%	%	95% CI	n/N	%	%	95% CI
Boravak u zatvoru (ikad)												
Da	78/130	60,0	51,6	37,4-65,9	185/300	61,7	52,6	44,5-60,8	48/86	55,8	47,2	33,9-60,8
Broj boravaka u zatvoru												
Jednom	22/78	28,2	31,6	14,7-49,7	58/185	31,4	35,8	26,8-46,0	21/48	43,8	40,4	18,5-62,1
Dva puta	25/78	32,1	26,6	8,6-43,7	53/185	28,6	29,5	18,9-40,2	7/48	14,6	22,7	8,2-38,0
Tri puta ili više	31/78	39,7	41,8	21,2-62,1	74/185	40,0	34,7	24,7-43,6	20/48	41,7	36,9	18,5-54,8
Posljednji boravak u zatvoru u Hrvatskoj												
Prije više od pet godina	43/76	56,6	61,7	44,1-80,5	89/183	48,6	58,0	48,9-68,9	20/47	42,6	35,1	17,2-53,0
Prije više od 12 mjeseci ali manje od pet godina	16/76	21,1	23,4	9,2-37,6	67/183	36,6	30,1	20,1-39,1	14/47	29,8	37,3	17,2-57,5

U posljednjih 12 mjeseci	17/76	22,4	14,9	4,5-24,1	27/183	14,8	11,9	5,8-17,3	13/47	27,7	27,5	8,3-46,9
Nikad nisam bio/la u zatvoru u Hrvatskoj	1/78	1,3	/	/	2/185	1,1	/	/	1/48	2,1	/	/
Nema valjan odgovor	1/78	1,3	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Injektirali drogu u zatvoru												
Da	18/78	23,1	17,1	4,6-28,6	32/185	17,3	14,2	7,6-20,2	2/48	4,2	0,5	< 1,3
Učestalost korištenja sterilnih igala i šprica za injektiranje u zatvoru												
Svaki put	3/18	16,7	15,2	14,5-14,7	4/31	12,9	7,1	< 27,2	0/2	0,0	/	/
Više od pola	0/18	0,0	/	/	2/31	6,5	2,8	1,0-2,8	0/2	0,0	/	/
Otprilike pola	0/18	0,0	/	/	2/31	6,5	7,0	3,2-11,6	0/2	0,0	/	/
Rjeđe od pola	1/18	5,6	17,5	18,6-21,4	4/31	12,9	17,6	9,6-28,1	1/2	50,0	84,1	> 74,8
Nikad	14/18	77,8	67,3	64,0-66,9	19/31	61,3	65,6	44,2-87,9	1/2	50,0	15,9	< 25,2
Nema valjan odgovor	/	/	/	/	1/32	3,1	/	/	/	/	/	/
	Uzorak		Procjena u populaciji		Uzorak		Procjena u populaciji		Uzorak		Procjena u populaciji	
	M	SD	M	SD	M	SD	M	SD	M	SD	M	SD
Prosječan broj boravaka u zatvoru (među onima koji su ikad bili u zatvoru)	3,2	2,8	2,9	2,6	3,3	3,6	2,8	2,8	3,3	3,7	3,3	4,0

3.3.2.14 Iskustva stigmatizacije, nasilja i diskriminacije

Većina OID u Rijeci, Splitu i u Zagrebu u posljednjih 12 mjeseci imala iskustva stigmatizacije, nasilja i diskriminacije. Otprilike polovica OID u trima gradovima osjećala se isključeno iz obiteljskih aktivnosti (58,8% u Rijeci, 47,7% u Splitu i 63,3% u Zagrebu), većinu OID grdili su zbog korištenja droge (60,0% u Rijeci, 70,5% u Splitu i 74,9% u Zagrebu), a četvrtina OID imala je iskustvo ucjene zbog injektiranja droge (60,0% u Rijeci, 70,5% u Splitu i 74,9% u Zagrebu). Iskustvo fizičkog nasilja imala je jedna od tri OID u trima gradovima (37,0% u Rijeci, 36,9% u Splitu i 43,2% u Zagrebu), dok je seksualno nasilje doživjela svaka druga OID u Rijeci (55,5%) i jedna od šest, odnosno pet OID u Splitu (14,1%) i u Zagrebu (18,2%). Stigmatizacija i diskriminacija u zdravstvenom sustavu također je česta. Svaka peta OID u Rijeci (19,5%), svaka sedma u Splitu (13,5%) i svaka deseta u Zagrebu (8,7%) nije koristila zdravstvene usluge zbog stigme ili diskriminacije u posljednjih 12 mjeseci. Među OID koje jesu koristile zdravstvene usluge u posljednjih 12 mjeseci, mnoge ili nisu bile tretirane s poštovanjem (60,0% u Rijeci, 70,5% u Splitu i 74,9% u Zagrebu). Iskustvo fizičkog nasilja imala je jedna od tri OID u trima gradovima (37,3% u Rijeci, 13,6% u Splitu i 25,0% u Zagrebu) ili je zdravstveno osoblje imalo neprimjerene komentare i pitanja (60,0% u Rijeci, 70,5% u Splitu i 74,9% u Zagrebu). Iskustvo fizičkog nasilja imala je jedna od tri OID u trima gradovima (23,3% u Rijeci, 15,0% u Splitu i 20,3% u Zagrebu). Prilikom nabave sterilnih igala i šprica tijekom posljednjih 12 mjeseci u ljekarni, čak trećina OID u trima gradovima iskusila je neki oblik diskriminacije (36,6% u Rijeci, 42,3% u Splitu i 29,6% u Zagrebu).

Tablica 22. Iskustva stigmatizacije, nasilja i diskriminacije u posljednjih 12 mjeseci

	RIJEKA				SPLIT				ZAGREB			
	Uzorak		Procjena u populaciji		Uzorak		Procjena u populaciji		Uzorak		Procjena u populaciji	
	n/N	%	%	95% CI	n/N	%	%	95% CI	n/N	%	%	95% CI
Osjećaj isključenosti iz obiteljskih aktivnosti zbog injektiranja droge												
Ne	67/129	51,9	38,2	24,4-51,9	131/298	44,0	52,3	44,2-60,6	25/84	29,8	36,7	23,3-49,8
Da, u posljednjih 6 mjeseci	55/129	42,6	51,0	35,8-66,2	86/298	28,9	27,7	20,2-35,2	14/84	16,7	15,9	6,2-25,8
Da, u posljednjih 12 mjeseci	6/129	4,7	8,8	2,2-15,3	81/298	27,2	20,0	14,7-25,2	45/84	53,6	47,4	33,3-61,6
Ne znam	1/129	0,8	2,0	< 5,1	0/298	0,0	/	/	0/84	0,0	/	/
Nema valjan odgovor	1/130	0,8	/	/	2/300	0,7	/	/	2/86	2,3	/	/
Špotanje/grđenje/korenje zbog injektiranja droge												
Ne	49/130	37,7	40,1	24,3-56,0	59/300	19,7	29,4	20,9-38,3	13/85	15,3	25,2	12,7-38,7
Da, u posljednjih 6 mjeseci	68/130	52,3	46,7	32,1-61,2	134/300	44,7	41,0	33,2-48,9	15/85	17,6	17,4	7,1-27,6
Da, u posljednjih 12 mjeseci	13/130	10,0	13,3	4,0-22,4	107/300	35,7	29,5	22,7-36,1	57/85	67,1	57,5	43,6-70,3
Nema valjan odgovor	/	/	/	/	/	/	/	/	1/86	1,2	/	/
Ucjenjivanje zbog injektiranja droge												
Ne	101/129	78,3	71,2	56,5-86,0	186/299	62,2	72,3	65,4-79,1	58/85	68,2	73,7	61,2-86,3
Da, u posljednjih 6 mjeseci	23/129	17,8	25,7	10,8-40,5	52/299	17,4	13,7	8,5-18,9	2/85	2,4	1,2	< 2,3
Da, u posljednjih 12 mjeseci	5/129	3,9	3,2	0,1-6,1	57/299	19,1	13,2	9,0-17,5	25/85	29,4	25,1	12,6-37,7
Ne znam	0/129	0,0	/	/	4/299	1,3	0,8	< 1,6	0/85	0,0	/	/
Nema valjan odgovor	1/130	0,8	/	/	1/300	0,3	/	/	1/86	1,2	/	/
Iskustvo fizičkog nasilja												
Nikad	89/130	68,5	63,0	47,5-78,0	143/299	47,8	63,1	55,6-70,6	50/85	58,8	56,8	41,9-71,8
Ne u posljednjih 12 mjeseci	6/130	4,6	5,1	< 10,4	88/299	29,4	17,7	13,3-22,1	20/85	23,5	23,3	12,7-33,8
Jednom	15/130	11,5	20,1	5,8-35,2	33/299	11,0	9,5	4,6-14,3	7/85	8,2	10,3	< 21,2
2 do 5 puta	16/130	12,3	9,0	3,0-14,9	32/299	10,7	8,3	3,9-12,7	2/85	2,4	2,7	< 7,2
6 do 10 puta	1/130	0,8	0,8	< 2,3	2/299	0,7	1,4	< 2,9	1/85	1,2	1,8	< 4,9
Više od 10 puta	3/130	2,3	2,0	< 4,8	1/299	0,3	0,1	< 0,2	5/85	5,9	5,1	< 13,5
Nema valjan odgovor	/	/	/	/	1/300	0,3	/	/	1/86	1,2	/	/
Iskustvo seksualnog nasilja												
Nikad	69/129	53,5	44,5	29,0-59,5	239/296	80,7	85,9	81,3-90,5	69/86	80,2	81,8	69,7-94,0
Ne u posljednjih 12 mjeseci	3/129	2,3	3,5	< 7,5	32/296	10,8	7,2	4,4-10,1	7/86	8,1	7,3	1,5-13,2
Jednom	10/129	7,8	19,8	5,0-34,6	16/296	5,4	3,7	1,6-5,8	4/86	4,7	5,2	< 11,3
2 do 5 puta	16/129	12,4	9,0	3,3-14,6	8/296	2,7	2,5	< 5,3	2/86	2,3	1,1	< 2,8
6 do 10 puta	7/129	5,4	3,1	0,6-5,5	0/296	0,0	/	/	1/86	1,2	0,2	< 0,3
Više od 10 puta	24/129	18,6	20,2	4,7-36,2	1/296	0,3	0,7	< 1,9	3/86	3,5	4,4	< 11,3
Nema valjan odgovor	1/130	0,8	/	/	4/300	1,3	/	/	/	/	/	/
Izbjegavanje korištenja zdravstvenih usluga zbog stigme ili diskriminacije u posljednjih 12 mjeseci												
	26/130	20,0	19,5	9,9-28,8	35/299	11,7	13,1	7,1-19,0	10/86	11,6	8,7	2,2-15,1

Nisu koristili zdravstvene usluge zbog brige ili iz straha od diskriminacije ili negativnih reakcija, premda su im trebale	22/130	16,9	16,1	7,4-25,1	19/299	6,4	3,8	1,8-5,9	5/86	5,8	2,3	0,2-4,3
Nisu koristili zdravstvene usluge zbog brige ili iz straha da netko ne sazna da koriste droge, premda su im trebale	16/130	12,3	8,5	3,3-13,4	22/299	7,4	10,2	4,2-16,0	6/86	7,0	6,6	1,1-12,1
Nema valjan odgovor	/	/	/	/	1/300	0,3	/	/	/	/	/	/
Diskriminacija u zdravstvenom sustavu ili od strane zdravstvenog osoblja u posljednjih 12 mjeseci [Moguće je više odgovora]												
Nisu koristili zdravstvene usluge u posljednjih 12 mjeseci	1/130	0,8	0,5	< 1,5	65/300	21,7	33,6	25,1-42,2	3/86	3,5	6,1	0,9-11,2
Nisu tretirani s poštovanjem	34/129	26,4	37,3	19,1-55,5	34/234	14,5	13,6	8,0-19,0	25/83	30,1	25,0	14,0-35,8
Nisu uzeli u obzir njihove potrebe	6/129	4,7	4,8	< 9,9	19/234	8,1	9,5	4,6-14,5	20/83	24,1	18,8	9,4-28,3
Nisu im pružili zdravstvenu uslugu koja im je trebala	5/129	3,9	4,1	< 9,2	14/234	6,0	7,1	2,3-12,1	17/83	20,5	15,1	6,9-23,3
Imali su neprimjerene komentare ili pitanja	22/129	17,1	23,3	7,5-38,6	41/234	17,5	15,0	9,0-20,6	24/83	28,9	20,3	9,9-30,2
Ništa od navedenog	91/129	70,5	60,5	42,9-79,1	179/234	76,5	80,3	74,3-87,0	54/83	65,1	73,4	61,9-84,9
Nema valjan odgovor	/	/	/	/	1/235	0,4	/	/	/	/	/	/
Diskriminacija prilikom nabave sterilnih igala i šprica u ljekarni u posljednjih 12 mjeseci [Moguće je više odgovora]												
Nisu pokušali nabaviti sterilne igle i šprice u ljekarni u posljednjih 12 mjeseci	6/130	4,6	6,1	< 13,8	133/299	44,5	48,2	39,5-56,9	5/86	5,8	1,3	< 2,8
Nisu tretirani s poštovanjem	42/124	33,9	32,5	20,2-45,3	45/166	27,1	31,3	20,9-42,1	18/81	22,2	18,4	8,5-28,2
Nisu im htjeli prodati sterilne igle i šprice	10/124	8,1	5,2	0,6-9,8	44/166	26,5	34,6	23,7-47,1	20/81	24,7	18,8	9,4-28,4
Imali su neprimjerene komentare ili pitanja	33/124	26,6	22,4	11,4-33,5	54/166	32,5	32,1	21,9-42,1	23/81	28,4	21,8	11,6-32,0
Ništa od navedenog	75/124	60,5	63,4	50,0-77,3	100/166	60,2	57,7	46,1-68,8	53/81	65,4	70,4	58,4-82,3
Nema valjan odgovor	/	/	/	/	1/167	0,6	/	/	/	/	/	/

3.3.2.15 Seksualna ponašanja osoba koje injektiraju drogu

Otprilike tri četvrtine OID imalo je vaginalni ili analni seksualni odnos u posljednjih 12 mjeseci (76,7% u Rijeci, 74,8% u Splitu i 81,5% u Zagrebu), u prosjeku s trima partnerima u Rijeci, pet partnera u Splitu i dva partnera u Zagrebu. Među njima kondomom se pri posljednjem seksualnom odnosu koristilo samo njih četvrtina u Rijeci (25,5%), otprilike polovica u Splitu (45,0%) i trećina u Zagrebu (37,0%). Od onih koji su bili seksualno aktivni u posljednjih 30 dana, 16,5% iz Rijeke, 39,1% iz Splita i 36,2% OID iz Zagreba koristilo je kondom pri posljednjem seksualnom odnosu. Od onih koji su u posljednjih 12 mjeseci imali seksualne partnere s kojima nisu u vezi, 29,8% uz Rijeke, 58,9% iz Splita i 30,6% OID iz Zagreba koristilo je kondom pri posljednjem seksualnom odnosu. U prethodnoj godini, stalnog seksualnog partnera/icu imalo je 42,0% OID iz Rijeke, 41,5% iz Splita i 52,8% iz Zagreba. S obzirom na učestalost korištenja kondoma sa stalnim partnerom/icom, manje od desetine OID koristilo je kondom pri

svakom seksualnom odnosu (8,8% u Rijeci, 11,8% u Splitu i 6,2% u Zagrebu). Otprilike pola stalnih partnera/ica OID injektiralo je drogu u posljednjih 12 mjeseci (39,1% u Rijeci, 48,4% u Splitu i 61,4% u Zagrebu). Blizu polovice OID u Rijeci i Splitu i više od trećine OID u Zagrebu ne zna HIV status svog/je trenutnog/e ili posljednje/g stalnog/e partnera/ice (45,5% u Rijeci, 45,0% u Splitu i 38,8% u Zagrebu). U usporedbi s Rijekom i Zagrebom, komercijalni seks češći je među OID u Splitu, gdje ih je u posljednjih 12 mjeseci 11,8% primilo novac, drogu ili slično u zamjenu za seksualni odnos (2,9% muškaraca i 33,0% žena). Nadalje, u usporedbi s Rijekom i Zagrebom, u Splitu je više, no i dalje ne mnogo muških OID imalo seksualne partnere muškog spola (2,6%). Među njima, većina ih je koristila kondom pri posljednjem seksualnom odnosu (72,2%).

Tablica 23. Seksualno ponašanje u posljednjih 12 mjeseci

	RIJEKA				SPLIT				ZAGREB				
	Uzorak		Procjena u populaciji		Uzorak		Procjena u populaciji		Uzorak		Procjena u populaciji		
	n/N	%	%	95% CI	n/N	%	%	95% CI	n/N	%	%	95% CI	
Seksualno aktivni u posljednjih 12 mjeseci													
Da	117/130	90,0	76,7	60,2-93,2	235/300	78,3	74,8	66,9-82,6	73/86	84,9	81,5	70,1-93,1	
Korištenje kondoma pri posljednjem seksualnom odnosu u posljednjih 12 mjeseci													
Da	30/117	25,6	25,5	14,3-36,7	88/234	37,6	45,0	35,1-55,3	23/73	31,5	37,0	22,4-51,6	
Nema valjan odgovor	/	/	/	/	1/235	0,4	/	/	/	/	/	/	/
Seksualno aktivni u posljednjih 30 dana													
Da	72/129	55,8	41,3	27,4-54,9	155/300	51,7	44,6	36,5-52,9	58/84	69,0	65,8	52,7-79,4	
Nema valjan odgovor	1/130	0,8	/	/	/	/	/	/	2/86	2,3	/	/	/
Korištenje kondoma pri posljednjem seksualnom odnosu u posljednjih 30 dana													
Da	15/72	20,8	16,5	7,2-25,1	55/155	35,5	39,1	27,1-52,4	19/58	32,8	36,2	16,3-55,8	
Tip partnera koje su imali u posljednjih 12 mjeseci													
Partner muškog spola (među muškarcima)													
Stalni partner/ica	73/130	56,2	42,0	27,5-55,9	149/300	49,7	41,5	33,7-49,2	43/86	50,0	52,8	39,8-65,8	
Partner/ica s kojim/om nisu bili u vezi	64/130	49,2	50,0	35,3-64,9	139/299	46,5	47,9	39,5-56,4	38/86	44,2	40,3	28,7-51,8	
Partner/ica kojemu/kojoj su dali novac/drogu/nešto drugo za seksualni odnos													
Partner/ica koji su mu/joj dali novac/drogu/nešto drugo za seksualni odnos	2/130	1,5	1,4	< 3,5	24/299	8,0	5,9	2,9-8,8	4/86	4,7	6,3	< 12,7	
Korištenje kondoma pri posljednjem seksualnom odnosu s muškarcem (među muškarcima)													
Da	1/1	100	/	/	6/9	66,7	72,7	> 40,9	0/1	0,0	/	/	/

Korištenje kondoma pri
posljednjem seksualnom
odnosu s partnerom/icom s
kojim/om nisu bili u vezi

Da	23/64	35,9	29,8	15,8-43,0	76/142	53,5	58,9	47,4-71,8	11/38	29,0	30,6	11,3-50,1
Ne sjeća se	0/64	0,0	/	/	3/142	2,1	1,8	0,2-3,3	0/38	0,0	/	/

Korištenje kondoma pri
posljednjem seksualnom
odnosu sa stalnim/om
partnerom/icom

Da	7/73	9,6	15,3	0,7-30,8	27/149	18,1	27,0	14,9-41,5	6/43	14,0	14,0	1,0-27,1
Ne sjeća se	0/73	0,0	/	/	7/149	4,7	3,5	0,5-6,3	1/43	2,3	9,5	< 18,6

Učestalost korištenja kondoma
sa stalnim/om partnerom/
icom

Svaki put	5/73	6,9	8,8	< 18,5	11/149	7,4	11,8	2,3-22,2	1/43	2,3	6,2	< 13
Više od pola	1/73	1,4	6,1	< 18,2	9/149	6,0	5,0	1,6-8,3	1/43	2,3	3,0	< 8,7
Otprilike pola	1/73	1,4	1,1	0,7-1,4	15/149	10,1	15,0	6,0-25,0	2/43	4,7	5,6	< 12,3
Rjeđe od pola	14/73	19,2	16,0	4,4-26,8	20/149	13,4	11,3	4,7-17,5	5/43	11,6	13,5	2,0-24,8
Nikad	52/73	71,2	68,1	51,4-84,2	94/149	63,1	56,9	43,4-68,9	34/43	79,1	71,7	56,8-86,5

Partner/ica injektirao/la drogu
u posljednjih 12 mjeseci

Da	35/73	48,0	39,1	18,6-58,2	87/149	58,4	48,4	32,6-62,0	22/43	51,2	61,4	35,1-87,5
Ne znam	1/73	1,4	1,1	< 2,8	2/149	1,3	0,9	< 2,1	1/43	2,3	1,9	0,1-3,6

HIV status trenutnog (ili
posljednjeg) stalnog partnera/
ice

Nikada se nije testirao/la na HIV	17/73	23,3	19,6	8,8-29,9	14/149	9,4	14,5	5,5-24,7	2/43	4,7	4,9	< 11,7
Ne znam je li se testirao/la na HIV	16/73	21,9	24,9	9,2-41,0	50/149	33,6	30,5	18,6-41,7	17/43	39,5	33,9	8,6-59,0
Je HIV pozitivan/na	0/73	0,0	/	/	1/149	0,7	0,2	< 0,1	2/43	4,7	3,5	< 9,4
Je HIV negativan/na	40/73	54,8	55,5	39,5-71,6	84/149	56,4	54,8	40,7-68,6	22/43	51,2	57,7	35,3-80,5

	Uzorak		Procjena u populaciji		Uzorak		Procjena u populaciji		Uzorak		Procjena u populaciji	
	M	SD	M	SD	M	SD	M	SD	M	SD	M	SD
Prosječan broj seksualnih partnera (među onima koji su imali takve partnere u posljednjih 12 mjeseci):												
Prosječan broj svih seksualnih partnera	3,2	9,3	2,6	5,6	10,0	48,8	4,5	24,6	2,3	1,9	2,1	1,7
Stalni seksualni partneri/ice	2,5	11,6	1,7	7,4	1,2	0,6	1,2	0,7	1,2	0,5	1,2	0,4
Seksualni partneri/ice s kojima nisu u vezi ili braku	2,9	2,3	2,5	1,9	7,1	23,2	4,0	11,6	4,2	5,6	5,0	7,9
Seksualni partneri/ice kojima su dali novac/drogu/nešto drugo za seksualni odnos	1,5	0,7	1,3	0,7	1,8	1,5	1,5	1,0	1,8	1,0	1,4	0,8
Seksualni partneri/ice koji su im dali novac/drogu/nešto drugo za seksualni odnos	1,0	/	/	/	39,4	104,7	15,5	61,5	1,7	0,6	1,9	0,4

4. OGRANIČENJA ISTRAŽIVANJA

Planirano je da se u istraživanje uključe osobe koje injektiraju i opioide i stimulativne droge. Premda je udio osoba koje injektiraju amfetamine i kokain u uzorku iz 2022. godine veći od onog iz istraživanja iz 2015. godine, neovisno o gradu u kojem se provodilo prikupljanje podataka, možebitna je podzastupljenost osoba koje injektiraju stimulativne droge. Ovo ograničenje istraživanja dijelom je objašnjivo odabirom suradnih udruga i organizacija koje su provodile prikupljanje podataka. Njihove aktivnosti usmjerene se na smanjenje šteta među korisnicima opioidnih droga. Usluge i programi usmjereni na osobe koje injektiraju stimulativne droge trenutno su podzastupljeni, što otežava njihovo uzorkovanje u istraživanjima ovog tipa.

Bihevioralni upitnik korišten u ovom istraživanju uvelike se temelji na upitniku korištenom u prethodnom valu. Premda je upitnik pretestiran sa samim OID (u pripremi prvog vala istraživanja), zaposlenici udruga koje su provodile istraživanje nerijetko su trebali prilagoditi jezik korišten u upitniku da bi bio razumljiviji određenim sudionicima. Primjerice, pitanja o načinima prijenosa HIV-a bila su teže razumljiva sudionicima istraživanja, kao i određeni stručni termini (izvanbolničko liječenje, supstitucijska terapija, drop-in centri). Osim na samo razumijevanje od strane OID, takve prilagodbe jezika moguće je da su maloj mjeri utjecale na usporedivost rezultata, budući da su zaposlenici udruga bili primorani prilagođavali jezik pitanja.

U istraživanjima upravljanim sudionicima procjene za populaciju su valjane, ako je u uzorku postignuta neovisnost o prigodno i namjerno odabranim inicijalnim sudionicima. Dijagnostika ključnih indikatora uputila je na postizanje konvergencije, odnosno stanja ekvilibrija u uzorku (stabilizacija vrijednosti u uzorku i njihova neovisnost o inicijalnim sudionicima) i postojanje razlika između lanaca sudionika regrutiranih preko različitih inicijalnih sudionika (engl. *bottleneck*). Iznimka je u Rijeci gdje su *bottleneck* dijagrami sugerirali mogućnost razlike između dviju skupina sudionika koji koriste opioide. Točnije, sudionici koji su regrutirani preko dvaju inicijalnih sudionika, a koji su injektirali opioide u posljednjih 30 dana, razlikuju se po učestalosti primanja supstitucijske terapije. Premda je dijagnostika ključnih indikatora uputila na postizanje konvergencije i izostanak razlika među parametrima dobivenim u pojedinim lancima regrutacije sudionika regrutiranih putem zasebnih inicijalnih sudionika te je ostvareni uzorak heterogen (u vidu sociodemografskih karakteristika i s obzirom na korištenje droge), važno je spomenuti da je veličina uzorka u Zagrebu bila mala. Prema tome, zaključivanje o karakteristikama i ponašanjima ukupne populacije OID u Zagrebu valja promatrati imajući na umu i ovo ograničenje.

4.1 Rijeka

U Rijeci se prvotno krenulo s tri inicijalna sudionika te je odaziv sudionika tekao očekivanom brzinom. Nakon prvog mjeseca trajanja prikupljanja podataka došlo je do usporenja uključivanja novih sudionika u istraživanje. Zbog toga je početkom svibnja u istraživanje uključen novi inicijalni sudionik. Lanac regrutacije inicijalnog sudionika koji je dodatno uključen u istraživanje bio je skroman (5% sudionika uključeno je u istraživanje putem kontakata te osobe). Kako bi se poboljšao odaziv, članovi udruge Terra razgovarali su s korisnicima svog drop-in centra o istraživanju te ih dodatno poticali da, ukoliko zaprime kupon za sudjelovanje, da i sami sudjeluju u istraživanju. Nadalje, tijekom prikupljanja podataka primijećen je slabiji odaziv osoba mlađe živote dobi. Kako bi se potaknulo uključivanje mlađih OID u istraživanje, članovi Udruge razgovarali su i s članovima Tripsitters Rijeka, posebnog programa udruge Terra, koji na području Rijeke djeluju u području smanjenja štete, konkretno u noćnim izlascima. U razgovoru se došlo do saznanja da, premda članovi Tripsittersa jesu u kontaktu s mnogim mladima koji koriste stimulativne droge, nisu bili upoznati da itko od njih injektira drogu. Unatoč svim naporima, u Rijeci do kraja

istraživanja nije sudjelovala niti jedna OID mlađa od 25 godina, izgledno zbog neuključenosti mladih OID u bilo kakve programe prevencije i smanjenja štete, kako u kontekstu istraživanja, tako i generalno u Rijeci. Naposljetku, da bi se prikupio što veći uzorak OID, prikupljanje podataka u Rijeci bilo je produljeno za tri tjedna. Međutim, produljeno razdoblje prikupljanja podataka rezultirao je sudjelovanjem 14 dodatnih sudionika.

4.2 Split

U Splitu je istraživanje provedeno s tri inicijalna sudionika. Zbog toga što nije bilo zastoja u regrutaciji sudionika, nije bilo potrebe za dodavanjem novih inicijalnih sudionika. Prvog dana istraživanja u udruzi „Help“ došlo je do nestanka struje te je izgubljen bihevioralni upitnik jednog od sudionika istraživanja. Biološki podaci, prethodna iskustva testiranja na HIV i HCV te podaci o znanju o načinima prijenosa HIV-a i HCV-a su dostupni i uključeni u rezultate istraživanja, zbog čega se ukupna veličina uzorka u Splitu navodi kao 301 sudionik za ove dijelove rezultata i 300 sudionika za bihevioralne rezultate. Nadalje, iako je istraživačko mjesto u Splitu, kao i u prethodnom valu, bilo smješteno u Centru za zamjenu igala i šprica udruge „Help“, što je tada rezultiralo većim udjelom sudionika koji su korisnici usluga Udruge, u ovom valu ta potencijalna pristranost nije zabilježena.

4.3 Zagreb

Bilo je predviđeno da će istraživanje u Zagrebu započeti s četirima inicijalnim sudionicima 11. ožujka, no tijekom prvog tjedna prikupljanja podataka na istraživačko nije došao niti jedan od inicijalnih sudionika. Stoga je istraživanje u Zagrebu započelo 17. ožujka sa sudjelovanjem prvog inicijalnog sudionika. Također, budući da je od početka odaziv u Zagrebu bio slab, inicijalni sudionici su u istraživanje uključivani preko kontakata organizacije „Hrvatski Crveni križ“, ali i preko kontakata Udruge za unapređenje kvalitete življenja „LET“, dnevne bolnice „KBC Sestre milosrdnice“, liječnika obiteljske medicine i ljekarni. Osim putem neposrednog kontakta, dodatni sudionici bili su regrutirani pomoću regrutacijskih letaka koje su im dijelili članovi Udruge za unapređenje kvalitete življenja „LET“, pacijenti dnevne bolnice, liječnici opće medicine te ljekarnici. Do kraja istraživanja je na taj način uključeno 16 dodatnih inicijalnih sudionika. Nadalje, da bi se prikupio što veći uzorak OID, prikupljanje podataka u Zagrebu bilo je produljeno za tri tjedna. Produljeno razdoblje prikupljanja podataka rezultirao je sudjelovanjem 24 dodatnih sudionika (daljnji nastavak prikupljanja podataka u Zagrebu nije bio moguć zbog logističkih i financijskih ograničenja). Nijedna od navedenih mjera nije rezultirala poboljšanim odazivom te se od planiranih 250 sudionika u Zagrebu doseglo svega 86 koji su ispunili sve kriterije za sudjelovanje u istraživanju. Središnji razlog slabog odaziva u istraživanje u Zagrebu izgledno je nepostojanje drop-in centra za OID. Budući da je u Zagrebu bio uključen veći broj inicijalnih sudionika, realiziran je manji broj valova regrutacije (u Rijeci je postignuto 15 valova regrutacije, u Splitu 16, a u Zagrebu šest). Iako je realiziran manji broj valova regrutacije, završni uzorak usporedan je s uzorcima OID prikupljenima u Rijeci i Splitu, kao i zagrebačkom uzorku iz prvog vala istraživanja. Nadalje, dijagrami konvergencije sugerirali su da procjene nisu uvjetovane prigodnim i namjerno odabranim inicijalnim sudionicima. Postizanjem stanja ekvilibrija osigurava se valjanost generalizacije rezultata dobivenih u uzorku na cijelu populaciju, no mali broj valova regrutacije ostavlja mogućnost da su se u istraživanje u manjem broju uključivali oni članovi ciljne populacije koji imaju manje mreže poznanstava u zajednici ili manju povezanost s udrugama i organizacijama koje provode programe u za osobe koje injektiraju drogu. Naposljetku, prilikom generalizacije rezultata dobivenih u uzorku na cijelu populaciju valja uzeti u obzir i veličinu realiziranog uzorka. Unatoč tome što su dijagnostičke pretpostavke za populacijske procjene zadovoljavajuće, mala veličina uzorka ograničava generalizaciju rezultata u Zagrebu.

5. LITERATURA

1. Čivljak M, Handanagić S, Blažić TN, Begovac J, Božičević I. Istraživanje prevalencije HIV-a, hepatitisa C i rizičnih ponašanja kod osoba koje injektiraju droge u Republici Hrvatskoj [Internet]. Zagreb, Hrvatska; 2015. Dostupno na: <https://drogeiovisnosti.gov.hr/ovisnosti-i-vezane-teme/droge-i-ovisnost/publikacije/istrazivanja/istrazivanje-prevalencije-hiv-a-hepatitisa-c-i-rizicnih-ponasanja-kod-osoba-koje-injektiraju-droge-u-republici-hrvatskoj-2015/1114>
2. Magnani R, Sabin K, Saidel T, Heckathorn D. Review of sampling hard-to-reach and hidden populations for HIV surveillance. *AIDS*. 2005 May;19(Supplement 2):S67–72.
3. Vijeće Europske unije. Strategija EU-a u području droga za razdoblje 2021.–2025. (2021/C 102 I/01). Službeni List Eur unije [Internet]. 2021;C 102 I/1. Dostupno na: [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/PDF/?uri=CELEX:52021XG0324\(01\)&from=EN](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/PDF/?uri=CELEX:52021XG0324(01)&from=EN)
4. Vijeće Europske unije. Akcijski plan EU-a u području droga za razdoblje 2021.–2025. (2021/C 272/02). Službeni List Eur unije [Internet]. 2021;C 271/2. Dostupno na: [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/PDF/?uri=CELEX:52021XG0708\(01\)&from=EN](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/PDF/?uri=CELEX:52021XG0708(01)&from=EN)
5. Republika Hrvatska Ministarstvo zdravstva. Nacionalna strategija djelovanja na području ovisnosti za razdoblje 2022. do 2030. godine [Internet]. 2022. Dostupno na: <https://esavjetovanja.gov.hr/ECon/MainScreen?entityId=21000>
6. Erceg M, Fišter K, Sović S, Antoljak N, Brkić Biloš I, Valentić M, et al. Istraživačko izvješće – Kohortno istraživanje “Smrtnost osoba koje su liječene zbog uporabe psihoaktivnih droga u razdoblju od 2010. do 2019. godine” [Internet]. 2021. Dostupno na: <https://www.hzjz.hr/nacionalna-istrazivanja/istrazivacko-izvjescje-kohortno-istrazivanje-smrtnost-osoba-koje-su-lijecene-zbog-uporabe-psihoaktivnih-droga-u-razdoblju-od-2010-do-2019-godine/>
7. Padberg C, Stöver H. Better Treatment for Ageing Drug User - Assessment of Policies and Methodologies Targeting the Needs of Ageing Drug Users in the EU. 2018.
8. Palmateer N, Hamill V, Bergenstrom A, Bloomfield H, Gordon L, Stone J, et al. Interventions to prevent HIV and Hepatitis C among people who inject drugs: Latest evidence of effectiveness from a systematic review (2011 to 2020). *Int J Drug Policy*. 2022 Nov;109:103872.
9. Yang C, Favaro J, Meacham MC. NEXT Harm Reduction: An Online, Mail-Based Naloxone Distribution and Harm-Reduction Program. *Am J Public Health* [Internet]. 2021 Apr;111(4):667–71. Dostupno na: <https://ajph.aphapublications.org/doi/full/10.2105/AJPH.2020.306124>
10. Glavno tajništvo Vijeća. Promicanje alternative prisilnim sankcijama za prijestupnike koji upotrebljavaju droge – Zaključci Vijeća (6931/18). 2018; Dostupno na: <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-6931-2018-INIT/hr/pdf>
11. World Health Organization. Updated recommendations on simplified service delivery and diagnostics for hepatitis C infection [Internet]. 2022. Dostupno na: <https://www.who.int/publications/i/item/9789240052697>

12. European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction. Elimination barometer on viral hepatitis among people who inject drugs in Europe [Internet]. 2021. Dostupno na: https://www.emcdda.europa.eu/publications/html/viral-hepatitis-elimination-barometer_en
13. Europski centar za praćenje droga i ovisnosti o drogama. Europsko izvješće o drogama 2022.: trendovi i razvoji [Internet]. 2022. Dostupno na: <https://www.hzjz.hr/aktualnosti/objavljeno-europsko-izvjesce-o-drogama-2022/>
14. European Centre for Disease Prevention and Control and WHO Regional Office for Europe. HIV/AIDS surveillance in Europe 2022 [Internet]. 2022. Dostupno na: https://www.ecdc.europa.eu/sites/default/files/documents/2022-Annual_HIV_Report_final.pdf
15. European Centre for Disease Prevention and Control. Hepatitis C: Annual Epidemiological Report for 2020 [Internet]. 2020. Dostupno na: <https://www.ecdc.europa.eu/sites/default/files/documents/AER-HEP-C-2020-final.pdf>
16. World Health Organization. Guidelines on surveillance among populations most at risk for HIV [Internet]. 2011. Dostupno na: <https://apps.who.int/iris/handle/10665/44611>
17. EMCDDA/ECDC. ECDC and EMCDDA guidance. Prevention and control of infectious diseases among people who inject drugs [Internet]. 2011. Dostupno na: https://www.emcdda.europa.eu/publications/ecdc-emcdda-guidance_en
18. Buchanan R, Khakoo SI, Coad J, Grellier L, Parkes J. Hepatitis C bio-behavioural surveys in people who inject drugs—a systematic review of sensitivity to the theoretical assumptions of respondent driven sampling. *Harm Reduct J*. 2017 Dec;14(1):44.
19. Hedrich D, Kalamara E, Sfetcu O, Pharris A, Noor A, Wiessing L, et al. Human immunodeficiency virus among people who inject drugs: Is risk increasing in Europe? *Eurosurveillance*. 2013 Nov;18(48).
20. World Health Organization. Consolidated Guidelines on HIV Testing Services 2019 [Internet]. World Health Organization. 2020. Dostupno na: <https://apps.who.int/iris/handle/10665/336323>
21. Handanagic S, Bozicevic I, Civljak M, Dominkovic Z, Sevic S, Barbaric J, et al. HIV and hepatitis C prevalence, and related risk behaviours among people who inject drugs in three cities in Croatia: Findings from respondent-driven sampling surveys. *Int J Drug Policy*. 2016;32:57–63.
22. Handanagic S, Sevic S, Barbaric J, Dominkovic Z, Rode OD, Begovac J, et al. Correlates of anti-hepatitis C positivity and use of harm reduction services among people who inject drugs in two cities in Croatia. *Drug Alcohol Depend*. 2016;
23. Gile KJ, Johnston LG, Salganik MJ. Diagnostics for respondent-driven sampling. *J R Stat Soc Ser A (Statistics Soc [Internet]*. 2015 Jan;178(1):241–69. Dostupno na: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/rssa.12059>
24. Katalinić D, Valentić M, Štimac Grbić D, Ištvanović A. Izvješće o osobama liječenim zbog zlouporabe psihoaktivnih droga u Hrvatskoj u 2018. godini [Internet]. 2020. Dostupno na: https://www.hzjz.hr/wp-content/uploads/2020/02/Ovisni_2018-1-1.pdf
25. Thomas DL. State of the Hepatitis C Virus Care Cascade. *Clin Liver Dis*. 2020 Jul;16(1):8–11.

6 POPIS TABLICA I SLIKA

Slika 1. Prikaz tijeka nastanka uzorka metodom uzorkovanja upravljanim sudionicima

Slika 2. Numeriranje kupona

Slika 3. Algoritam testiranja na HIV pomoću tri testa preporučen od strane SZO

Slika 4. Lanci regrutacije sudionika u Rijeci, Splitu i Zagrebu

Slika 5. Dijagrami konvergencije za devet ključnih indikatora (odvojeno po gradu)

Slika 6. Dijagrami bottleneck za devet ključnih indikatora (odvojeno po gradu)

Usporedna tablica 1. Sociodemografske karakteristike osoba koje injektiraju droge (usporedba procjena u populaciji 2022. i 2015. godine)

Usporedna tablica 2. Prevalencija HIV-a i HCV-a (usporedba procjena u populaciji 2022. i 2015. godine)

Usporedna tablica 3. Pristup programima i znanje o HIV-u (usporedba procjena u populaciji 2022. i 2015. godine)

Usporedna tablica 4. Pristup sterilnom priboru za injektiranje (usporedba procjena u populaciji 2022. i 2015. godine)

Usporedna tablica 5. Početak injektiranja droga (usporedba procjena u populaciji 2022. i 2015. godine)

Usporedna tablica 6. Injektiranje droga u posljednjih 30 dana (usporedba procjena u populaciji 2022. i 2015. godine)

Usporedna tablica 7. Iskustva s predoziranje opijatnim drogama (usporedba procjena u populaciji 2022. i 2015. godine)

Usporedna tablica 8. Seksualno ponašanje (usporedba procjena u populaciji 2022. i 2015. godine)

Tablica 1. Tip poznanstva s osobom od koje su sudionici dobili kupon za sudjelovanje u istraživanju

Tablica 2. Razina homofilije u uzorku na devet ključnih indikatora

Tablica 3. Sociodemografske karakteristike osoba koje injektiraju droge

Tablica 4. Prevalencija HIV-a i HCV-a

Tablica 5. Prevalencija HCV-a s obzirom na neke karakteristike osoba koje injektiraju drogu

Tablica 6. Testiranje na HIV i hepatitis C

Tablica 7. Kaskada liječenja HCV infekcije

Tablica 8. Znanje o načinima prijenosa HIV-a

Tablica 9. Znanje o načinima prijenosa HIV-a i hepatitisa C

Tablica 10. Početak injektiranja droga

Tablica 11. Injektiranje droga u posljednjih 12 mjeseci

Tablica 12. Injektiranje droga u posljednjih 30 dana

Tablica 13. Uključenost u programe prevencije

Tablica 14. Nabava igala i šprica u posljednjih 30 dana

Tablica 15. Korištenje sterilnog pribora za injektiranje

Tablica 16. Dijeljenje pribora za injektiranje

Tablica 17. Predoziranje opijatima (osobno iskustvo)

Tablica 18. Predoziranje opijatima (iskustva drugih osoba)

Tablica 19. Iskustva s liječenjem od ovisnosti o drogama

Tablica 20. Iskustva s policijom u posljednjih 12 mjeseci

Tablica 21. Boravak u zatvoru

Tablica 22. Iskustva stigmatizacije, nasilja i diskriminacije u posljednjih 12 mjeseci

Tablica 23. Seksualno ponašanje u posljednjih 12 mjeseci

Tablica 24. GAM indikatori za osobe koje injektiraju droge

Tablica 25. Ostali GAM indikatori

Tablica 26. Indikatori Europskog centra za praćenje droga i ovisnosti o drogama

Tablica 27. Indikatori Europskog centra za praćenje droga i ovisnosti o drogama (prevalencija HCV-a)

Tablica 28. Indikatori Europskog centra za praćenje droga i ovisnosti o drogama (HIV i HCV liječenje)

7 PRILOZI

Tablica 24. GAM indikatori za osobe koje injektiraju droge

	RIJEKA			SPLIT			ZAGREB			
	Uzorak		Procjena u populaciji	Uzorak		Procjena u populaciji	Uzorak		Procjena u populaciji	
	n/N	%	95% CI	n/N	%	95% CI	n/N	%	95% CI	
GAM 1.3 – Prevalencija HIV-a Postotak OID koje žive s HIV-om	1/130	0,8	< 2,1	4/301	1,3	0,5	0,1-1,0	0/86	0,0	/
Muškarci	1/100	1,0	< 3,1	3/219	1,4	0,5	< 1,0	0/68	0,0	/
Žene	0/30	0,0	/	1/81	1,2	0,7	< 1,7	0/17	0,0	/
18 – 24	0/0	/	/	0/17	0,0	/	/	0/6	0,0	/
≥ 25	1/130	0,8	< 2,1	4/283	1,4	0,6	0,1-1,2	0/80	0,0	/
GAM 1.4 – Testiranje na HIV Postotak onih koji znaju svoj HIV status (postotak OID čiji je test na HIV u posljednjih 12 mjeseci bio negativan ili koje znaju da žive s HIV-om)	28/130	21,5	9,0-28,6	41/301	13,6	11,8	7,2-16,3	13/86	15,1	19,7
Muškarci	22/100	22,0	8,8-28,7	33/219	15,1	11,8	5,6-17,8	10/68	14,7	19,6
Žene	6/30	20,0	< 38,8	8/81	9,9	12,0	4,1-19,9	3/17	17,7	20,7
18 – 24	0/0	/	/	2/17	11,8	12,0	< 29,9	1/6	16,7	29,0
≥ 25	28/130	21,5	9,0-28,6	39/283	13,8	11,8	6,9-16,7	12/80	15,0	17,9
GAM 1.5 – Korištenje kondoma Postotak OID koje su koristile kondom pri posljednjem seksualnom odnosu u posljednjih 30 dana	15/72	20,8	7,4-24,9	55/155	35,5	39,1	27,2-52,1	19/58	32,8	36,1
Muškarci	13/56	23,2	6,5-33,2	33/106	31,1	38,3	23,8-55,1	13/44	29,6	29,3
Žene	2/16	12,5	< 14,7	22/49	44,9	40,9	22,6-58,4	5/13	38,5	48,6
18 – 24	0/0	/	/	6/11	54,6	71,4	45,7-99,5	4/5	80,0	77,6
≥ 25	15/72	20,8	7,4-24,9	49/144	34,0	35,2	22,9-48,1	15/53	28,3	26,1
GAM 1.6 – Pokrivenost programima prevencije HIV-a Postotak OID koje su primile dvije ili više intervencija programa prevencije HIV-a	70/129	54,3	33,4-63,8	158/300	52,7	51,0	42,7-59,2	41/86	47,7	41,1
Muškarci	58/100	58,0	41,6-75,3	111/219	50,7	49,7	39,6-59,8	33/68	48,5	44,3

Žene 18 – 24 ≥ 25	12/29	41,4	24,9	3,6-45,4	47/81	58,0	54,0	39,5-68,3	8/17	47,1	33,9	7,4-59,8
	0/0	/	/	/	2/17	11,8	18,5	< 41,6	1/6	16,7	6,3	< 20,4
	70/129	54,3	48,5	33,4-63,8	156/283	55,1	55,0	46,8-63,2	40/80	50,0	47,0	32,8-61,0
GAM 1.8 – Sigurno injektiranje												
Postotak OID koje su koristile sterilni pribor za injektiranje (iglu i špricu) pri posljednjem injektiranju												
Muškarci Žene 18 – 24 ≥ 25	122/130	93,9	87,1	> 63,3	264/299	88,3	88,6	83,3-93,9	77/86	89,5	90,1	83,1-96,9
	98/100	98,0	99,5	> 99,0	194/218	89,0	88,9	82,0-95,7	60/68	88,2	88,9	81,0-96,9
	24/30	80,0	58,2	22,2-92,4	70/81	86,4	88,0	80,1-95,8	16/17	94,1	92,9	> 78,1
Muškarci Žene 18 – 24 ≥ 25	0/0	/	/	/	15/17	88,2	97,4	> 94,7	6/6	100	/	/
	122/130	93,9	87,1	> 63,3	249/282	88,3	87,5	81,5-93,5	71/80	88,8	88,3	80,8-96,0
	69/130	53,1	57,6	43,2-73,2	72/296	24,3	21,5	14,7-28,2	19/85	22,4	22,1	6,8-37,1
GAM 4.1 – Iskustva fizičkog i/ili seksualnog nasilja												
Postotak OID koje su iskusile fizičko i/ili seksualno nasilje u posljednjih 12 mjeseci												
Muškarci Žene 18 – 24 ≥ 25	53/100	53,0	54,9	39,2-70,9	36/218	16,5	13,4	6,5-20,2	14/68	20,6	21,1	7,9-34,2
	16/30	53,3	64,0	38,7-90,7	36/78	46,2	41,0	26,4-56,0	5/16	31,3	26,1	1,1-51,8
	0/0	/	/	/	9/17	52,9	46,8	17,6-76,4	0/6	0,0	/	/
Muškarci Žene 18 – 24 ≥ 25	69/130	53,1	57,6	43,2-73,2	63/279	22,6	18,3	12,0-24,6	19/79	24,1	26,0	9,4-42,3
	81/130	62,3	69,3	56,6-81,2	138/300	46,0	41,7	34,0-49,5	16/85	18,8	17,6	7,2-27,8
	60/100	60,0	67,7	53,5-81,4	89/219	40,6	35,8	26,6-45,1	10/68	14,7	16,2	6,9-25,6
Muškarci Žene 18 – 24 ≥ 25	21/30	70,0	72,5	50,2-95,2	49/81	60,5	56,4	41,6-70,4	6/16	37,5	23,3	< 47,5
	0/0	/	/	/	10/17	58,8	61,2	30,2-92,3	1/6	16,7	6,0	< 19,6
	81/130	62,3	69,3	56,6-81,2	128/283	45,2	39,3	31,6-47,0	15/79	19,0	19,4	8,5-30,6
GAM 6.5 – Iskustva stigme i diskriminacije												
Postotak OID koje su iskusile stigmu i diskriminaciju u posljednjih 6 mjeseci												
Muškarci Žene 18 – 24 ≥ 25	26/130	20,0	19,6	9,8-29,2	35/299	11,7	13,1	7,0-19,1	10/86	11,6	8,7	2,3-15,1
	14/100	14,0	18,4	7,6-29,1	22/219	10,1	10,7	3,5-17,9	8/68	11,8	10,1	2,3-18,0
	12/30	40,0	21,6	5,1-39,3	13/80	16,3	19,0	5,8-32,1	2/17	11,8	4,8	< 13,0
Muškarci Žene 18 – 24 ≥ 25	0/0	/	/	/	5/17	29,4	42,9	17,2-69,3	1/6	16,7	6,1	< 20,5
	26/130	20,0	19,6	9,8-29,2	30/282	10,6	9,3	4,2-14,5	9/80	11,3	9,1	1,8-16,4
	14/100	14,0	18,4	7,6-29,1	22/219	10,1	10,7	3,5-17,9	8/68	11,8	10,1	2,3-18,0
GAM 7.1 – Virusni hepatitis												

Postotak OID kod kojih je prisutna koinfekcija HCV i HIV	0/130	0,0	/	/	3/301	1,0	0,3	< 0,7	0/86	0,0	/	/
	Muškarci	0/100	0,0	/	3/219	1,4	0,5	< 1,0	0/68	0,0	/	/
	Žene	0/30	0,0	/	0/81	0,0	/	/	0/17	0,0	/	/
	18 – 24	0/0	/	/	0/17	0,0	/	/	0/6	0,0	/	/
	≥ 25	0/130	0,0	/	3/283	1,1	0,4	< 0,8	0/80	0,0	/	/

Tablica 25. Ostali GAM indikatori

	RIJEKA				SPLIT				ZAGREB			
	Uzorak		Procjena u populaciji		Uzorak		Procjena u populaciji		Uzorak		Procjena u populaciji	
	n/N	%	%	95% CI	n/N	%	%	95% CI	n/N	%	%	95% CI
GAM 1.10 – Pokrivenost supstitucijskom terapijom												
Postotak OID koje trenutno primaju supstitucijsku terapiju (metadon ili buprenorfin) među onima koji su koristili opioide u posljednjih 30 dana	86/116	74,1	79,3	68,4-90,5	180/287	62,7	52,7	44,0-61,0	59/72	81,9	78,1	67,0-89,1
Muškarci	69/90	76,7	82,2	72,9-91,9	143/213	67,1	59,0	48,5-69,0	49/56	87,5	87,0	77,8-96,5
Žene	17/26	65,4	71,4	> 41	37/74	50,0	35,5	21,2-48,6	10/15	66,7	55,0	22,4-85,8
18 – 24	0/0	/	/	/	0/13	0,0	/	/	2/5	40,0	32,3	< 78,4
≥ 25	86/116	74,1	79,3	68,4-90,5	180/274	65,7	57,5	48,5-66,2	57/67	85,1	84,8	76,2-93,8
GAM 1.14 – Korištenje kondoma pri posljednjem rizičnom seksualnom odnosu												
Postotak OID koje su koristile kondom pri posljednjem seksualnom odnosu koji su imale u posljednjih 12 mjeseci s osobom koja im nije stalni partner	23/64	35,9	29,6	15,8-43,0	76/142	53,5	58,9	47,4-71,7	11/38	29,0	30,6	11,3-49,9
Muškarci	22/58	37,9	30,0	15,3-43,5	48/96	50,0	53,9	40,7-69,1	9/31	29,0	31,2	14,4-48,8
Žene	1/6	16,7	27,9	< 77,3	28/46	60,9	67,4	49,3-85,9	1/6	16,7	7,7	< 31,3
18 – 24	0/0	/	/	/	11/16	68,8	83,6	> 63,4	0/4	0,0	/	/
≥ 25	23/64	35,9	29,6	15,8-43,0	65/126	51,6	51,7	40,0-64,3	11/34	32,4	39,6	18,2-61,3
GAM 1.16 – Sveobuhvatno znanje o prevenciji HIV-a												
Postotak OID koje su točno prepoznale načine prevencije seksualnog prenošenja	38/130	29,2	34,4	19,4-49,0	78/301	25,9	23,2	17,2-29,4	24/86	27,9	28,3	13,3-43,3

HIV-a i ne vjeruju u glavne zablude o prijenosu HIV-a													
Muškarci	28/100	28,0	33,6	17,0-50,0	62/219	28,3	25,5	17,8-33,2	18/68	26,5	26,7	13,6-39,8	
Žene	10/30	33,3	35,7	8,2-62,9	16/81	19,8	17,8	8,1-27,2	5/17	29,4	28,5	3,0-53,9	
18 – 24	0/0	/	/	/	2/17	11,8	12,0	<28,8	2/6	33,3	31,7	<71,8	
≥ 25	38/130	29,2	34,4	19,4-49,0	76/283	26,9	24,6	18,0-31,0	22/80	27,5	27,6	13,0-42,2	

Prilog 2. Indikatori Europskog centra za praćenje droga i ovisnosti o drogama (engl. *European Monitoring Centre for Drugs and Drug Abuse*)

Tablica 26. Indikatori Europskog centra za praćenje droga i ovisnosti o drogama

	RIJEKA				SPLIT				ZAGREB			
	Uzorak		Procjena u populaciji		Uzorak		Procjena u populaciji		Uzorak		Procjena u populaciji	
	n/N	%	%	95% CI	n/N	%	%	95% CI	n/N	%	%	95% CI
A9: Postotak OID koje su ženskog spola	30/130	23,1	29,8	15,5-44,0	81/300	27,0	29,3	21,9-36,7	17/86	19,8	24,0	13,1-35,2
A8: Postotak OID koje su mlađe od 25 godina	0/130	0,0	/	/	17/300	5,7	11,1	3,7-18,4	6/86	7,0	14,5	3,1-25,8
A13: Postotak OID koje su rođene izvan Hrvatske	10/130	7,7	8,3	0,8-15,5	29/300	9,7	8,6	4,9-12,4	2/86	2,3	2,8	< 6,5
A7: Postotak OID koje su u posljednjih 30 dana primale supstitucijsku terapiju (metadon ili buprenorfin) među onima koji su koristili opioide u posljednjih 30 dana	88/116	75,9	81,5	71,7-92,0	180/287	62,7	52,7	43,9-61,1	59/72	81,9	77,9	66,9-89
A12: Postotak OID koje su bile u zatvoru	78/130	60,0	51,7	37,6-66,1	185/300	61,7	52,6	44,4-60,8	48/86	55,8	47,2	34,0-60,6
A10: Postotak OID koje injektiraju drogu kraće od dvije godine	1/129	0,8	3,8	< 10,1	6/300	2,0	5,9	< 11,8	0/86	0,0	/	/
A2: Postotak OID koje su injektirale drogu barem jednom dnevno u posljednjih 30 dana	22/129	17,1	14,2	4,2-24,1	86/300	28,7	23,2	16,6-29,8	18/85	21,2	19,4	9,0-29,7
A1: Postotak OID koje su koristile sterilni pribor za injektiranje (iglu i špricu) pri posljednjem injektiranju	122/130	93,9	87,0	> 63,6	264/299	88,3	88,6	83,3-93,9	77/86	89,5	90,0	83,1-96,9
C1: Postotak OID koje su dijelile igle/šprice u posljednjih 30 dana (primili ili prosljedili korišteni pribor)	37/130	28,5	21,8	11,1-32,5	46/300	15,3	12,1	7,2-17,0	38/86	44,2	40,4	27,3-53,3
C2: Postotak OID koje su dijelile ostali pribor za injektiranje u posljednjih 30 dana (primili ili prosljedili korišteni pribor)	24/125	19,2	14,1	5,8-22,6	60/237	25,3	20,5	13,7-27,0	17/37	45,9	46,5	25,1-68,0
A3: Postotak OID koje su primile novac, drogu ili nešto drugo za seksualni odnos u posljednjih 12 mjeseci	1/130	0,8	0,4	< 1,0	47/299	15,7	11,7	7,5-16,0	3/86	3,5	2,4	< 5,4
A4: Postotak OID koje su koristile kondom pri posljednjem seksualnom odnosu u posljednjih 12 mjeseci	30/117	25,6	25,5	14,3-36,5	88/234	37,6	45,0	35,4-55,7	23/73	31,5	37,1	22,5-51,4
A5: Postotak OID koje su imale više od jednog seksualnog partnera u posljednjih 12 mjeseci	57/130	43,9	42,5	29,1-56,6	119/300	39,7	38,4	30,3-46,1	35/86	40,7	35,4	23,3-47,4

C3: Postotak OID koje su se testirale na HIV u posljednjih 12 mjeseci (bez onih koji znaju da su HIV pozitivni)	27/129	20,9	18,2	8,8-27,7	37/297	12,5	11,3	6,5-16,1	13/86	15,1	19,8	6,6-32,7
	27/129	20,9	18,1	8,5-27,8	36/297	12,1	11,2	6,5-15,9	13/86	15,1	19,6	6,7-32,7
	33/130	25,4	21,6	10,2-32,9	61/301	20,3	17,3	11,5-23,0	16/86	18,6	21,5	10,0-33,1
C4: Postotak OID koje su se testirale na HCV u posljednjih 12 mjeseci	91/127	71,7	80,2	70,2-90,0	187/300	62,3	61,0	52,8-69,2	49/86	57,0	68,3	56,5-80,3
	11/127	8,7	8,4	0,3-16,4	12/300	4,0	7,8	2,5-13,0	13/86	15,1	7,7	1,7-13,6
	25/127	19,7	11,4	5,5-17,5	101/300	33,7	31,2	23,9-38,5	24/86	27,9	23,9	12,2-35,6
Vrsta droge injektirane u posljednjih 30 dana	Uzorak		Procjena u populaciji		Uzorak		Procjena u populaciji		Uzorak		Procjena u populaciji	
	M	SD	M	SD	M	SD	M	SD	M	SD	M	SD
	23,2	45,2	20,5	32,8	25,7	27,2	22,8	26,2	43,2	108,9	32,1	82,4
O8: prosjek injektiranja u posljednjih 30 dana	Uzorak		Procjena u populaciji		Uzorak		Procjena u populaciji		Uzorak		Procjena u populaciji	
	Mdn		Mdn		Mdn		Mdn		Mdn		Mdn	
	7,0		7,0		15,0		12,0		10,0		4,0	
O8: medijan injektiranja u posljednjih 30 mjeseci	Uzorak		Procjena u populaciji		Uzorak		Procjena u populaciji		Uzorak		Procjena u populaciji	
	M	SD	M	SD	M	SD	M	SD	M	SD	M	SD
	23,2	45,2	20,5	32,8	25,7	27,2	22,8	26,2	43,2	108,9	32,1	82,4
O8: medijan injektiranja u posljednjih 30 mjeseci	Uzorak		Procjena u populaciji		Uzorak		Procjena u populaciji		Uzorak		Procjena u populaciji	
	Mdn		Mdn		Mdn		Mdn		Mdn		Mdn	
	7,0		7,0		15,0		12,0		10,0		4,0	

Tablica 27. Indikatori Europskog centra za praćenje droga i ovisnosti o drogama (prevalencija HCV-a)

	RIJEKA						SPLIT						ZAGREB					
	Uzorak			Procjena u populaciji			Uzorak			Procjena u populaciji			Uzorak			Procjena u populaciji		
	n/N	%	95% CI	n/N	%	95% CI	n/N	%	95% CI	n/N	%	95% CI	n/N	%	95% CI	n/N	%	95% CI
HCV test reaktivan	57/130	43,2	37,2	22,1-52,2	194/301	64,5	59,5	51,2-67,8	38/85	44,7	37,2	25,0-49,6						
Spol																		
Muškarci	42/100	42,0	39,2	21,7-56,1	142/219	64,8	63,8	54,1-73,4	27/68	39,7	32,2	19,4-44,6						
Žene	15/30	50,0	60,8	43,9-78,3	51/81	63,0	48,9	34,3-63,6	10/16	62,5	50,4	18,8-81,6						
Dob																		
18 – 24	0/0	0,0	/	/	6/17	35,3	28,3	0,7-55,5	2/6	33,3	26,2	< 63,6						
25 – 34	4/18	2,2	17,2	< 38,1	24/49	49,0	35,7	18,5-52,8	4/12	33,3	42,9	9,3-77,6						
≥ 35	59/112	52,7	58,1	41,8-74,6	163/234	69,7	68,9	60,0-78,0	32/67	47,8	38,2	23,8-53,2						
Vrijeme od prvog injektiranja droge																		
Do 2 godine	0/1	0,0	/	/	2/6	33,3	13,1	< 40,1	0/0	0,0	/	/						
3 – 5 godina	0/2	0,0	/	/	4/12	33,3	28,6	2,1-54,3	4/6	66,7	45,2	< 97,9						
6 – 9 godina	3/5	60,0	50,2	8,8-93,0	9/20	45,0	41,4	13,7-69,0	1/8	12,5	7,1	< 23,5						
10 godina ili više	54/121	44,6	40,5	23,9-57,1	178/262	67,9	67,6	59,3-75,8	33/71	46,5	40,9	26,7-55,8						
OID koji su bili u zatvoru																		
Ne	21/52	40,4	25,1	8,3-41,7	63/115	54,8	49,2	35,7-62,7	17/38	44,7	35,5	17,1-53,9						
Da	36/78	46,2	48,3	28,2-68,0	130/185	70,3	68,7	58,6-78,7	21/47	44,7	39,6	24,2-54,9						
OID koji su trenutno uključeni u neki od programa liječenja sa svrhom odvikavanja od ovisnosti o drogama																		
Ne	20/50	40,0	34,6	8,1-61,2	62/115	53,9	50,1	37,5-62,7	7/19	36,8	21,7	2,7-40,6						
Da	36/79	45,6	37,0	21,3-52,8	131/184	71,2	68,7	58,8-78,6	31/65	47,7	44,6	30,0-59,1						
Vrsta droge injektirane u posljednjih 30 dana																		
Opioidi	34/91	37,4	33,7	15,8-51,5	118/187	63,1	60,7	50,8-70,6	16/48	33,3	23,7	10,8-36,5						
Amfetamini i/ili kokain	6/11	54,6	67,3	35,5-99,9	6/12	50,0	39,1	7,9-71,8	9/13	69,2	76,0	55,6-96,3						
Opioidi i amfetamini i/ili kokain	16/25	64,0	43,7	22,7-65,5	69/101	68,3	61,6	47,1-76,5	13/24	54,2	62,6	36,2-89,3						

Tablica 28. Indikatori Europskog centra za praćenje droga i ovisnosti o drogama (HIV i HCV liječenje)

	RIJEKA				SPLIT				ZAGREB			
	Uzorak		Procjena u populaciji		Uzorak		Procjena u populaciji		Uzorak		Procjena u populaciji	
	n/N	%	%	95% CI	n/N	%	%	95% CI	n/N	%	%	95% CI
HIV												
OID koje su testirane na HIV u istraživanju	130/130	100	/	/	301/301	100	/	/	86/86	100	/	/
— čiji je HIV test reaktivan	1/130	0,8	0,8	<2,2	4/301	1,3	0,5	0,1-1,0	0/86	0,0	/	/
— koje su rekle da znaju otprije da su HIV- pozitivne	1/1	100	/	/	4/4	100	/	/	/	/	/	/
— koje su rekle da znaju otprije da su HIV- pozitivne i primaju ART	1/1	100	/	/	4/4	100	/	/	/	/	/	/
HCV infekcija (svi OID)												
OID koje su testirane na HCV u istraživanju	130/130	100	/	/	301/301	100	/	/	85/86	98,8	/	/
— koje su rekle da znaju da im je posljednji test pozitivan	37/129	28,7	20,1	10,3-29,9	160/298	53,7	48,0	39,9-56,0	14/85	16,5	11,0	4,0-18,3
— koje su rekle da su se liječile ili se liječe	10/37	27,0	47,0	4,8-93,7	73/160	45,6	47,1	35,5-59,2	4/14	28,6	21,6	5,2-38,0
— koje su rekle da su se izliječile	8/37	21,6	38,3	/*	41/160	25,6	23,0	13,2-32,4	1/14	7,1	5,5	<12,5
HCV infekcija (OID kojima je HCV test u istraživanju bio reaktivan)												
OID čiji je HCV test reaktivan	57/130	43,8	37,2	22,1-52,2	194/301	64,5	59,5	51,2-67,8	38/85	44,7	37,2	25,0-49,6
— koje su rekle da znaju da im je posljednji HCV test bio pozitivan	34/57	59,6	43,2	18,1-65,5	154/194	79,4	77,1	68,3-85,6	13/38	34,2	21,9	8,7-34,6
— koje su rekle da su se liječile ili se liječe	7/34	20,6	34,0	<78,5	70/154	45,4	47,6	35,6-60,1	4/13	30,8	29,6	40,0-55,0
— koje su rekle da su se izliječile	5/34	14,7	23,2	<85,7	39/154	25,3	23,3	13,0-33,5	1/13	7,7	7,6	<17,4

* Nije moguće procijeniti.

Prilog 3. Program edukacije istraživačkih timova

**Dvodnevna radionica osoblja za provedbu bio-bihevioralnog istraživanja uzorkovanjem
upravljanim ispitanicima među osobama koje injektiraju droge u Hrvatskoj**

(07.-08.03.2022., Marija Bistrica)

Dan 1		07. 03. 2022.
9.30 – 10.00	Registracija	
10.00 – 10.15	Dobrodošlica Pregled plana radionice Uvod i ciljevi istraživanja među osobama koje injektiraju droge u Hrvatskoj	Željko Petković, pomoćnik ravnatelja HZJZ Josipa-Lovorka Andreić, Lidija Vugrinec, Lara Ježić
10.15 – 10.45	Pripreme za izvođenje BBI-a uzorkovanjem upravljanim ispitanicima <ul style="list-style-type: none"> • Protokol • Edukacija osoblja • Etička pitanja Hodogram za implementaciju BBI uzorkovanjem upravljanim ispitanicima	prof. dr. sc Ivana Božičević, dr. med., ŠNZ
10.45 – 11.15	Istraživačka mjesta i izbor inicijalnih ispitanika Uloge na istraživačkom mjestu i rasprava o različitim scenarijima	Sandra Šević, dr. sc. Goran Koletić, Josipa-Lovorka Andreić, Lidija Vugrinec, prof. dr. sc Ivana Božičević, dr. med., ŠNZ, prim. Tatjana Nemeth Blažić, dr. med.
11.15 – 11.30	Pauza za kavu	
11.30 – 12.15	Tok ispitanika na istraživačkom mjestu i rasprava o različitim scenarijima	Sandra Šević, dr. sc. Goran Koletić, prof. dr. sc Ivana Božičević, dr. med., ŠNZ
12.15 – 13.15	Ručak	

13.15 – 13.30	Ispunjavanje i vođenje obrazaca koji će se koristiti u istraživanju	Sandra Šević, dr. sc. Goran Koletić, prof. dr. sc Ivana Božičević, dr. med., ŠNZ
13.30 – 14.15	Vježba: Ispunjavanje i vođenje obrazaca	Sandra Šević, dr. sc. Goran Koletić
14.15 – 15.00	Smjernice za testiranje na HIV i HCV Savjetovanje prije i poslije testiranja i usmjeravanje ispitanika u daljnju skrb	prim. Tatjana Nemeth Blažić, prim. Mirjana Lana Kosanović Ličina, dr. med., spec. epidem.
15.00 – 15.15	Pauza za kavu	
15.15 – 16.00	Vježba: Testiranje brzim testovima na (oralni testovi na HIV i HCV te testovi na HIV iz kapilarne krvi)	prim. Tatjana Nemeth Blažić, dr. med., prim. M. L. Kosanović Ličina, dr. med. Arian Dišković, Tomislav Beganović (HUHIV)
16.00 – 16.45	Vježba: Ispunjavanje formulara o testiranju na HIV i HCV Završna rasprava o testiranju i savjetovanju	dr. sc. Goran Koletić, prim. Tatjana Nemeth Blažić, dr. med., prim. M. L. Kosanović Ličina, dr. med., Arian Dišković, Tomislav Beganović (HUHIV)
19.30	Večera	

Dan 2		08. 03. 2022.
08.30 - 08.45	Uvod i pitanja vezana uz teme pokrivene tokom prvog dana radionice	Sandra Šević, dr. sc. Goran Koletić,
08.45 – 09.00	Pitanja o veličini mreže i bihevioralni upitnik	Sandra Šević, dr. sc. Goran Koletić, prof.dr.sc Ivana Božičević, dr. med., ŠNZ
09.00 – 10.30	Vježba: Intervjuiranje i ispunjavanje upitnika	Sandra Šević, dr. sc. Goran Koletić
10.30 – 10.45	Pauza za kavu	
10.45 – 11.00	Kratka prezentacija podataka koji su prikupljeni tokom vježbe ispunjavanja upitnika	Sandra Šević, dr. sc. Goran Koletić

11.00 – 11.15	Vođenje kupona	Sandra Šević, dr. sc. Goran Koletić, prof. dr. sc Ivana Božičević, dr. med., ŠNZ
11.15 – 12.00	Vježba: Vođenje kupona	Sandra Šević, dr. sc. Goran Koletić
12.00 – 13.00	Pauza za ručak	
13.00 – 15.00	Vježba: Cjelokupni proces istraživanja	Sandra Šević, dr. sc. Goran Koletić, Josipa-Lovorka Andreić, Lidija Vugrinec, Lara Ježić, prim. Tatjana Nemeth Blažić, dr. med., prim. M. L. Kosanović Ličina, dr.med., prof.dr.sc Ivana Božičević, dr.med., ŠNZ
15.00 – 15.15	Pauza za kavu	
15.15 – 15.30	Mogući problemi za vrijeme istraživanja – Rasprava	
15.30 – 16.00	Završna diskusija i završetak radionice	

Prilog 4. Obrazac za informirani pristanak

„Istraživanje prevalencije HIV-a, hepatitisa C i rizičnih ponašanja kod osoba koje injektiraju droge u Hrvatskoj“

1. ožujka – 15. lipnja 2022. godine

INFORMACIJE ZA SUDIONIKE

Hvala Vam što želite sudjelovati u ovom istraživanju. Istraživanje provodi Hrvatski zavod za javno zdravstvo u Rijeci, Splitu i Zagrebu od 1. ožujka do 15. lipnja 2022. godine. Cilj istraživanja je prikupiti podatke o učestalosti HIV-a, hepatitisa C i rizičnih ponašanja kod osoba koje injektiraju droge u Hrvatskoj.

Prije sudjelovanja u istraživanju, važno je da razumijete zašto se istraživanje provodi, što se od Vas očekuje, koja je moguća korist te koje su moguće neugodnosti koje mogu proizaći iz sudjelovanja. Molimo Vas da odvojite vrijeme i pažljivo razmotrite informacije u ovom obrascu. Ako nešto u obrascu ne razumijete, pitajte osoblje koje radi na istraživanju za daljnje informacije i dodatna objašnjenja.

ZAŠTO SE PROVODI ISTRAŽIVANJE?

Cilj istraživanja je prikupiti podatke o učestalosti HIV-a i hepatitisa C i rizičnih ponašanja kod osoba koje injektiraju droge u Hrvatskoj. Ovo je drugo ovakvo istraživanje provedeno u Hrvatskoj. Anonimni i povjerljivi podaci koje prikupimo od Vas koristit će se za izradu i poboljšanje programa zaštite zdravlja osoba koje injektiraju droge.

MORAM LI SUDJELOVATI U ISTRAŽIVANJU?

Vi sami odlučujete hoćete li sudjelovati u ovom istraživanju. Ako odlučite sudjelovati u istraživanju, ovaj obrazac informiranog pristanka će uz Vašu usmenu suglasnost za Vas potpisati voditelj istraživačkog mjesta. Ako se predomislite i ipak ne želite sudjelovati u istraživanju, bilo kad možete odustati od sudjelovanja i ne morate reći zašto odustajete.

KAKO IZGLEDA MOJE SUDJELOVANJE U ISTRAŽIVANJU?

Tijekom istraživanja niti u jednom trenutku od Vas se neće tražiti ime i prezime niti bilo koji drugi osobni podaci za identifikaciju. Na početku istraživanja ćete dobiti šifru koja će biti istovjetna za upitnik i za sve testove i to će biti jedini način povezivanja Vaših odgovora i rezultata. **Vaši nalazi testiranja i odgovori se ni na koji način ne mogu povezati s Vama osobno.**

Nakon što za Vas voditelj istraživačkog mjesta potpiše ovaj obrazac:

1. Proći ćete kratki intervju o provjeri kriterija za uključanje u istraživanje.
2. Proći ćete savjetovanje o testiranju na HIV i hepatitis C.
3. Dat ćete **dva uzorka sline** koji će se testirati brzim testom na HIV i hepatitis C. Ako Vaš test na HIV treba ponoviti, zamolit ćemo Vas da nam date još jedan uzorak sline i dva uzorka krvi iz jagodice prsta kako bismo mogli potvrditi Vaš rezultat.
4. Proći ćete intervju o nekim Vašim karakteristikama i o ponašanjima vezanima uz injektiranje droga.
5. Dobit ćete rezultate testova i proći ćete savjetovanje poslije testiranja.
6. Testovi na HIV i hepatitis C ponekad mogu biti pozitivan čak i kad osoba nema HIV ili hepatitis C. Ako Vaš test na HIV ili hepatitis C bude pozitivan, savjetnik će Vam objasniti kojem liječniku se dalje trebate javiti.
7. Kao naknadu za Vaše utrošeno vrijeme dobit ćete naknadu za sudjelovanje u istraživanju, odnosno bon za supermarket u iznosu od 100 HRK.

8. Dobit ćete i do tri nagradna kupona za uključenje drugih osoba koje injektiraju drogu u istraživanje.
9. Za dva do najkasnije tri tjedna, dođite ponovno na ovo istraživačko mjesto kako biste dobili bon za supermarket u iznosu od 50 HRK za svakog sudionika istraživanja kojemu ste dali kupon i koji je dotad i sam uspješno sudjelovao u istraživanju. **Čuvajte nagradne kupone, jer ćemo Vam ove bonove moći dati samo u zamjenu za nagradne kupone.**

ISPLATA NAKNADA ZA SUDJELOVANJE U ISTRAŽIVANJU

Naknada za sudjelovanje u istraživanju u obliku bona za supermarket u iznosu od 100 HRK će Vam se isplatiti nakon što popunite upitnik i date uzorke sline za testiranje. Dobit ćete i do tri kupona koje trebate dati osobama koje injektiraju droge koje Vi osobno znate i koje znaju Vas i koje žive na području ovog grada. Kako bi istraživanje bilo uspješno, potrebno je uključiti što više sudionika u istraživanje, stoga je bitno da **kupone date samo onim osobama koje injektiraju droge koje Vi osobno znate i koje znaju Vas i koje žive na području ovog grada te za koje ste sigurni da će biti zainteresirani za sudjelovanje u istraživanju.**

Bonovi za supermarket u iznosu od 50 HRK se isplaćuje za svaku osobu kojoj ste dali kupon i koja je uspješno sudjelovala u istraživanju (osoba mora ispuniti upitnik i testirati se na HIV i hepatitis C). Jedna osoba može uključiti u istraživanje do najviše tri sudionika ili sudionice. **Po naknade za uključenje drugih sudionika i sudionica u istraživanje možete doći najkasnije tri tjedna nakon što ste Vi sami sudjelovali u istraživanju.**

KOJE SU MOGUĆE NEUGODNOSTI KOJE SE MOGU POJAVITI TIJEKOM MOGA SUDJELOVANJA U ISTRAŽIVANJU?

Moguće su uobičajene neugodnosti vezane za proces uzimanja uzorka sline za testiranje. Pitanja o ponašanjima u vezi s injektiranjem droga ili seksualnošću kod nekih osoba mogu izazvati neugodu. Važno nam je da odgovorite iskreno na sva pitanja i moći ćete preskočiti pitanja na koja ne želite odgovoriti.

KOJA JE MOGUĆA KORIST OD MOG SUDJELOVANJA U OVOM ISPITIVANJU?

Svojim sudjelovanjem u ovom istraživanju pridonijet ćete razvoju i unapređenju programa prevencije infekcija HIV-om i hepatitisom C među osobama koje injektiraju droge. Korist za svakog sudionika istraživanja sastoji se u besplatnom i anonimnom testiranju na HIV i hepatitis C, savjetovanju prije i poslije testiranja, dobivanju naknada za sudjelovanje, i, ako bude potrebno, upućivanje na liječenje nakon dobivanja rezultata testova.

HOĆE LI PRIKUPLJENE INFORMACIJE BITI ANONIMNE I TAJNE?

Sve informacije koje se prikupe tokom istraživanja i rezultati svih analiza podataka bit će potpuno anonimni i ni na koji način se neće moći povezati s Vama i s Vašim osobnim podacima. Tijekom istraživanja niti u jednom trenutku od Vas se neće tražiti osobni podaci poput imena i prezimena. Stoga se rezultati testova i odgovori na pitanja iz upitnika ne mogu povezati s Vašim identitetom. Rezultati istraživanja mogu biti prikazani na stručnim sastancima ili objavljeni u stručnim publikacijama, ali sudionici neće moći biti identificirani. U podatke će uvid imati istraživači te, po potrebi, neovisno etičko povjerenstvo radi kontrole pravilnog provođenja istraživanja.

*Pročitao/la sam i shvatio/la sve informacije o sudjelovanju u ovom istraživanju te sam imao/la prilike razgovarati s odgovornom osobom i postaviti pitanja o svemu što mi nije bilo jasno. Na sva pitanja sam dobio/la odgovore koji su me zadovoljili te se dobrovoljno želim uključiti u ovo istraživanje. Dopuštam uvid u podatke koji se prikupe istraživačima i neovisnom etičkom povjerenstvu. **DALJNJIM SUDJELOVANJEM U ISTRAŽIVANJU PODRAZUMIJEVA SE DA SAM USMENO PRISTAO/LA SUDJELOVATI U ISTRAŽIVANJU.***

Prilog 5. Upitnik o veličini mreže i bihevioralni upitnik

Popunjavanje anketar.

0. Grad istraživanja
 - 1 – Zagreb (i Zagrebačka županija)
 - 2 – Split (do Makarske, Sinja, Trogira te otoci Čiovo, Brač, Hvar i Vis)
 - 3 – Rijeka (i Riječki prsten)
1. Šifra ispitanika
Upišite: _____
2. Komentar: _____
3. Potvrđujem da je [q1] točna šifra ispitanika
 - 1 – DA
 - 2 – NE – Vratite se na prethodno pitanje i ispravite šifru
4. Broj kupona
Upišite: _____

0. UPITNIK O VELIČINI DRUŠTVENE MREŽE

Ova pitanja se moraju pročitati ispitaniku prije nego što počne popunjavati upitnik.

Pitanja ispitaniku čita anketar.

1. Na početku bismo Vam željeli postaviti nekoliko pitanja o ljudima koje znate koji injektiraju droge. Koliko ljudi poznajete koji injektiraju droge?

Mislim na ljude koje Vi znate po imenu ili nadimku i koji Vas znaju po imenu ili nadimku, i koje ste vidjeli ili ste bili s njima u telefonskom kontaktu u posljednja 3 mjeseca.

Ne čitajte: *Ako spomene okrugle brojeve (10, 20, 100...), pitajte da Vam kaže jasnije koliko ih je. Npr. ako kaže 10, zna li 8 osoba ili 12?*

Upišite: _____
2. Koliko od njih ima 18 ili više od 18 godina?

Ne čitajte: *Ako spomene okrugle brojeve (10, 20, 100...), pitajte da Vam kaže jasnije koliko ih je. Npr. ako kaže 10, zna li 8 osoba ili 12?*

[≤ q1] _____
3. Od njih [q2], koliko živi u [gradu istraživanja]?

Ne čitajte: *Ako spomene okrugle brojeve (10, 20, 100...), pitajte da Vam kaže jasnije koliko ih je. Npr. ako kaže 10, zna li 8 osoba ili 12?*

[≤ q2] _____
4. Nakon što sudjelujete u istraživanju, dobit ćete do 3 kupona za uključivanje drugih osoba u istraživanje.

Koliko od njih [q3] koje ste spomenuli ćete uzeti u obzir pri dijeljenju kupona?

Ne čitajte: Ako spomene okrugle brojeve (10, 20, 100...), pitajte da Vam kaže jasnije koliko ih je. Npr. ako kaže 10, zna li 8 osoba ili 12?

[≤ q3] _____

5. Osoba koja je Vama dala kupon za sudjelovanje u ovom istraživanju je Vaš:

- 0 – Sudionik je inicijalni ispitanik
- 1 – Prijatelj
- 2 – Poznanik
- 3 – Seksualni partner ili partnerica
- 4 – Član/ica obitelji (uže ili šire)
- 5 – Prvi puta sam vidio tu osobu kada mi je dala kupon

1. SOCIODEMOGRAFSKI MODUL

Pročitajte: Prvih nekoliko pitanja odnose se na neke Vaše opće podatke.

1. Koje godine ste rođeni?

[max 2004] _____

2. Kojeg ste spola?

- 1 – Muškog
 - 2 – Ženskog
 - 3 – Transrodna osoba
 - 4 – Neki drugi, upišite koji: _____
- [777 – Ne želim odgovoriti]

3. U kojoj zemlji ste rođeni?

- 1 – Hrvatska
 - 2 – Neka druga, upišite koja: _____
- [777 – Ne želim odgovoriti]

4. Koji je najviši stupanj obrazovanja koji se postigli do sada?

- 1 – Nisam završio/la osnovnu školu
 - 2 – Osnovna škola
 - 3 – Srednja škola
 - 4 – Viša ili visoka škola (fakultet) ili više
- [777 – Ne želim odgovoriti]

5. Ako uzmete u obzir ukupan mjesečni dohodak svih članova svoga kućanstva i njihove uobičajene ukupne troškove, Vaše kućanstvo spaja kraj s krajem:

Ne čitajte, pokažite karticu.

- 1 – Vrlo teško
- 2 – Teško
- 3 – S malim teškoćama
- 4 – Uglavnom lako
- 5 – Lako
- 6 – Vrlo lako

[777 – Ne želim odgovoriti]

6. Jeste li trenutno:

Ne čitajte, pokažite karticu.

- 1 – Zaposlen/a
- 2 – Samozaposlen/a
- 3 – Nezaposlen/a
- 4 – Učenik/ica, student/ica ili na usavršavanju
- 5 – U mirovini
- 6 – Nesposobni za rad
- 7 – Obavljate kućanske poslove i brinete o kućanstvu
- 8 – Nešto drugo

[777 – Ne želim odgovoriti]

7. Koji je vaš trenutni bračni/partnerski status?

- 1 – U vezi/braku i živimo zajedno
- 2 – U vezi/braku i **ne živimo** zajedno
- 3 – Trenutno nemam partnera/icu

[777 – Ne želim odgovoriti]

8. Općenito, kakvo Vam je zdravlje?

- 5 – Odlično
- 4 – Vrlo dobro
- 3 – Dobro
- 2 – Dovoljno
- 1 – Loše

[777 – Ne želim odgovoriti]

2. KORIŠTENJE DROGA

Pročitajte: Sad bismo Vam željeli postaviti nekoliko pitanja koja se odnose na korištenje droga.

1. Koliko ste imali godina kad ste **prvi put** injektirali neku vrstu droge (uključujući i ako Vam je netko drugi injektirao drogu)?

Ne čitajte: Ako se ne može sjetiti, zamolite da procijeni.

Upišite: _____

[777 – Ne želim odgovoriti]

2. Koju drogu ste injektirali prvi put?

Ne čitajte, pokažite karticu.

- 1 – Crack kokain pomiješan s heroinom
- 2 – Kokain u prahu pomiješan s heroinom
- 3 – Čisti heroin
- 4 – Metadon (Metadon Alkaloid, Heptanon)
- 5 – Buprenorfin (Subutex, Buprenorfin Alkaloid, Suboxone)
- 6 – Tramadol/Tramal/Zaldiar
- 7 – Benzodiazepin (Apaurin/Normabel)
- 8 – Kokain
- 9 – Crack kokain
- 10 – Amfetamin (speed, brzina, blanja) ili metamfetamin (crystal, meth, ice, tina)
- 11 – Antidepresiv (Wellbutrin)
- 12 – Neki drugi opioid a da nije metadon, buprenorfin ili heroin, upišite koji: _____
- 13 – Nešto drugo, upišite što: _____

[666 – Ne sjećam se (odaberite samo ako ne znaju niti je li neki opioid ili stimulans)]

[777 – Ne želim odgovoriti]

3. Koje ste droge injektirali u **posljednjih 12 mjeseci**? [Moguće je više odgovora]

Ne čitajte, pokažite karticu.

- 1 – Crack kokain pomiješan s heroinom
 - 2 – Kokain u prahu pomiješan s heroinom
 - 3 – Čisti heroin
 - 4 – Metadon (Metadon Alkaloid, Heptanon)
 - 5 – Buprenorfin (Subutex, Buprenorfin Alkaloid, Suboxone)
 - 6 – Tramadol/Tramal/Zaldiar
 - 7 – Benzodiazepin (Apaurin/Normabel)
 - 8 – Kokain
 - 9 – Crack kokain
 - 10 – Amfetamin (speed, brzina, blanja) ili metamfetamin (crystal, meth, ice, tina)
 - 11 – Antidepresiv (Wellbutrin)
 - 12 – Neki drugi opioid a da nije metadon, buprenorfin ili heroin, upišite koji: _____
 - 13 – Nešto drugo, upišite što: _____
- [666 – Ne sjećam se (odaberite samo ako ne znaju niti je li neki opioid ili stimulans)]
[777 – Ne želim odgovoriti]

4. Koje ste droge injektirali u **posljednjih 30 dana**? [Moguće je više odgovora]

Ovo je kriterij za sudjelovanje. Morali su injektirati u posljednjih 30 dana.

Ne čitajte, pokažite karticu.

- 1 – Crack kokain pomiješan s heroinom
 - 2 – Kokain u prahu pomiješan s heroinom
 - 3 – Čisti heroin
 - 4 – Metadon (Metadon Alkaloid, Heptanon)
 - 5 – Buprenorfin (Subutex, Buprenorfin Alkaloid, Suboxone)
 - 6 – Tramadol/Tramal/Zaldiar
 - 7 – Benzodiazepin (Apaurin/Normabel)
 - 8 – Kokain
 - 9 – Crack kokain
 - 10 – Amfetamin (speed, brzina, blanja) ili metamfetamin (crystal, meth, ice, tina)
 - 11 – Antidepresiv (Wellbutrin)
 - 12 – Neki drugi opioid a da nije metadon, buprenorfin ili heroin, upišite koji: _____
 - 13 – Nešto drugo, upišite što: _____
 - 14 – Nisam injektirao/la u posljednjih 30 dana. (Ovo je kriterij za sudjelovanje. Morali su injektirati u posljednjih 30 dana.)
- [666 – Ne sjećam se (odaberite samo ako ne znaju niti je li neki opioid ili stimulans)]
[777 – Ne želim odgovoriti]

5. Ako $q_4 = 10$ U **posljednjih 30 dana**, koliko dana ste injektirali amfetamine ili metamfetamine bar jedan put u danu?

Upišite broj: _____
[666 – Ne sjećam se (odaberite samo ako ne mogu niti procijeniti)]
[777 – Ne želim odgovoriti]

6. U **posljednjih 30 dana**, koliko dana ste injektirali drogu barem jedan put na dan?

Upišite broj: _____
[666 – Ne sjećam se (odaberite samo ako ne mogu niti procijeniti)]
[777 – Ne želim odgovoriti]

7. Tijekom **posljednjih 30 dana**, koliko puta dnevno biste najčešće injektirali drogu? Je li to jednom u danu ili više puta?

Upišite broj: _____

[666 – Ne sjećam se (odaberite samo ako ne mogu niti procijeniti)]
[777 – Ne želim odgovoriti]

8. U **posljednjih 30 dana**, na kojim sve mjestima ste injektirali drogu? [Moguće je više odgovora]

Ne čitajte, pokažite karticu.

- 1 – U mojoj kući/stanu
- 2 – U kući/stanu mojih prijatelja ili poznanika
- 3 – U javnom WC-u
- 4 – U WC-u restorana/kafića/kluba/hotela
- 5 – U kući dilera droge
- 6 – U parku ili na ulici
- 7 – U haustoru/ulazu zgrade
- 8 – U zatvoru
- 9 – Drugo, upišite: _____

[777 – Ne želim odgovoriti]

3. PRISTUP STERILNOM PRIBORU ZA INJEKTIRANJE**Pročitajte:** Sada slijede pitanja o injektiranju droga i korištenju pribora za injektiranje.

1. Kada ste **posljednji put** injektirali drogu, jeste li koristili **sterilne** igle i šprice? Pod **sterilno** se misli na igle i šprice koje nije nitko, uključujući i Vas već koristio za injektiranje.

[GAM 1.8 Safe injecting practices among people who inject drugs]

0 – Ne

1 – Da

[666 – Ne sjećam se]

[777 – Ne želim odgovoriti]

2. Kada ste **posljednji put** injektirali drogu jeste li koristili **sterilnu** žlicu, kuhalo, filter (vaticu), kiselinu ili vodu? Pod **sterilno** se misli da ih nitko, uključujući i Vas nije već koristio za injektiranje.

999 – Ne koristim navedeni pribor

0 – Ne

1 – Da

[666 – Ne sjećam se]

[777 – Ne želim odgovoriti]

3. **Pročitajte:** U posljednjih 30 dana:

Ne čitajte odgovore. Pokažite karticu s odgovorima.

		Svaki put	Više od pola	Otpriblike pola	Rjede od pola	Nikad	[Ne želim odgovoriti]
1.	Koliko ste često koristili već napunjenu špricu koju Vam je netko drugi pripremio?	1	2	3	4	5	777
2.	Koliko ste često koristili igle ili šprice koje ste Vi sami već koristili?	1	2	3	4	5	777
3.	Koliko često ste koristili igle ili šprice koje je netko drugi već koristio (uključujući i Vašeg/u partnera/icu)?	1	2	3	4	5	777
4.	Nakon injektiranja, koliko često ste nekome dali, posudili, iznajmili ili prodali igle ili šprice koje ste prije toga sami bili koristili (uključujući i Vašem/oj partneru/ici)?	1	2	3	4	5	777

4. U **posljednjih 30 dana**, s koliko ukupno osoba ste dijelili igle ili šprice koje su već bile korištene, uključujući i Vašeg/u partnera/icu?

Ako se ne mogu sjetiti točnog broja, pitajte ih s koliko osoba su injektirali drogu i zamolite da procijene okvirni broj ljudi koji su prije ili nakon njih mogli koristiti već korištene igle i šprice.

Upišite broj: _____ (ako nisu ni s kim dijelili igle i šprice, upišite nulu)

[666 – Ne sjećam se (odaberite samo ako ne mogu niti procijeniti)]

[777 – Ne želim odgovoriti]

5. Ako $q_4 > 0$ & $q_4 < 666$ U **posljednjih 30 dana**, tko su bile osobe s kojima ste dijelili igle ili šprice koje su već bile korištene? [Moguće je više odgovora]

Ne čitajte, pokažite karticu.

- 1 – Stalni seksualni partner ili netko s kime ste u vezi ili braku
 - 2 – Povremeni seksualni partner, netko s kime niste u vezi ili braku
 - 3 – Diler droge
 - 4 – Prijatelj
 - 6 – Član obitelji
 - 5 – Nepoznata osoba
 - 7 – S uobičajenom grupom ljudi
 - 8 – Netko drugi, upišite: _____
- [666 – Ne sjećam se (odaberite samo ako ne mogu niti procijeniti)]
[777 – Ne želim odgovoriti]

6. Ako q2 ≠ 999 **Pročitajte:** U posljednjih 30 dana:

Ne čitajte odgovore. Pokažite karticu s odgovorima.

		Svaki put	Više od pola	Otpriblike pola	Rjeđe od pola	Nikad	[Ne želim odgovoriti]
1.	Koliko ste često koristili pribor (žlicu, kuhalo, filter/vatice, kiselinu ili vodu za injektiranje) koji ste Vi sami već koristili?	1	2	3	4	5	777
2.	Koliko često ste koristili pribor (žlicu, kuhalo, filter/vatice, kiselinu ili vodu za injektiranje) koji je netko drugi već koristio (uključujući i Vašeg/u partnera/icu)?	1	2	3	4	5	777

7. Ako q2 ≠ 999 **U posljednjih 30 dana**, s koliko ukupno osoba ste dijelili pribor (žlicu, kuhalo, filter/vatice, kiselinu ili vodu za injektiranje) koja je već bila korištena, uključujući i Vašeg partnera?

Ako se ne mogu sjetiti točnog broja, pitajte ih s koliko osoba su injektirali drogu i zamolite da procijene okvirni broj ljudi koji su prije ili nakon njih mogli koristiti već korišteni pribor.

Upišite broj: _____ (ako nisu ni s kim dijelili pribor, upišite nulu)
[666 – Ne sjećam se (odaberite samo ako ne mogu niti procijeniti)]
[777 – Ne želim odgovoriti]

4. NABAVA IGALA I ŠPRICA

1. Jeste li **ikada** koristili usluge programa za zamjenu igala i šprica?

0 – Ne
1 – Da
[777 – Ne želim odgovoriti]

2. Jeste li u posljednja **3 mjeseca**?

[GAM 1.6 Coverage of HIV prevention programmes among key populations. C. People who inject drugs]

		Ne	Da	[Ne sjećam se]	[Ne želim odgovoriti]
1.	Dobili sterilne igle i šprice za injektiranje od udruga, drop-in centara ili programa smanjenja šteta?	0	1	666	777
2.	Dobili kondome i/ili lubrikante od udruga koje provode programe smanjenja šteta, drop-in centara ili organizacija koje su dio zdravstvenog sustava (centri za mentalno zdravlje)?	0	1	666	777
3.	Ponudili Vam kondome i/ili lubrikante od udruga koje provode programe smanjenja šteta, drop-in centara ili organizacija koje su dio zdravstvenog sustava (centri za mentalno zdravlje)?	0	1	666	777
4.	Pričali o upotrebi kondome i zaštiti spolnog zdravlja s nekime u udrugama koje provode programe smanjenja šteta, drop-in centrima ili organizacijama koje su dio zdravstvenog sustava (centri za mentalno zdravlje)?	0	1	666	777

3. U posljednjih **30 dana**, jeste li mogli nabaviti **sterilne igle i šprice**? Pod **sterilno** se misli da ih nitko, uključujući i Vas nije već koristio za injektiranje.

0 – Ne
1 – Da

[666 – Ne sjećam se]
[777 – Ne želim odgovoriti]

4. U posljednjih **30 dana**, jeste li mogli nabaviti **sterilnu žlicu, kuhalo, filter (vatiće), kiselinu ili vodu za injektiranje** kada su Vam bili potrebni? Pod **sterilno** se misli da ih nitko, uključujući i Vas nije već koristio za injektiranje.

999 – Ne koristim navedeni pribor
0 – Ne
1 – Da
[666 – Ne sjećam se]
[777 – Ne želim odgovoriti]

5. U **posljednjih 30 dana**, na kojim od navedenih mjesta ste nabavljali sterilne igle i šprice? [Moguće je više odgovora]

Ne čitajte, pokažite karticu.

0 – Nisam nabavio sterilne igle i šprice
1 – Kupio/la sam ih u ljekarni

2 – Kupio sam ih na ulici
3 – Ukrao sam ih
4 – Na terenu, preko programa zamjene upotrjebljenih igala i šprica
5 – U „drop in“ centru
6 – Preko seksualnog/e partnera/ice
7 – Od osobe koja isto injektira droge
8 – Preko prijatelja ili članova obitelji
9 – Preko dilera droge
10 – Nekim drugim putem, upišite: _____
[777 – Ne želim odgovoriti]

6. Od ovih mjesta, gdje ste **najčešće** nabavljali sterilne igle i šprice?

Ne čitajte, pokažite karticu.

Upišite broj mjesta iz prethodnog pitanja: _____
[777 – Ne želim odgovoriti]

7. U posljednjih 30 dana:

[GAM 1.9 Number of needles and syringes distributed in the past 12 months by needle-syringe programmes (programme data)]

		Upiši broj	[Ne sjećam se]	[Ne želim odgovoriti]
1.	Koliko ste ukupno dobili ili nabavili sterilnih igala i šprica iz svih izvora?		666	777
2.	Od njih, koliko ih je bilo besplatno? (<i>broj mora biti jednak ili manji od broja iz prvog pitanja</i>)		666	777
3.	Koliko ih je bilo samo za Vaše potrebe? (<i>broj mora biti jednak ili manji od broja iz prvog pitanja</i>)	—	666	777

8. Je li Vam to bilo dovoljno, premalo ili previše **besplatnih** igala i šprica?

Pitajte i one koji nisu dobili ili nabavili besplatne igle ili šprice.

1 – Dovoljno
2 – Premalo
3 – Previše
[777 – Ne želim odgovoriti]

9. U posljednjih 12 mjeseci, je li Vam se dogodila neka od navedenih situacija prilikom nabave sterilnih igala i šprica u ljekarni/apoteci? [Moguće je više odgovora]

Ne čitajte, pokažite karticu.

0 – Nisam pokušala/o nabaviti igle i šprice u ljekarni/apoteci

- 1 – Nisam bio/la tretiran s poštovanjem
 - 2 – Nisu mi htjeli prodati sterilne igle i šprice
 - 3 – Imali su neprimjerene komentare ili pitanja
 - 4 – Ništa od navedenog
- [777 – Ne želim odgovoriti]

10. Ako q0 (Grad istraživanja) = 1 (Zagreb) Jeste li u **posljednja 3 mjeseca** koristili usluge programa za zamjenu igala i šprica koji provodi udruga LET u Zagrebu (na primjer, zamjena pribora u vozilu LET-ovog mobilnog tima)?

- 0 – Ne
 - 1 – Da
 - 2 – Znam za LET, ali nisam bio/la s njima u kontaktu u zadnja tri mjeseca
 - 3 – Ne znam za udrugu LET
- [777 – Ne želim odgovoriti]

5. PREDOZIRANJE

Pročitajte: Sada slijede pitanja o predoziranju. Mogući znakovi predoziranja opijatima: sužene zjenice, bljedilo, pojava plave boje na usnama i noktima; besvjesno stanje; budnost ali nesposobnost govora; nereagirane na vanjske podražaje; mlohavost; hroptavi zvuk kod disanja, dahtanje, gušenje; plitko disanje, isprekidano disanje, vrlo sporo disanje ili prestanak disanja; usporen rad srca ili prestanak rada srca.

1. Jeste li se Vi osobno ikada predozirali opijatnim drogama (heroin, metadon, burprenorfin)?

- 0 – Ne
 - 1 – Da
 - 2 – Nisam nikad koristio/la opijatne droge (heroin, metadon, burprenorfin)
- [888 – Ne znam]
[777 – Ne želim odgovoriti]

2. Ako q1 = 1 Koliko puta Vam se to dogodilo?

Upišite broj: _____
[666 – Ne sjećam se (odaberite samo ako ne mogu niti procijeniti)]
[777 – Ne želim odgovoriti]

3. Ako q1 = 1 Kada Vam se to posljednji put dogodilo?

- 1 – Prije više od 12 mjeseci
 - 2 – Tijekom posljednjih 12 mjeseci
- [666 – Ne sjećam se (odaberite samo ako ne mogu niti procijeniti)]
[777 – Ne želim odgovoriti]

4. Ako q1 = 1 & q3 = 2 Koliko puta Vam se to dogodilo u posljednjih 12 mjeseci?

Upišite broj: _____
[666 – Ne sjećam se (odaberite samo ako ne mogu niti procijeniti)]
[777 – Ne želim odgovoriti]

5. Ako q1 = 1 Koju vrstu droge ste uzeli kada ste se **posljednji put** predozirali? [Moguće je više odgovora]

Ne čitajte, pokažite karticu.

- 1 – Crack kokain pomiješan s heroinom
- 2 – Kokain u prahu pomiješan s heroinom
- 3 – Čisti heroin
- 4 – Metadon (Metadon Alkaloid, Heptanon)
- 5 – Buprenorfin (Subutex, Buprenorfin Alkaloid, Suboxone)
- 6 – Tramadol/Tramal/Zaldiar
- 7 – Benzodiazepin (Apaurin/Normabel)
- 8 – Kokain
- 9 – Crack kokain
- 10 – Amfetamin (speed, brzina, blanja) ili metamfetamin (crystal, meth, ice, tina)

- 11 – Antidepresiv (Wellbutrin)
 12 – Neki drugi opioid a da nije metadon, buprenorfin ili heroin, upišite koji: _____
 13 – Nešto drugo, upišite što: _____
 [666 – Ne sjećam se (odaberite samo ako ne znaju niti je li neki opioid ili stimulans)]
 [777 – Ne želim odgovoriti]

6. Ako q1 = 1 Je li Vam pružena hitna medicinska pomoć **posljednji put** kada ste se predozirali?

- 0 – Ne
 1 – Da
 [666 – Ne sjećam se]
 [777 – Ne želim odgovoriti]

7. Ako q1 = 1 Jeste li se ikada predozirali od kombinacije opijatnih droga i drugih psihoaktivnih tvari (kao što su alkohol, amfetamini, supstitucijska terapija..)?

- 0 – Ne
 1 – Da (navedite koliko puta: _____)
 [666 – Ne sjećam se (odaberite samo ako ne mogu niti procijeniti)]
 [777 – Ne želim odgovoriti]

8. Jeste li **ikada** vidjeli da se netko drugi predozirao/la pred Vama?

- 0 – Ne
 1 – Da (navedite koliko puta: _____)
 [666 – Ne sjećam se (odaberite samo ako ne mogu niti procijeniti)]
 [777 – Ne želim odgovoriti]

9. Ako q8 = 1 **Posljednji put** kada se to dogodilo jeste li Vi ili netko drugi prisutan učinili nešto od sljedećeg? [Moguće je više odgovora]

Ne čitajte, pokažite karticu.

- 0 – Ništa se nije poduzelo
 1 – Pozvao/la hitnu pomoć
 2 – Odveo/la ga/ju u bolnicu
 3 – Stavio/la ga/ju u bočni položaj
 4 – Primijeni/la masažu srca i/ili davao/la umjetno disanje
 5 – Pokušao/la probuditi osobu koja se predozirala uzrokovanjem boli, tuširanjem, kupanjem, stavljanjem leda
 6 – Šamaranjem ili udaranjem u području prsnog koša
 7 – Injektirao/la sam mu stimulanse, vodu ili sol
 8 – Zvao/la ga/ju imenom pokušavajući ga probuditi
 9 – Dao/la mu/joj nalokson
 10 – Napravio/la nešto drugo. Upišite što: _____
 [666 – Ne sjećam se (odaberite samo ako ne mogu niti procijeniti)]
 [777 – Ne želim odgovoriti]

6. LIJEČENJE

Pročitati: Sada ćemo Vas pitati o Vašim iskustvima s liječenjem od ovisnosti o drogama.

1. Jeste li ikad bili uključeni u neki od programa navedenih niže? [Moguće je više odgovora]

Ne čitajte, pokažite karticu.

- 0 – Nisam
 1 – Liječenje u bolničkim uvjetima (zaprimljeni na bolnički odjel psihijatrije) **uz korištenje supstitucijske terapije** metadonom (Metadon Alkaloid, Heptanon) ili buprenorfinom (Subutex, Buprenorfin Alkaloid, Suboxone)
 2 – Liječenje u bolničkim uvjetima (zaprimljeni na bolnički odjel psihijatrije) **bez korištenja supstitucijske terapije**
 3 – Izvanbolničko liječenje **supstitucijskom terapijom metadonom** u Centrima za mentalno zdravlje pri Zavodu za javno zdravstvo i putem liječnika obiteljske medicine
 4 – Izvanbolničko liječenje **supstitucijskom terapijom buprenorfinom** u Centrima za mentalno zdravlje pri Zavodu za javno zdravstvo i putem liječnika obiteljske medicine
 5 – Liječenje u terapijskoj zajednici / komuni za pomoć osobama koje koriste droge

- 6 – Liječenje u grupama za pomoć ili samopomoć
- 7 – Nešto drugo. Upišite što: _____

[777 – Ne želim odgovoriti]

2. Ako q1 = [1 thru 7] Jeste li **trenutačno** uključeni u neki od programa liječenja sa svrhom odvikavanja od ovisnosti o drogama? [Moguće je više odgovora]

Ne čitajte, pokažite karticu.

0 – Nisam

1 – Liječenje u bolničkim uvjetima (zaprimljeni na bolnički odjel psihijatrije) **uz korištenje supstitucijske terapije metadonom** (Metadon Alkaloid, Heptanon) ili buprenorfinom (Subutex, Buprenorfin Alkaloid, Suboxone)

2 – Liječenje u bolničkim uvjetima (zaprimljeni na bolnički odjel psihijatrije) **bez korištenja supstitucijske terapije**

3 – Izvanbolničko liječenje **supstitucijskom terapijom metadonom** u Centrima za mentalno zdravlje pri Zavodu za javno zdravstvo i putem liječnika obiteljske medicine

4 – Izvanbolničko liječenje **supstitucijskom terapijom buprenorfinom** u Centrima za mentalno zdravlje pri Zavodu za javno zdravstvo i putem liječnika obiteljske medicine

5 – Liječenje u terapijskoj zajednici / komuni za pomoć osobama koje koriste droge

6 – Liječenje u grupama za pomoć ili samopomoć

7 – Nešto drugo. Upišite što: _____

[777 – Ne želim odgovoriti]

3. Kada ste posljednji put bili uključeni u bilo koji oblik liječenja **supstitucijskom terapijom metadonom ili buprenorfinom**?

[GAM 1.10 Coverage of opioid substitution therapy (programme data)]

1 – Nikad nisam bio/la uključen/a

2 – Trenutno sam na supstitucijskoj terapiji

3 – U posljednjih 30 dana

4 – Prije više od 30 dana, ali u posljednjih 6 mjeseci

5 – Prije više od 6 mjeseci

[666 – Ne sjećam se (odaberite samo ako ne mogu niti procijeniti)]

[777 – Ne želim odgovoriti]

4. Ako q1 = 0 ili q2 = 0 Zašto **niste uključeni** u neki od programa liječenja od ovisnosti o drogama? [Moguće je više odgovora]

Ne čitajte, pokažite karticu.

1 – Ne trebam liječenje

2 – Nisam spreman/na prestati koristiti drogu

3 – Nemam zdravstveno osiguranje

4 – Ne mogu si financijski priuštiti

5 – Brinem da bi liječenje moglo utjecati na moj posao ili obrazovanje

6 – Nemam vremena

7 – Bojim se da bi netko mogao saznati da koristim drogu

8 – Ne znam gdje potražiti pomoć

9 – Neki drugi razlog, upišite koji: _____

10 – Ništa od navedenog

[777 – Ne želim odgovoriti]

7. ISKUSTVA S POLICIJOM I BORAVAK U ZATVORU

Pročitajte: Sljedećih nekoliko pitanja odnosi se na iskustva s policijom i na korištenje droga u zatvoru. Podaci su anonimni i slobodno odgovorite iskreno.

1. U posljednjih 12 mjeseci, koliko Vas je puta policija zaustavila na ulici?

Upišite broj: _____ (ako ih policija nije zaustavila u posljednjih 12 mjeseci, upišite nulu)

[777 – Ne želim odgovoriti]

2. Ako q1 > 0 & q1 < 777 Zadnji put kad Vas je policija zaustavila na ulici, jeste li bili tretirani s poštovanjem?

Ne čitajte, pokažite karticu.

- 1 – Ne, potpuno bez poštovanja
 2 – Ne, bez poštovanja
 3 – Niti bez poštovanja, niti s poštovanjem
 4 – Da, s poštovanjem
 5 – Da, s puno poštovanja
 [666 – Ne sjećam se]
 [777 – Ne želim odgovoriti]

3. U posljednjih 12 mjeseci, koliko ste puta bili uhićeni radi uporabe droga?

Upišite broj: _____ (ako nisu bili uhićeni u posljednjih 12 mjeseci, upišite nulu)
 [777 – Ne želim odgovoriti]

4. Jeste li ikada bili u zatvoru?

0 – Ne
 1 – Da, upišite koliko puta: _____
 [777 – Ne želim odgovoriti]

5. Ako q4 = 1 Jeste li ikada injektirali drogu dok ste bili u zatvoru?

0 – Ne
 1 – Da
 [777 – Ne želim odgovoriti]

6. Ako q4 = 1 & q5 = 1 Kad ste injektirali drogu u zatvoru, koliko ste često koristili sterilne igle i šprice prilikom injektiranja? Pod **sterilno** se misli na igle i šprice koje nije nitko, uključujući i Vas već koristio za injektiranje.

Ne čitajte, pokažite karticu s odgovorima.

1 – Svaki put
 2 – Više od pola
 3 – Otprilike pola
 4 – Rjeđe od pola
 5 – Nikad
 [777 – Ne želim odgovoriti]

7. Ako q4 = 1 Kad ste posljednji put bili u zatvoru u Hrvatskoj?

0 – Prije više od pet godina
 1 – Prije više od 12 mjeseci ali manje od pet godina
 2 – U posljednjih 12 mjeseci
 3 – Nikad nisam bio/la u zatvoru u Hrvatskoj
 [777 – Ne želim odgovoriti]

8. NASILJE

Pročitajte: Osobe koje koriste droge ponekad su izložene nasilju ili uznemiravanju. Idućih nekoliko pitanja se odnosi na Vaša iskustva s diskriminacijom i nasiljem.

1. Ne čitajte odgovore, pokažite karticu.

[GAM 6.5 Stigma and discrimination experienced by key populations. C.
 People who inject drugs]

	Ne	Da, u posljednjih 6 mjeseci	Da, ali ne u posljednjih 6 mjeseci	[Ne znam]	[Ne želim odgovoriti]
1. Jeste li se ikada osjećali isključeno iz obiteljskih aktivnosti zato što injektirate drogu?	1	2	3	888	777
2. Je li Vas ikada netko špotao/grdio/korio zato što injektirate drogu?	1	2	3	888	777
3. Je li Vas ikada netko ucjenjivao zato što injektirate drogu?	1	2	3	888	777

2. U posljednjih 12 mjeseci...

Ne čitajte odgovore, pokažite karticu.

[GAM 4.1 Physical and/or sexual violence experienced by key populations. C. People who inject drugs]

		Nikad mi se to nije dogodilo	Nije mi se to dogodilo u posljednjih 12 mjeseci	Jednom u posljednjih 12 mjeseci	2 do 5 puta	6 do 10 puta	Više od 10 puta	[Ne znam]	[Ne želim odgovoriti]
1.	Koliko puta Vas je netko fizički napao ili ozlijedio, na primjer udario, davio ili prijetio nožem ili kakvim drugim oružjem? To se moglo dogoditi kod kuće ili negdje drugdje.	1	2	3	4	5	6	888	777
2.	Koliko puta Vas je netko prevario, lagao ili prijetio Vam da biste imali spolni odnos kada to niste htjeli? To se moglo dogoditi kod kuće ili negdje drugdje.	1	2	3	4	5	6	888	777

3. U posljednjih 12 mjeseci, je li Vam se dogodila neka od navedenih situacija? [Moguće je više odgovora]

[GAM 6.6 Avoidance of health care among key populations because of stigma and discrimination. C. People who inject drugs]

1 – Nisam koristio/la zdravstvene usluge zbog brige ili iz straha od diskriminacije ili negativnih reakcija, **premda su mi trebale**

2 – Nisam koristio/la zdravstvene usluge zbog brige ili iz straha da netko ne sazna da koristim droge, **premda su mi trebale**

3 – Ništa od navedenog

[777 – Ne želim odgovoriti]

4. U posljednjih 12 mjeseci, je li Vam se dogodila neka od navedenih situacija u zdravstvenom sustavu ili u kontaktu sa zdravstvenim osobljem? [Moguće je više odgovora]

Ne čitajte, pokažite karticu.

0 – Nisam koristio/la zdravstvene usluge ili bio/la u kontaktu sa zdravstvenim osobljem tijekom posljednjih 12 mjeseci

1 – Nisam bio/la tretiran s poštovanjem

2 – Nisu uzeli u obzir moje potrebe

3 – Nisu mi pružili zdravstvenu uslugu koja mi je trebala

4 – Imali su neprimjerene komentare ili pitanja

5 – Ništa od navedenog

[777 – Ne želim odgovoriti]

9. SPOLNO PONAŠANJE

Pročitajte: Pitanja koja slijede odnose se na spolno ponašanje.

1. Koliko ste seksualnih partnera/ica imali u **posljednjih 12 mjeseci** s kojima ste imali vaginalni ili analni odnos? Ako ne znate točan broj, procijenite.

Upišite: _____ (ako nisu imali seksualne partnere u posljednjih 12 mjeseci, upišite nulu)

[777 – Ne želim odgovoriti]

2. Kad ste posljednji put imali seksualni odnos (vaginalni ili analni)?

555 – Nije imao/la seksualnih partnera/ica u posljednjih 12 mjeseci

- 1 – U zadnjih 30 dana
 2 – Prije više od 30 dana
 [777 – Ne želim odgovoriti]

3. Ako $q1 > 0$ & $q1 < 777$ Jeste li koristili kondom pri posljednjem seksualnom odnosu (vaginalnom ili analnom)?

[GAM 1.5C Condom use among people who inject drugs]

- 555 – Nije imao/la seksualnih partnera/ica u posljednjih 12 mjeseci
 0 – Ne
 1 – Da
 [666 – Ne sjećam se]
 [777 – Ne želim odgovoriti]

4. Od [q1] partnera/ica u posljednjih 12 mjeseci, koliko su bile osobe:
Za anketara: Ako nisu imali takvog partnera/icu, upišite nulu.

	Broj partnera/ica	[Ne sjećam se]	[Ne želim odgovoriti]
1. Muškog spola	—	666	777
2. Vaš stalni partner/ica ili netko s kim jeste ili ste bili u vezi ili braku	—	666	777
3. Netko s kim niste bili u vezi ili braku, a imali ste seksualni odnos	—	666	777

5. Ako $q4_3 > 0$ & $q4_3 < 666$ Od [q4_3] partnera/ica s kojima niste bili u vezi ili braku, a imali ste spolni odnos u posljednjih 12 mjeseci:

Za anketara: Ako nisu imali takvog partnera/icu, upišite nulu.

	Broj partnera/ica	[Ne sjećam se]	[Ne želim odgovoriti]
1. Koliko od njih ste Vi dali novac, drogu ili nešto drugo za seksualni odnos	—	666	777
2. Koliko od njih su Vama dali novac, drogu ili nešto drugo za seksualni odnos	—	666	777

6. Ako $q4_1 > 0$ & $q4_1 < 666$ Rekli ste da ste imali seksualne partnere muškog spola. Jeste li koristili kondom prilikom **posljednjeg** vaginalnog ili analnog seksualnog odnosa s muškom osobom?

- 0 – Ne
 1 – Da
 [666 – Ne sjećam se]
 [777 – Ne želim odgovoriti]

7. Ako $q4_2 > 0$ & $q4_2 < 666$ Rekli ste da ste imali stalne partnere, nekoga s kime ste bili u vezi ili braku. U **posljednjih 12 mjeseci**, koliko često ste sa **stalnim/om** partnerom/icom koristili kondom prilikom vaginalnog ili analnog seksualnog odnosa?

Ne čitajte, pokažite karticu s odgovorima.

- 1 – Svaki put
 2 – Više od pola
 3 – Otprilike pola
 4 – Rjeđe od pola
 5 – Nikad
 [777 – Ne želim odgovoriti]

8. Ako $q4_2 > 0$ & $q4_2 < 666$ Jeste li koristili kondom prilikom **posljednjeg** vaginalnog ili analnog seksualnog odnosa sa **stalnim/om** partnerom/icom?

- 0 – Ne
 1 – Da

[666 – Ne sjećam se]
[777 – Ne želim odgovoriti]

9. Ako $q4_2 > 0$ & $q4_2 < 666$ Koliko znate, je li neki/neka od Vaših **stalnih** partner/ica koje ste imali u posljednjih 12 mjeseci injektirao/la drogu u **posljednjih 12 mjeseci**?

0 – Ne
1 – Da
[888 – Ne znam]
[777 – Ne želim odgovoriti]

10. Ako $q4_2 > 0$ & $q4_2 < 666$ Koliko znate, Vaš trenutni (ili posljednji) stalni partner:

Ne čitajte, pokažite karticu.

1 – Nikada se nije testirao/la na HIV
2 – Ne znam je li se testirao/la na HIV
3 – Je HIV pozitivan/na
4 – Je HIV negativan/na
[777 – Ne želim odgovoriti]

11. Ako $q4_3 > 0$ & $q4_3 < 666$ Rekli ste da ste imali seksualne partnere s kojima niste bili u vezi. Jeste li koristili kondom prilikom **posljednjeg** vaginalnog ili analnog seksualnog odnosa s partnerom/icom s kojim/om **niste bili u vezi**?

[GAM 1.14 Condom use at last high-risk sex (nije PWID GAM indikator)]

0 – Ne
1 – Da
[666 – Ne sjećam se]
[777 – Ne želim odgovoriti]

10. PROCJENA VELIČINE POPULACIJE

[GAM 1.2 Estimates of the size of key populations. C. People who inject drugs]

Pročitajte: Hvala Vam na Vašim odgovorima do sad. Ostalo je još samo nekoliko pitanja.

1. Ovo je drugi put da se provodi ovakvo istraživanje u Hrvatskoj. Prvi put istraživanje se provelo 2014. godine. Tada, kao i sada, sudionici su dali uzorak za testiranje, ispunili su upitnik i dobili su kupone za uključenje drugih osoba u istraživanje. Za sudjelovanje i za uključenje drugih osoba su dobili bon za trgovinu. Jeste li sudjelovali u prošlom istraživanju koje je provedeno krajem 2014. godine?

0 – Ne
1 – Da
[666 – Ne sjećam se]
[777 – Ne želim odgovoriti]

2. Ako $q1 = 1$ U kojem gradu ste sudjelovali u istraživanju?

1 – Zagreb
2 – Split
3 – Rijeka
4 – Neki drugi grad
[777 – Ne želim odgovoriti]

3. Tijekom 2021. godine, jeste li bili na liječenju u nekoj od ovih terapijskih zajednica? [Moguće je više odgovora]

1 – Dom za ovisnike "Zajednica Susret"
2 – Terapijska zajednica udruge "Moji Dani"
3 – Terapijska zajednica "Comunita Mondo Nuovo"
4 – Terapijska zajednica "Zajednica Pape Ivana XXIII"
5 – Terapijska zajednica "Remar Espana"

- 6 – Terapijska zajednica "Reto centar - prijatelji nade"
 - 7 – Udruga Sveti Lovro - Zajednica "Cenacolo"
 - 8 – Dom za ovisnike "Ne-ovisnost"
 - 9 – Terapijska zajednica "PET PLUS"
 - 10 – Terapijska zajednica "Biram novi život"
 - 11 – Bio/bila sam u nekoj drugoj terapijskoj zajednici u Hrvatskoj
 - 12 – Bio/bila sam u terapijskoj zajednici izvan Hrvatske
 - 13 – Nisam bio/bila na liječenju u terapijskoj zajednici
- [777 – Ne želim odgovoriti]

Kartica:

1 – Dom za ovisnike "Zajednica Susret"

Terapijski centar Cista Velika, Splitsko-dalmatinska županija
Terapijski centar Ivanovac, Osječko-baranjska županija

2 – Terapijska zajednica udruge "Moji Dani"

Durmanec, Krapinsko-zagorska županija

3 – Terapijska zajednica "Comunita Mondo Nuovo"

Terapijska kuća "Mondo Nuovo", Nunić, Kistanje, Šibensko-kninska županija

4 – Terapijska zajednica "Zajednica Pape Ivana XXIII"

Terapijska kuća Sveti Frane, Hrvace (kod Sinja), Splitsko-dalmatinska županija
Terapijska kuća Kraljica Mira, Vrgorac, Splitsko-dalmatinska županija
Terapijska kuća Majka Marija Nade, Vrgorac, Splitsko-dalmatinska županija
Terapijska kuća Sveti Nikola, Nova Sela, Borovci, Dubrovačko-neretvanska županija

5 – Terapijska zajednica "Remar Espana"

"Remar Croatia", Zaprešić, Zagrebačka županija
"Remar Espana", Baruni kod Pazina, Istarska županija
"Remar Espana", Rijeka, Primorsko-goranska županija

6 – Terapijska zajednica "Reto centar - prijatelji nade"

Ogranak I, Zagreb
Reto Centar, Sesvete
Reto centar, Klis, Splitsko-dalmatinska županija
Reto centar, Kamen, Split, Splitsko-dalmatinska županija
Reto Centar, Kaštela, Solin, Splitsko-dalmatinska županija
Ženska kuća, Zagreb
Ženska kuća, Splitsko-dalmatinska županija

7 – Udruga Sveti Lovro - Zajednica "Cenacolo"

Bratovština „Sv. Vinko Paulski“, Vrbovec, Zagrebačka županija
Bratovština „Gospa od Zdravlja“, Ugljane kod Trilja, Splitsko-dalmatinska županija
Bratovština „Sv. Nikola“, Biograd na moru, Zadarska županija
Bratovština „sv. Petar i Pavao“, Šarengrad, Vukovarsko-srijemska županija
Bratovština „Marija Majka života“, Vrbovec, Zagrebačka županija
Bratovština „Sv. Josip Radnik“, Varaždin, Varaždinska županija

8 – Dom za ovisnike "Ne-ovisnost"

Vrbica kod Osijeka, Osječko-baranjska županija

9 – Terapijska zajednica "PET PLUS"

Orle, Zagrebačka županija

10 – Terapijska zajednica "Biram novi život"

Mikluševci, Vukovarsko-srijemska županija

4. Ako q3 = [1 thru 10] Jeste li pri dolasku u terapijsku zajednicu rekli (prilikom ispunjavanja Pempidou upitnika) da ste injektirali drogu 30 dana prije dolaska?

0 – Ne

1 – Da

[666 – Ne sjećam se]

[777 – Ne želim odgovoriti]

5. Jeste li tijekom 2021. godine bili uključeni u bilo koji oblik liječenja **supstitucijskom terapijom metadonom ili buprenorfinom na način da Vam je liječnik prepisao** korištenje supstitucijske terapije?

0 – Ne

1 – Da

[666 – Ne sjećam se (odaberite samo ako ne mogu niti procijeniti)]

[777 – Ne želim odgovoriti]

6. Ako q5 = 1 Jeste li tijekom liječenja supstitucijskom terapijom u 2021. godini liječniku rekli (prilikom ispunjavanja Pomicidom upitnika) da ste injektirali drogu 30 dana prije dolaska?

0 – Ne

1 – Da

[666 – Ne sjećam se]

[777 – Ne želim odgovoriti]

7. Jeste li krajem veljače ili početkom ožujka dobili predmet s logom „Živjeti zdravo“ od zaposlenika ove udruge ili organizacije?

0 – Ne

1 – Da

[666 – Ne sjećam se]

[777 – Ne želim odgovoriti]

8. Ako q7 = 1 Možete li mi pokazati taj predmet ako ga imate?

Ne čitajte: Ako nema predmet, pokažite fotografije i pitajte sudionika/cu da prepozna koji je predmet dobio/la.

0 – Nije pokazao/la ili prepoznao/la predmet

1 – Pokazao/la ili prepoznao/la predmet

[666 – Ne sjećam se]

[777 – Ne želim odgovoriti]

Prilog 6. Ostali obrasci za prikupljanje podataka

Obrazac za praćenje sudionika tijekom istraživanja

1.	Šifra ispitanika/ice	RDS-	
2.	Datum		
3.	Broj kupona		
4.	Potpis zadužene osobe		
5.	Ispitanik/ica se može uključiti nakon provjere kriterija za uključenje	DA	NE, ispunjen formular za neuključivanje DA NE
6.	Informirani pristanak je potpisan i arhiviran	DA	NE, ispunjen formular za odbijanje DA NE
7.	Uzet uzorak za test na HCV	DA	NE
8.	Izdan rezultat testa na HCV	DA	NE
9.	Uzet uzorak za ORAQUICK ADVANCE test na HIV	DA	NE
10.	Izdan rezultat ORAQUICK ADVANCE testa na HIV	DA	NE
11.	Uzet uzorak za INSTI test na HIV	DA	NE – Nije bilo indicirano NE – Odbijeno
12.	Izdan rezultat INSTI testa na HIV	DA	NE
13.	Uzet uzorak za TOYO test na HIV	DA	NE – Nije bilo indicirano NE – Odbijeno
14.	Izdan rezultat TOYO testa na HIV	DA	NE
15.	Uzet uzorak za ORAQUICK ADVANCE test na HIV	DA	NE – Nije bilo indicirano NE – Odbijeno
16.	Izdan rezultat ORAQUICK ADVANCE testa na HIV	DA	NE
17.	Obrazac o veličini mreže ispunjen	DA	NE
18.	Bihevioralni upitnik ispunjen	DA	NE
19.	Izdani kuponi za uključenje drugih ispitanika/ica	DA, 1 2 3	NE

20.	Izdana je primarna naknada (bon od 100 kn)	DA	NE
21.	Izdana je sekundarna naknada (bon od 50 kn)	DA, 1 2 3	NE
22.	Ispunjen je obrazac o onima koji su odbili primiti kupon	DA	NE
23.	Bilješke:		

Obrazac za provjeru kriterija za uključenje u istraživanje

Popunjava osoba koja vodi istraživačko mjesto.

1. Grad istraživanja

1 – Zagreb (i Zagrebačka županija)

2 – Split (do Makarske, Sinja, Trogira te otoci Čiovo, Brač, Hvar i Vis)

3 – Rijeka (i Riječki prsten)

13. Šifra ispitanika

Upišite: _____

14. Komentar: _____

15. Potvrđujem da je [q1] točna šifra ispitanika

1 – DA

2 – NE – Vratite se na prethodno pitanje i ispravite šifru

16. Broj kupona

Upišite: _____

17. Sudionik/ica je dao/la informirani pristanak, potpisani obrazac je dodan obrascu za praćenje sudionika tokom istraživanja

1 – DA

2 – NE

Ako q5 = 2 Da bi mogao/la sudjelovati u istraživanju, sudionik/ica je morao/la dati informirani pristanak. Ako sudionik/ica ne želi ili ne može dati informirani pristanak, pitajte ga/ju može li doći neki dugi dan. Ako može, vratite mu/joj kupon.

Važno: nakon što vratite kupon za sudjelovanje, potrebno je obrisati broj kupona iz evidencije (formular za praćenje kupona).

18. Dobar dan. Hvala Vam što ste danas došli ovdje. Prvo Vas moramo pitati par pitanja da se utvrdi jeste li kandidat/kandidatkinja za ovo istraživanje.

Kad ste posljednji put injektirali droge koje Vam za injektiranje nije propisao liječnik?

- 1 – U posljednjih 30 dana
- 2 – Prije više od 30 dana
- 3 – Nikad nije injektirao/la droge (sudionik/ica NE ISPUNJAVA kriterije za uključivanje u istraživanje)

19. Ako q6 = 1 ili q6 = 2 Možete li mi pokazati gdje na tijelu injektirate drogu?

Ne čitajte: *Da bi sudjelovali u istraživanju, morate potvrditi da osoba injektira droge. Ako ne žele pokazati tragove injektiranja, budite neutralni u komunikaciji i nemojte nagovarati sudionika.*

Recite: Ne morate se sramiti, mi smo profesionalci i ovdje imate potpunu privatnost.

Ako sudionik ipak ne želi pokazati mjesto, pokušajte utvrditi injektira li drogu. Pitajte: koju drogu koristite, gdje na tijelu injektiraju, gdje nabavljaju drogu.

- 1 – Pokazao/la je tragove injektiranja
- 2 – Potvrđujem da osoba injektira drogu premda nije pokazala vidljive tragove injektiranja
- 3 – Nije osoba koja injektira drogu

20. Ako q6 = 1 ili q6 = 2 Koliko imate godina?

Ne čitajte ponudene odgovore.

- 1 – 18 godina ili više
- 2 – Manje od 18 godina

21. Ako q6 = 1 ili q6 = 2 Koliko dugo živite u [gradu istraživanja]?

Ne čitajte ponudene odgovore.

- 1 – Godinu dana ili duže
- 2 – Kraće od godinu dana

22. Ako q6 = 1 ili q6 = 2 **Jeste li već sudjelovali u ovom istraživanju?** Ne mislimo na prethodno istraživanje iz 2015. godine.

Ne čitajte ponudene odgovore.

- 1 – Ne
- 2 – Da
- 3 – Kaže da nije, ali znam da je već sudjelovao/la

23. Ako q6 = 1 & q7 ≠ 3 & q8 = 1 & q9 = 1 & q10 = 1 **ISPITANIK JE KANDIDAT ZA ISTRAŽIVANJE!**

Prema protokolu, kombinacija Vaših odgovora pokazuje da ste kandidat/kandidatkinja za sudjelovanje u ovom istraživanju. Hvala Vam što ste došli.

24. Ako q6 ≠ 1 ili q7 = 3 ili q8 ≠ 1 ili q9 ≠ 1 ili q10 ≠ 1 **ISPITANIK NIJE KANDIDAT ZA ISTRAŽIVANJE!**

Prema protokolu, kombinacija Vaših odgovora pokazuje da niste kandidat/kandidatkinja za sudjelovanje u ovom istraživanju. Hvala Vam što ste došli.

Obrazac za one koji zadovoljavaju kriterije ali ne žele sudjelovati u istraživanju

Popunjava osoba koja vodi istraživačko mjesto, anketar ili savjetnik.

1. Grad istraživanja

- 1 – Zagreb (i Zagrebačka županija)
- 2 – Split (do Makarske, Sinja, Trogira te otoci Čiovo, Brač, Hvar i Vis)
- 3 – Rijeka (i Riječki prsten)

7. Šifra ispitanika

Upišite: _____

8. Komentar: _____

9. Potvrđujem da je [q1] točna šifra ispitanika

- 1 – DA
- 2 – NE – Vratite se na prethodno pitanje i ispravite šifru

10. Broj kupona

Upišite: _____

11. Razlog zbog kojeg ne želi sudjelovati u istraživanju

- 1 – Ne želi dati pristanak
- 2 – Ne želi odgovoriti na pitanja u upitniku
- 3 – Strah od otkrivanja identiteta
- 4 – Nema dovoljno vremena
- 5 – Ne želi dati uzorak sline
- 6 – Ispitanik je napustio istraživačko mjesto
- 7 – Neki drugi razlog, koji: _____

12. Ako q5 = 4 Postoji li mogućnost da dođete ponovno u drugom terminu?

- 1 – DA – *Ako osoba može doći u drugom terminu, kupon menadžer mu/joj vraća kupon za sudjelovanje.*
- 2 – NE

Ako q6 = 1 Važno: nakon što vratite kupon za sudjelovanje, potrebno je obrisati broj kupona iz evidencije (formular za praćenje kupona)

Obrazac za provedbu testiranja na HIV i HCV i upitnik o znanju o HIV-u i hepatitisu c i
prijajšnjim iskustvima s testiranjem na HIV i HCV

Popunjava savjetnik.

14. Grad istraživanja

- 1 – Zagreb (i Zagrebačka županija)
 2 – Split (do Makarske, Sinja, Trogira te otoci Čiovo, Brač, Hvar i Vis)
 3 – Rijeka (i Riječki prsten)

15. Šifra ispitanika

Upišite: _____

16. Komentar: _____

17. Potvrđujem da je [q1] točna šifra ispitanika

1 – DA

2 – NE – Vratite se na prethodno pitanje i ispravite šifru

18. Broj kupona

Upišite: _____

1. Znanje HIV-u

19. **Pročitajte:** Sljedećih nekoliko pitanja odnosi se na moguće načine prijenosa HIV-a i hepatitisa C.

[GAM 1.16 Young people: knowledge about HIV prevention (nije PWID GAM indikator)]

		Ne	Da	Ne znam	[Ne želim odgovoriti]
1.	Je li moguće zaštititi se od HIV-a, virusa koji uzrokuje AIDS, imajući seksualne odnose samo s jednom, nezaraženom i vjernom osobom?	0	1	888	777
2.	Je li moguće zaraziti se HIV-om koristeći pribor za jelo koji je koristila osoba zaražena HIV-om?	0	1	888	777
3.	Je li moguće zaraziti se HIV-om upotrebom već korištenog pribora za uzimanje droge injektiranjem (igle, šprice, kuhalo, vatica/filter...), ili pribora (igala) koji se koriste za tetovažu/piercing?	0	1	888	777
4.	Može li osoba koja izgleda zdravo biti zaražena HIV-om?	0	1	888	777
5.	Može li se pravilnom upotrebom kondoma smanjiti rizik zaraze HIV-om?	0	1	888	777
6.	Je li moguće zaraziti se HIV-om, virusom koji uzrokuje AIDS, ubodom komarca?	0	1	888	777

20. Je li moguće zaštititi se od hepatitisa C ako **NE koristite** već korišteni pribor za injektiranje droga (igle, šprice, kuhalo, vatica/filter...)?

0 – Ne

1 – Da

888 – Ne znam

[999 – Nikada nisam čuo za hepatitis C (**ne čitati**)]

[777 – Ne želim odgovoriti]

2. Iskustva s testiranjem na HIV i HCV

[GAM 1.4 HIV testing among key populations. C. People who inject drugs]

Pročitajte: Sada bismo Vas željeli pitati o Vašem prijašnjem iskustvu s testiranjem na HIV i hepatitis C.21. Prije ovog testiranja danas, jeste li se **ikad** testirali na HIV?**Ne čitajte, pokažite karticu.**

- 0 – Ne, nikad
- 1 – Da, posljednji put prije više od 12 mjeseci
- 2 – Da, posljednji put u posljednjih 12 mjeseci
- [666 – Ne sjećam se (odaberite samo ako ne mogu niti procijeniti)]
- [777 – Ne želim odgovoriti]

22. Ako q7 = 1 ili 2 Koji je bio rezultat testa posljednji put kada ste se testirali?

- 0 – HIV negativan
- 1 – HIV pozitivan
- 2 – Ne znam, nisam dobio/la rezultat
- [666 – Ne sjećam se]
- [777 – Ne želim odgovoriti]

23. Ako q8 = 1 Uzimate li lijekove za HIV (antiretroviralnu terapiju)?

- 0 – Ne
- 1 – Da
- [777 – Ne želim odgovoriti]

24. Prije ovog testiranja danas, jeste li se **ikad** testirali na hepatitis C?

Ne čitajte, pokažite karticu.

- 0 – Ne, nikad
- 1 – Da, posljednji put prije više od 12 mjeseci
- 2 – Da, posljednji put u posljednjih 12 mjeseci
- [666 – Ne sjećam se (odaberite samo ako ne mogu niti procijeniti)]
- [777 – Ne želim odgovoriti]

25. Ako q10 = 1 ili 2 Koji je bio rezultat testa posljednji put kada ste se testirali?

- 0 – HCV negativan
- 1 – HCV pozitivan
- 2 – Ne znam, nisam dobio/la rezultat
- [666 – Ne sjećam se]
- [777 – Ne želim odgovoriti]

26. Ako q11 = 0 ili 1 Jeste li uzimali lijekove za liječenje hepatitisa C? [Moguće je više odgovora]

Ne čitajte, pokažite karticu.

- 1 – Trenutno uzimam lijekove za liječenje hepatitisa C
- 2 – Uzimao/la sam lijekove i izliječio/la sam se
- 3 – Uzimao/la sam lijekove, ali se nisam izliječio/la
- 4 – Nisam se liječio/la i ne liječim se
- 5 – Negativan sam na hepatitis C

27. Ako q12 = 3 ili 4 Zašto **ne uzimate** lijekove za liječenje hepatitisa C? [Moguće je više odgovora]

Ne čitajte, pokažite karticu.

- 1 – Ne trebam liječenje
- 2 – Nisam spreman/na prestati koristiti drogu
- 3 – Nemam zdravstveno osiguranje
- 4 – Ne mogu si financijski priuštiti
- 5 – Brinem da bi liječenje moglo utjecati na moj posao ili obrazovanje
- 6 – Nemam vremena
- 7 – Bojim se da bi netko mogao saznati da koristim drogu
- 8 – Ne znam gdje potražiti pomoć
- 9 – Bojim se nuspojava terapije
- 10 – Neki drugi razlog, upišite koji: _____
- 11 – Ništa od navedenog

[777 – Ne želim odgovoriti]

Obrazac za bilježenje rezultata testova

Popunjavanje savjetnik.

[GAM 1.3 HIV prevalence among key populations. C. People who inject drugs]

[GAM 7.1 Viral hepatitis among key populations. C. People who inject drugs (koinfekcija HCV HIV)]

15. Grad istraživanja

- 1 – Zagreb (i Zagrebačka županija)
- 2 – Split (do Makarske, Sinja, Trogira te otoci Čiovo, Brač, Hvar i Vis)
- 3 – Rijeka (i Riječki prsten)

16. Šifra ispitanika

Upišite: _____

17. Komentar: _____

18. Potvrđujem da je [q1] točna šifra ispitanika

- 1 – DA
- 2 – NE – Vratite se na prethodno pitanje i ispravite šifru

19. Broj kupona

Upišite: _____

1. Rezultati testova na HIV i HCV

20. Rezultat prvog testa na **HIV**

- 1 – Reaktivan – *U slučaju reaktivnog rezultata prvog testa na HIV, ponoviti testiranje drugom vrstom testa (A2 INSTI) (A1 +). Potvrdni testovi se ne provode za one koji znaju da su HIV pozitivni.*
- 2 – Nereaktivan (A1 -)
- 3 – Tehnički neispravan – *U slučaju tehnički neispravnog testa ponoviti testiranje **ISTIM** testom (A1 ORAQUICK ADVANCE)*
- 4 – Reaktivan, ali ispitanik/ica zna da je HIV+

21. Ako q5 = 3 Rezultat ponovljenog prvog testa na **HIV** (zbog tehničke neispravnosti) (A1 ORAQUICK ADVANCE)

- 1 – Reaktivan – *U slučaju reaktivnog rezultata prvog testa na HIV, ponoviti testiranje drugom vrstom testa (A2 INSTI) (A1 +). Potvrdni testovi se ne provode za one koji znaju da su HIV pozitivni.*
- 2 – Nereaktivan (A1 -)
- 3 – Tehnički neispravan
- 4 – Reaktivan, ali ispitanik/ica zna da je HIV+

22. Rezultat testa na **hepatitis C**

- 1 – Reaktivan

2 – Nereaktivan

3 – Tehnički neispravan – U slučaju tehnički neispravnog testa ponoviti testiranje *ISTIM* testom

23. Ako q7 = 3 Rezultat ponovljenog testa na **hepatitis C**

1 – Reaktivan

2 – Nereaktivan

3 – Tehnički neispravan

2. Dodatno testiranje na HIV

A2 (ako A1 +) Potvrdni testovi se ne provode za one koji znaju da su HIV pozitivni.

24. Ako q5 = 1 ili q6 = 1 Rezultat drugog testa na **HIV** (A2 INSTI)

1 – Reaktivan – U slučaju reaktivnog rezultata drugog testa na HIV, **ponoviti testiranje trećom vrstom testa** (A3 TOYO) (A1 + / A2 +)

2 – Nereaktivan – U slučaju nereaktivnog rezultata drugog testa na HIV, **ponoviti testiranje prvom vrstom testa** (A1 ORAQUICK ADVANCE) (A1 + / A2 -)

3 – Tehnički neispravan – U slučaju tehnički neispravnog testa ponoviti testiranje *ISTIM* testom (A2 INSTI)

25. Ako q9 = 3 Rezultat drugog ponovljenog testa na **HIV** (zbog tehničke neispravnosti) (A2 INSTI)

1 – Reaktivan – U slučaju reaktivnog rezultata drugog testa na HIV, **ponoviti testiranje trećom vrstom testa** (A3 TOYO) (A1 + / A2 +)

2 – Nereaktivan – U slučaju nereaktivnog rezultata drugog testa na HIV, **ponoviti testiranje prvom vrstom testa** (A1 ORAQUICK ADVANCE) (A1 + / A2 -)

3 – Tehnički neispravan

A3 (ako A1 +, A2 +)

26. Ako q9 = 1 ili q10 = 1 Rezultat trećeg testa na **HIV** (A3 TOYO)

1 – Reaktivan (A1 + / A2 + / A3 +)

Rezultat testiranja je HIV pozitivan (A1 + / A2 + / A3 +)

ORAQUICK ADVANCE test je bio reaktivan, INSTI test je bio reaktivan, TOYO test je bio reaktivan

2 – Nereaktivan (A1 + / A2 + / A3 -)

Rezultat testiranja je HIV neodređen (A1 + / A2 + / A3 -)

ORAQUICK ADVANCE test je bio reaktivan, INSTI test je bio reaktivan, TOYO test je bio nereaktivan

3 – Tehnički neispravan – U slučaju tehnički neispravnog testa ponoviti testiranje *ISTIM* testom (A3 TOYO)

27. Ako (q9 = 1 ili q10 = 1) & q11 = 3 Rezultat trećeg ponovljenog testa na **HIV** (zbog tehničke neispravnosti) (A3 TOYO)

1 – Reaktivan (A1 + / A2 + / A3 +)

Rezultat testiranja je HIV pozitivan (A1 + / A2 + / A3 +)

ORAQUICK ADVANCE test je bio reaktivan, INSTI test je bio reaktivan, TOYO test je bio reaktivan

2 – Nereaktivan (A1 + / A2 + / A3 -)

Rezultat testiranja je HIV neodređen (A1 + / A2 + / A3 -)

ORAQUICK ADVANCE test je bio reaktivan, INSTI test je bio reaktivan, TOYO test je bio nereaktivan

3 – Tehnički neispravan

A1 (ako A1 +, A2 -)

28. Ako q9 = 2 ili q10 = 2 Rezultat ponovljenog prvog testa na **HIV** (A1 ORAQUICK ADVANCE)

1 – Reaktivan (A1 + / A2 - / A1 +)

Rezultat testiranja je HIV neodređen (A1 + / A2 - / A1 +)

ORAQUICK ADVANCE test je bio reaktivan, INSTI test je bio nereaktivan, ORAQUICK ADVANCE test je bio reaktivan

2 – Nereaktivan (A1 + / A2 - / A1 -)

Rezultat testiranja je HIV negativan (A1 + / A2 - / A1 -)

ORAQUICK ADVANCE test je bio reaktivan, INSTI test je bio nereaktivan, ORAQUICK ADVANCE test je bio nereaktivan

3 – Tehnički neispravan – *U slučaju tehnički neispravnog testa ponoviti testiranje **ISTIM** testom (A1 ORAQUICK ADVANCE)*

29. Ako (q9 = 2 ili q10 = 2) & q13 = 3 Rezultat ponovljenog prvog testa na **HIV** (zbog tehničke neispravnosti) (A1 ORAQUICK ADVANCE)

1 – Reaktivan (A1 + / A2 - / A1 +)

Rezultat testiranja je HIV neodređen (A1 + / A2 - / A1 +)

ORAQUICK ADVANCE test je bio reaktivan, INSTI test je bio nereaktivan, ORAQUICK ADVANCE test je bio reaktivan

2 – Nereaktivan (A1 + / A2 - / A1 -)

Rezultat testiranja je HIV negativan (A1 + / A2 - / A1 -)

ORAQUICK ADVANCE test je bio reaktivan, INSTI test je bio nereaktivan, ORAQUICK ADVANCE test je bio nereaktivan

3 – Tehnički neispravan

Obrazac za odbijanje kupona

Popunjava kupon menadžer.

Uzmite ove podatke od onih koji dolaze po sekundarnu naknadu *svaki* put kad dođu po sekundarnu naknadu.

1. Grad istraživanja

1 – Zagreb (i Zagrebačka županija)

2 – Split (do Makarske, Sinja, Trogira te otoci Čiovo, Brač, Hvar i Vis)

3 – Rijeka (i Riječki prsten)Šifra ispitanika

Upišite: _____

10. Komentar: _____

11. Potvrđujem da je [q1] točna šifra ispitanika

1 – DA

2 – NE – Vratite se na prethodno pitanje i ispravite šifru

12. Broj kupona

Upišite: _____

13. Je li ovo prvi put da ste došli po naknadu?

1 – DA

2 – NE

Ako je odgovor NE, pitanja se odnose SAMO na vremenski period otkad je ispitanik/ica zadnji put dolazio i ispunjavao isti ovaj upitnik do danas.

14. Ako q5 = 1 Koliko ste kupona podijelili?

0 – 0

1 – 1

2 – 2

3 – 3

15. Ako q5 = 2 Koliko ste kupona podijelili *otkad ste zadnji put bili ovdje po naknadu do danas?*

999 – 0, ranije sam sve podijelio

0 – 0, svi su odbili uzeti kupon

1 – 1

2 – 2

3 – 3

Upišite: _____

16. Ako (q5 = 1) ili (q5 = 2 & q7 ≠ 999) Koliko je ljudi odbilo uzeti kupone?

0 – 0, svi su prihvatili

1 – 1

2 – 2

3 – 3

4 – 4

5 – 5 ili više

U nastavku sakupljamo podatke samo za prvih 5 osoba koje su odbile primiti kupon.

17. Ako q8 > 0 U kakvom ste odnosu s osobom kojoj ste ponudili kupon?

1 – Nepoznata osoba, netko koga ste tek upoznali

2 – Netko koga poznajete, ali niste bliski

3 – Blizak prijatelj, netko koga dobro poznajete

4 – Seksualni partner

5 – Član obitelji ili rođak

18. Ako q8 > 0 Što je osoba navela kao glavni razlog za odbijanje kupona?

Ne čitajte. Zabilježite spontani odgovor.

1 – Nema vremena

2 – Već ima kupon

- 3 – Nije osoba koja koristi droge injektiranjem
- 4 – Mlađi/a od 18 godina
- 5 – Strah od saznavanja da je osoba koja koristi droge injektiranjem
- 6 – Mjesto istraživanja nije adekvatno
- 7 – Nije zainteresiran/a
- 8 – Naknada ne vrijedi utrošenog vremena
- 9 – Nešto drugo, upišite što: _____

Prilog 7. Nalazi izdani sudionicima istraživanja

Hrvatski zavod za javno zdravstvo

Istraživanje prevalencije HIV-a, hepatitisa C i rizičnih ponašanja kod osoba koje injektiraju droge u Hrvatskoj

Bio-bihevioralno istraživanje metodom uzorkovanja upravljanim ispitanicima u Zagrebu, Splitu i Rijeci

Rezultati testiranja brzim testom na hepatitis C

Testirani ste se brzim testom OraQuick® HCV Rapid Antibody Test za protutijela na HCV (virus hepatitisa C). Ovaj test utvrđuje protutijela na HCV. Protutijela se stvaraju kao prirodni odgovor na infekciju (zarazu). Infekcija HCV-om u velikoj većini slučajeva dugo vremena nema simptome bolesti ili su oni oskudni. U kroničnoj infekciji, ako se pojave simptomi, oni su obično nespecifični (umor, bolovi u trbuhu). Osobe koje su nedavno dobile infekciju HCV-om mogu imati negativan rezultat testiranja ovim testom te je stoga testiranje potrebno ponoviti prema dogovoru.

Testiranje testom Oraquick je pouzdano, međutim pozitivan rezultat se smatra preliminarnim i potrebno ga je potvrditi dodatnim testiranjem u zdravstvenoj ustanovi.

RDS šifra: _____

Mjesto istraživanja (udruga): _____

Rezultat Vašeg današnjeg testiranja na HCV : _____

NEGATIVAN

Negativan rezultat testa znači da nisu utvrđena protutijela na HCV. Ako ste imali rizično izlaganje (npr. nezaštićeni spolni odnos, korištenje tuđeg pribora za ubrizgavanje i dr.) tijekom protekla 3 mjeseca, testiranje na HCV treba ponoviti kada prođe 2-3 mjeseca od trenutka moguće zaraze.

PRELIMINARNO POZITIVAN

Ovaj rezultat ukazuje da vjerojatno imate infekciju HCV-om. Za potvrdu preliminarnog rezultata treba napraviti dodatne testove u zdravstvenoj ustanovi. Javite se svom izabranom liječniku radi daljnjih pretraga i pregleda.

Datum: _____

Rezultat testiranja se izdaje u svrhu informiranja testirane osobe uz daljnje upute o postupanju.

Hrvatski zavod za javno zdravstvo

Istraživanje prevalencije HIV-a, hepatitisa C i rizičnih ponašanja kod osoba koje injektiraju droge u Hrvatskoj

Bio-bihevioralno istraživanje metodom uzorkovanja upravljanim ispitanicima u Zagrebu, Splitu i Rijeci

Rezultati testiranja brzim testom na HIV

Testirani ste se brzim testom (testovima) za protutijela na HIV (virus humane imunodeficijencije) [zaokružiti]:

(1) Oraquick Advance® Rapid HIV-1/2 Antibody Test; **(2)** INSTI™ HIV-1/HIV-2 Antibody Tests; **(3)** TOYO anti-HIV 1/2/0 test

Ovaj test (testovi) utvrđuje protutijela na HIV. Protutijela se stvaraju kao prirodni odgovor na infekciju (zarazu). Osobe koje su nedavno dobile infekciju HIV-om mogu imati negativan rezultat testiranja ovom skupinom testova te je stoga potrebno ponoviti testiranje prema dogovoru. Rezultat testiranja može biti negativan (lažno negativan) kod osoba koje imaju infekciju HIV-om i koje se uspješno liječe antiretrovirusnim lijekovima (lijekovima za liječenje infekcije HIV-om).

Testiranje navedenim brzim testovima je pouzdano, međutim pozitivan rezultat se smatra preliminarnim i potrebno ga je potvrditi dodatnim testiranjem u zdravstvenoj ustanovi.

RDS šifra: _____

Mjesto istraživanja (udruga): _____

Rezultat Vašeg današnjeg testiranja na HIV : _____

NEGATIVAN

Negativan rezultat testa znači da nisu utvrđena protutijela na HIV. Ako ste imali rizično izlaganje (npr. nezaštićeni spolni odnos, korištenje tuđeg pribora za ubrizgavanje i dr.) tijekom protekla 3 mjeseca, testiranje na HIV treba ponoviti kada prođe 3 mjeseca od trenutka moguće zaraze. Ako nakon rizičnog izlaganja imate simptome kao što su povišena tjelesna temperatura, glavobolja, malaksalost, bolovi u mišićima i zglobovima, grlobolja, mučnina, gubitak teka, osip, povećanje limfnih čvorova koji mogu biti znakovi akutne infekcije HIV-om, ponovite test nakon mjesec dana i/ili se javite svom izabranom liječniku.

PRELIMINARNO POZITIVAN

Ovaj rezultat ukazuje da vjerojatno imate infekciju HIV-om. Za potvrdu preliminarnog rezultata treba napraviti dodatne testove u zdravstvenoj ustanovi. Javite se telefonski ili osobno u ambulantu 6/ 1 Kliniku za infektivne bolesti „Dr. Fran Mihaljević“ u Zagrebu radi dogovora za termin liječničkog pregleda.

Za pregled u ambulanti nije potrebna uputnica.

NEODREĐEN

Ako je nakon prvog reaktivnog testa (Oraquick) jedan od ponovljena dva potvrdna testa negativan, rezultat se označava kao „neodređen“. Preporuča se ponoviti testiranje na HIV nakon najranije 2 tjedna. Za testiranje se možete javiti u centre za anonimno i besplatno savjetovanje i testiranje u zavodima za javno zdravstvo ili u Infektivnu kliniku „Dr. Fran Mihaljević“ ili uz liječničku uputnicu u zdravstvenu ustanovu koja provodi testiranje na HIV.

Datum: _____

Rezultat testiranja se izdaje u svrhu informiranja testirane osobe uz daljnje upute o postupanju.

HZJZ
HRVATSKI ZAVOD ZA
JAVNO ZDRAVSTVO